

STEUNPUNT FISCALITEIT EN BEGROTING

De impact van vergrijzing op de overheidsfinanciën: eindrapport

Koen Algoed¹,

Dirk Heremans², en

Annelore Van Hecke³

Maart 2009

¹ HUBrussel en Vives K.U.Leuven

² CES, K.U.Leuven

³ CES, K.U.Leuven

INHOUDSTAFEL

0.	Inleiding	3
1.	Vergrijzing	5
1.1	Vergrijzing in België en de Gewesten	5
1.2	Verschillen t.o.v. oude demografische projecties	8
2.	Studiecommissie voor de vergrijzing	9
2.1	Assumpties	9
2.2	Modellering	10
2.3	Prognoses	12
3.	Houdbare overheidsfinanciën	14
3.1	Budgettair onevenwicht	14
3.2	Kostenprofielen	18
4.	Economische groei, bottom-up benadering	21
4.1	Methodologie	21
4.2	Data en assumpties	23
5.	Ontvangsten	27
5.1	Gewesten	27
5.2	Gemeenschappen	36
5.3	BFW en vergrijzing	41
5.4	Federale overheid	42
5.5	Sociale zekerheid	43
6.	Uitgaven	44
6.1.	Gemeenschappen en Gewesten	44
6.2.	Federale overheid	46
6.3.	Sociale zekerheid	47
7.	Prognoses Vladymo	48

7.1	Scenario's	48
7.2	Resultaten Gemeenschappen en Gewesten	54
7.3	Resultaten federale overheid	72
7.4	Resultaten sociale zekerheid	75
7.5	Budgettair onevenwicht	79
7.5.1	Referentiescenario	79
7.5.2	Convergentiescenario	81
7.5.3	Scenario HRF-groei	82
8.	Besluit	83
9.	Bibliografie	86
10.	Bijlagen	88

0. Inleiding

Onze samenleving vergrijst. De levensverwachting neemt toe alsook het (relatief) aantal gepensioneerden. In de drie Gewesten wordt een stijging van het aandeel van de 65-plussers in de bevolking verwacht terwijl de bevolking op beroepsactieve leeftijd zal dalen (zie hoofdstuk 1).

Voor de overheidsfinanciën houdt de vergrijzing van onze samenleving een belangrijke uitdaging in. De budgettaire meerkosten als gevolg van de vergrijzing (en de technologische vooruitgang in de gezondheidszorg) raamt de Hoge Raad van Financiën⁴ op 4,3% (6,3%) van het BBP in 2030 (2050).

Ons land kan niet terugvallen op expliciete financiële reserves om de meerkosten van de vergrijzing te financieren. Ook de overheidsschuld blijft in absolute termen toenemen. Het gevaar is dan ook reëel dat de overheidsfinanciën weer in een spiraal van oplopende schuld en rentelasten terecht komen, zeker nu ons land een zware financiële en economische crisis doormaakt. Schuldfinanciering zou evenwel het gewicht van de nodige budgettaire aanpassingen in belangrijke mate afwentelen op toekomstige generaties. Dat staat haaks op de solidariteit tussen de generaties. Daarom wijst de Hoge Raad van Financiën op de noodzaak van financieel houdbare ('duurzame') overheidsfinanciën⁵. Financiële houdbaarheid wijst op een over de tijd heen evenwichtig traject van vorderingensaldi en van een convergentie naar een stabiele en weinig hoge schuldenlast. Het gestaag verhogen van de werkgelegenheidsgraad in dit land is volgens de Hoge Raad van Financiën de sleutel voor houdbare overheidsfinanciën.

Met heel wat diversiteit op en tussen de regionale arbeidsmarkten is het evenwel moeilijk om van dé werkgelegenheidsgraad in dit land te spreken. In deze bijdrage hanteren we daarom een regionale invalshoek (bottom-up benadering) om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te analyseren. Meer bepaald gaan we via het concept "budgettair onevenwicht (fiscal imbalance)"⁶ na of de financiën van de federale overheid, sociale zekerheid, Gemeenschappen en Gewesten, gegeven hun toekomstige beschikbare middelen en hun toekomstige verplichtingen, houdbaar zijn op lange termijn. Het budgettair onevenwicht wordt in een cijfer gevat door de som te maken van de huidige overheidsschuld en de actuele waarde van het verschil tussen alle geprojecteerde overheidsuitgaven⁷ en alle geprojecteerde inkomsten van de betrokken overheid. De maatstaf geeft aan hoeveel geld de overheid op dit moment tekort komt om van financieel houdbare overheidsfinanciën in de toekomst te kunnen spreken. Het budgettair onevenwicht kan dus worden gezien als een maatstaf van huidige én *toekomstige overheidsschuld*.

We berekenen het budgettair onevenwicht concreet voor de federale overheid, de sociale zekerheid, en de Gemeenschappen en Gewesten in ons land. Hiertoe is een schatting van de toekomstige inkomsten en uitgaven vereist. In het bijzonder kijken we naar de transfers van inkomsten van de federale overheid naar de Gemeenschappen en Gewesten in het kader van de

⁴ Zie Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse Verslag juni 2008.

⁵ *Naar houdbare en intertemporeel neutrale overheidsfinanciën in het licht van de vergrijzing*, maart 2007, Hoge Raad van Financiën, afdeling financieringsbehoeften van de overheid.

⁶ Zie Gokhale, J. and Smetters, K. 2003. Fiscal and Generational Imbalances. New Budget Measures for New Budget Priorities

⁷ Exclusief interesten op de overheidsschuld.

Bijzondere Financieringswet. Die transfers zijn deels demografisch gestuurd, deels afhankelijk van de groei van het BBP in het Rijk. De groei van het BBP in het Rijk leiden we af uit de groei van de onderliggende regionale BBP's. Een aantal uitgaven van de Gemeenschappen worden gemodelleerd aan de hand van de zogenaamde kostenprofielmethodologie⁸.

Met die update van het Vladymo-model⁹ gaan we voor een aantal scenario's van economische convergentie dan wel divergentie tussen de regio's na wat de budgettaire gevolgen zijn voor de betrokken overheden. Een eerste scenario veronderstelt een constante structurele werkloosheidsgraad (NAIRU) over de periode 2007-2030 en een toenemende activiteitsgraad in de leeftijdscategorie 50-64-jarigen (=referentiescenario). Het alternatieve scenario bekijkt de resultaten van een convergentie van de structurele werkloosheidsgraad in Wallonië en Brussel naar de Vlaamse structurele werkloosheidsgraad en een toenemende activiteitsgraad in de bevolkingsgroep 50-64-jarigen (=convergentiescenario). Tot slot beschouwen we ook een scenario met een gelijke constante gemiddelde groei van het BBP van de regio's en het rijk (=Hoge Raad van Financiën (HRF)-scenario).

We vermeldden reeds dat de Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de Vergrijzing, de budgettaire meerkosten voor de vergrijzing van Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) op 4,3% van het BBP tussen 2007 en 2030 schat. Bij Entiteit II (Gemeenschappen, Gewesten en lokale overheden) worden deze op nul procent geschat over dezelfde tijdsperiode (en zelfs -0,1 % van het BBP over de periode 2007-2050). Entiteit II neemt de volgende sociale uitgaven ten laste: bepaalde pensioenuitgaven van de overheidssector, uitgaven voor gezondheidszorg en sociale bijstand (hulp aan gehandicapten, hulp van OCMW's aan personen in moeilijkheden), de Vlaamse Zorgverzekering, de kinderbijslag van de ambtenaren van die Entiteit, en andere uitkeringen zoals het leefloon. De impliciete assumptie van SCvV is dat enkel "sociale uitkeringen" als vergrijzingskosten aanzien worden.

In het Vladymo-model bedragen de totale budgettaire meerkosten (exclusief interestlasten) van Entiteit I over de periode van 2010 tot 2030 respectievelijk +4,89%, +2,91% of +4,43% van het BBP, al naargelang het referentiescenario, het convergentiescenario of het groeiscenario van de HRF¹⁰ beschouwd wordt. De totale budgettaire meerkosten van de Gemeenschappen en Gewesten bedragen in die drie scenario's respectievelijk 1,38%, 1,13% en 1,15% van het BBP.

De prognoses in dit rapport tonen aan dat in het referentiescenario en in het HRF-scenario het totaal aan dotaties (in percentage van het nationaal BBP) vanwege de federale overheid aan de Gemeenschappen en de Gewesten eerst stijgend, maar op langere termijn (vanaf 2022) dalend is over de tijd. In het convergentiescenario ontvangen de Gemeenschappen en de Gewesten het minste van de federale overheid; over de hele periode 2010-2030 zien we in dat geval een daling. Een convergentie van het Waals en Brussels Gewest naar het niveau van de structurele werkloosheidsgraad in Vlaanderen is dus voordelig voor de federale overheid. Wat de dotaties vanwege de federale overheid betreft, zijn Wallonië en Brussel budgettair gezien neutraal t.o.v.

⁸ Zie beschrijving methodologie in hoofdstuk 2.

⁹ Vlaams Dynamisch Model van de overheidsfinanciën.

¹⁰ Dit laatste scenario kunnen we het beste vergelijken met de 4,3% uitgavenstijging van de SCvV, wegens een gelijk stijgingspercentage van de noemer.

convergentie dan wel divergentie, aangezien de meerinkomsten vanwege de dotatie uit de personenbelasting¹¹ in geval van convergentie volledig geneutraliseerd worden door de lagere solidariteitsbijdrage. Enkel dankzij de eigen gewestelijke belastingen halen Wallonië en Brussel een budgettaire return uit inkomensconvergentie ten opzichte van het Vlaamse Gewest.

In het referentiescenario bedraagt de actuele waarde van het verschil tussen de toekomstige inkomsten en primaire uitgaven 178 miljard euro voor de federale overheid. Tesamen met de uitstaande schuld van 264 miljard euro in 2007, bedraagt het budgettair onevenwicht van de federale overheid 86 miljard euro. De sociale zekerheid kent in het referentiescenario een groeiend onevenwicht tussen inkomsten en uitgaven. De actuele waarde van het verschil tussen de toekomstige inkomsten en primaire uitgaven resulteert in een budgettair onevenwicht ten belope van zo'n 136 miljard euro. In totaal kent Entiteit I een budgettair onevenwicht van 222 miljard euro in 2007. Het belang van economische convergentie tussen de regio's wordt duidelijk wanneer het budgettair onevenwicht van Entiteit I in het convergentiescenario terugvalt met zo'n 73,8 miljard euro.

Het verschil in actuele waarde tussen toekomstige inkomsten en primaire uitgaven van de Gemeenschappen en Gewesten bedraagt in het referentiescenario -63,5 miljard euro. Wanneer we bovendien de uitstaande schuld in 2007 van 7,7 miljard euro in rekening brengen, dan bekomen we een budgettair onevenwicht ten belope van 71,2 miljard euro. Het convergentiescenario vergroot het budgettair onevenwicht van Vlaanderen, maar heeft een positieve invloed op de overige regio's. Voor het HRF-scenario geldt het omgekeerde.

1. Vergrijzing

1.1 *Vergrijzing in België en de Gewesten*

De nieuwe bevolkingsvooruitzichten 2007-2060¹² geven een duidelijk beeld van de verwachte demografische verschuivingen in de toekomst. Enkele figuren opgenomen in Bijlage 1 beschrijven deze demografische ontwikkelingen, zowel voor het Rijk als voor de diverse regio's. Figuren B1.1 en B1.2 in bijlage en onderstaande Tabel 1 illustreren de evolutie van de totale bevolking in België en in de Gewesten op basis van de nieuwe bevolkingsprognoses. Ter vergelijking worden in de figuren ook de oude bevolkingsvooruitzichten weergegeven. De verschillen tussen beiden worden besproken in afdeling 1.2.

¹¹ De dotatie uit de personenbelasting vergroot niet, enkel de verdeelsleutel wordt gunstiger voor Wallonië en Brussel en bijgevolg minder gunstig voor Vlaanderen.

¹² Federaal Planbureau, Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060. De oude bevolkingsvooruitzichten dateren van 2000. Dit zijn de bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 van de Nationale Bank van België (NBB).

De Belgische bevolking zal in 2050 1,9 miljoen personen meer tellen dan in 2006. Dit is een groei van 18,3% over een periode van 44 jaar, terwijl de Vlaamse bevolking over dezelfde periode slechts met zo'n 14% zal toenemen (869.315 personen), wat betekent dat haar aandeel in de Belgische bevolking zal dalen. In 2050 zal Vlaanderen nog 55,4% van de Belgen vertegenwoordigen, t.o.v. 57,8% in 2007. Wallonië en Brussel kennen een sterke toename van de bevolking over de periode 2006-2050, met respectievelijk 23% en 26,5%.

Tabel 1: Totale bevolkingscijfers

Totale bevolking	2006	2030	2050
Vlaams Gewest	6.078.600	6.784.502	6.947.915
Waals Gewest	3.413.978	3.941.781	4.202.056
BHG	1.018.804	1.255.791	1.289.164
TOTAAL	10.511.382	11.982.074	12.439.135

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2007-2060, Federaal Planbureau

Figuren B1.3 t.e.m. B1.10 tonen de evolutie van het aandeel van diverse leeftijdscohorten in de totale (regionale) bevolking. We bespreken de evoluties voor de verschillende regio's.

- *Het Rijk*

Tabel 2 illustreert de ontgroening en sterke vergrijzing van de bevolking van het Rijk. De min 18-jarigen in België zullen over de periode 2006-2050 met 8,5% stijgen in aantal, maar hun aandeel in de Belgische bevolking zal dalen van 20,7% in 2006 tot 19,02% in 2050. De 18-64 jarigen nemen over dezelfde periode slechts met 5,4% toe in aantal, waardoor hun aandeel sterk daalt, van 62% tot 55,3%. De sterk boemende leeftijdscategorieën zijn de 65-79-jarigen en de 80-plussers. Zij nemen over de periode 2006-2050 toe in aantal met respectievelijk 44,6% en 168,8%. Hun aandelen in de totale bevolking stijgen met respectievelijk 2,8 en 5,6 procentpunten. De totale beroepsbevolking (15-64-jarigen) neemt toe met 5,3%, maar het aandeel in de bevolking daalt van 65,7% in 2006 tot 58,5% in 2050.

Tabel 2: Evolutie van de leeftijdscohortes

Leeftijdsklasse	Toename over de periode 2006-2050	Aandeel in de totale bevolking in 2006	Aandeel in de totale bevolking in 2050
0-17 jarigen	+8.54%	20.73%	19.02%
18-64 jarigen	+5.46%	62.06%	55.30%
65-79-jarigen	+44.56%	12.78%	15.61%
80 plussers	+168.86%	4.43%	10.07%

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2007-2060, Federaal Planbureau+eigen berekeningen

- *Vlaams Gewest*

In Vlaanderen is de vergrijzing het gevolg van een samenspel van een hogere levensverwachting ('ageing from the top') en lagere geboortecijfers ('ageing from the bottom'). De vergrijzing vertaalt zich in een stijging van het aandeel van de 65-79-jarigen in de bevolking, van 13,5% in 2006 tot 16,3% in 2050, maar vooral ook uit meer dan verdubbeling van het aandeel 80-plussers over de beschouwde tijdsperiode; van 4,4% in 2006, tot 11% in 2050. De bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64-jarigen) en de jongeren (min 18-jarigen) zullen in aandeel afnemen (de bevolking op beroepsactieve leeftijd van 65,8% in 2006 tot 57,6% in 2050, de jongeren van 19,9% in 2006 tot 18,2% in 2050). Figuren B1.4 en B1.8 in Bijlage tonen deze evoluties.

- *Waals Gewest*

De vergrijzing in Wallonië is eveneens groot, maar door een hogere vruchtbaarheidsgraad minder uitgesproken dan in Vlaanderen. De leeftijdscohorten 65-79-jarigen en 80-plussers stijgen opnieuw sterk in aandeel (65-79-jarigen: 12,3% in 2006 tot 15,5% in 2050; 80-plussers: 4,4% in 2006 tot 9,5% in 2050). De bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64-jarigen) zal over de beschouwde periode afnemen van 65,3% tot 58,7%. Het aandeel van de min 18-jarigen wordt kleiner over de periode tot 2050, van 21,9% tot 19,6%. Het ligt hoger dan in Vlaanderen, maar lager dan in Brussel¹³.

- *Brussels Hoofdstedelijk Gewest*

In vergelijking met beide andere gewesten is de vergrijzing veel minder uitgesproken in het Brussels Gewest. De 65-79-jarigen nemen in aandeel toe van 10,5% in 2006 tot 12% in 2050, terwijl de 80-plussers over dezelfde periode slechts toenemen van 4,7% tot 7%. De bevolking op

¹³ Uitgezonderd voor het jaar 2006, waar het aandeel van de Waalse min18-jarigen nog net uitstijgt boven het Brusselse aandeel.

beroepsactieve leeftijd (15-64-jarigen) behoudt een beduidend hoger aandeel dan het Vlaams of Waals Gewest, en evolueert van 66,4% in 2006 tot 62,6% in 2050. In Brussel is vooral de verjonging aanzienlijk door de hogere vruchtbaarheidsgraad van de vele buitenlanders in het gewest. Het aandeel van de min 18-jarigen daalt nauwelijks en bedraagt 21,7% in 2050 t.o.v. 21,8% in 2006.

1.2 Verschillen t.o.v. oude demografische projecties

De nieuwe bevolkingsvooruitzichten 2007-2060 van het Federaal Planbureau wijken sterk af van de oude¹⁴ in de zin dat een aantal nieuwe hypotheses m.b.t. een **grotere vruchtbaarheid** en **meer netto externe migraties** leiden tot minder ontgroening en een grotere bevolking in alle Gewesten. Meer bepaald veronderstelt men dat de stijgende vruchtbaarheidsgraad die de laatste jaren werd waargenomen zich in iets mindere mate zal verder zetten op middellange termijn. In vergelijking met de oude raming is de nataliteit duidelijk hoger in Vlaanderen en veel hoger in Brussel. De correctie m.b.t. migraties is vooral een gevolg van de sterke toename van staatsburgers uit de twaalf nieuwe EU-lidstaten, waarvoor tijdens de observatiejaren 2004 tot 2006 bijzonder belangrijke internationale migraties vastgesteld werden. In Tabel 3 zien we duidelijk dat in alle gewesten een grotere bevolking verwacht wordt in vergelijking met de oude bevolkingsprognoses.

Tabel 3: Totale bevolkingscijfers: verschil tussen oude en nieuwe demografische projecties

Totale bevolking: Nieuwe – oude projecties	2030	2050
Vlaams Gewest	609.272	877.597
Waals Gewest	285.825	426.155
BHG	192.689	182.802
TOTAAL	1.087.786	1.486.554

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060

Figuren B.1.3 en B.1.7 in Bijlage beschrijven de evolutie van de bevolkingscohorten op basis van beide prognoses op het niveau van het Rijk. Een vergelijking leert ons dat de huidige prognoses een toename van het aantal min 18-jarigen voorspellen, terwijl de oude prognoses een daling van 6,3% over de periode 2006-2050 in het vooruitzicht stelden. Hun aandeel in de totale bevolking zou dalen tot 17,2% in 2050 (tegenover een daling tot 19% op basis van de huidige prognoses). De oude prognoses voorspelden ook een sterkere daling in de leeftijdsklasse van 18 tot 64 jaar, zowel in aantal (afname van 7,68%) als in bevolkingsaandeel (van 62,6% in 2006 tot 55,1% in 2050). De bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64-jarigen) zou afnemen in aandeel van 66,3% in 2006 tot 58,2% in 2050. De vergrijzing op basis van de oude demografische prognoses was minder sterk. De absolute groei over de periode 2006-2050 was voor de 65-79-

¹⁴ Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 van de NBB

jarigen en de 80-plussers respectievelijk 33% en 125,5%, kleiner dan op basis van de nieuwe vooruitzichten. Hoewel de nieuwe projecties een sterkere groei van 65-plussers verwachten, zal hun aandeel in de bevolking kleiner zijn door het grotere aantal jongeren en migranten, m.a.w. door een grotere totale bevolking. Het aandeel van de 65-plussers in de bevolking was groter en nam sterker toe op basis van de oude prognoses, van 18,1% in 2006 tot 27,6% in 2050 (tegenover een stijging van 17,2% tot 25,7% over dezelfde periode op basis van de huidige projecties).

Tabel 4: Demografische evolutie leeftijdscohorten op basis van oude demografische projecties

Leeftijdsklasse	Wijziging over de periode 2006-2050	Aandeel in de totale bevolking in 2006	Aandeel in de totale bevolking in 2050
0-17 jarigen	-6.34%	19.26%	17.20%
18-64 jarigen	-7.68%	62.64%	55.16%
65-79-jarigen	+33.03%	12.83%	16.27%
80 plussers	+125.58%	5.28%	11.36%

Bron: NBB, bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

Figuren B1.4 tot B1.6 en B1.8 tot B1.10 in Bijlage geven een soortgelijke analyse voor de Gewesten. Voor alle Gewesten ligt het aandeel van de min 18-jarigen en de 18-64-jarigen hoger op basis van de nieuwe projecties. Een uitzondering is Brussel, waar het aandeel van de 18-64-jarigen nu lager geschat wordt. De regionale bevolkingsaandelen van de categorieën 65-79 jaar en 80+ liggen lager in vergelijking met de oude prognoses.

2. Studiecommissie voor de vergrijzing

2.1 Assumpties

Op macro-economisch vlak kunnen de assumpties van de SCvV¹⁵ samengevat worden in een jaarlijkse productiviteitsgroei van 1,06% over de periode 2008-2013 en 1,75% voor de periode 2014-2050, een werkloosheidsgraad van 11,5% in 2013, en een constante structurele werkloosheidsgraad van 8% vanaf 2030¹⁶. De activiteitsgraad stijgt van 71,9% in 2007, over 73% in 2013 en 74,2% in 2030 naar 74,5% in 2050. De loongroei (bezoldigde werknemers,

¹⁵ Zie HRF, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag, juni 2008.

¹⁶ In de tussenliggende periode werd een geleidelijke daling van de werkloosheidsgraad (met 3,5 procentpunt in 17 jaar tijd) verondersteld.

overheidsambtenaren en beroepsinkomsten van zelfstandigen) wordt geschat op 2% voor de periode 2007-2013, en op 2,1% van 2013 tot 2030. Het BBP zou jaarlijks met 2% groeien tijdens de jaren 2007-2013 en met 2,1% vanaf 2013 tot 2030. Op sociaal vlak bedraagt de welvaartsaanpassing van de forfaitaire bedragen 1% en van alle andere inkomensvervangende uitkeringen in de sociale zekerheid 0,5%.

2.2 Modelling

In dit onderdeel beschrijven we beknopt de gebruikte methodologie van de SCvV en maken we de vergelijking met de werkwijze van de Europese Ageing Working Group (AWG)¹⁷.

Pensioenen

De projectiemethodes van de SCvV en de AWG zijn beiden gebaseerd op de methode van de kostenprofielen¹⁸. De SCvV maakt daartoe een modellering van het aantal gepensioneerden via de berekening van de kans om actief te blijven per leeftijdsgroep¹⁹ en maakt een schatting van het gemiddeld pensioenbedrag. Deze simulaties gebeuren via het MALTESE model, voor alle pensioen categorieën in de drie grote pensioenstelsels: de werknemersregeling, de regeling van de zelfstandigen en de overheidssector. Het gemiddeld pensioenbedrag per categorie wordt jaarlijks vermenigvuldigd met het geprojecteerde aantal gepensioneerden.

Bij de projectie van de pensioenuitgaven gebruikt de AWG onderstaande formule:

$$\frac{\text{Pensioenuitgaven}}{\text{BBP}} = \frac{\text{bevolking} > 65}{\text{bevolking} 15 - 64} \times \frac{\text{gepensioneerden}}{\text{bevolking} > 65} \times \frac{\text{Bevolking} 15 - 64}{\text{werkgelegenheid}} \times \frac{\text{gemiddeldpensioen}}{\text{BBP} / \text{werkgelegenheid}} \quad (2.1)$$

De vier verklarende factoren in deze berekening zijn:

1. de afhankelijkheidsgraad van de ouderen
2. de pensioneringsgraad
3. het omgekeerde van de werkgelegenheidsgraad
4. de vervangingsratio

¹⁷ Zie HRF, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijks Verslag, mei 2006.

¹⁸ Federal Planning Bureau FPB, 2006, Country Fiche. Projections 2004-2050 for Belgium on pensions, health care, long-term care, unemployment and education public expenditures in the AWG scenarios.

¹⁹ Hierbij wordt o.a. rekening gehouden met het toenemend aantal vrouwen op de arbeidsmarkt.

Gezondheidszorg

De SCvV gebruikt de methode van de kostenprofielen²⁰ m.b.t. de uitgaven voor de gezondheidszorg. Het uitgavenprofiel per capita naar leeftijdscategorie en geslacht per zorgtype (acute en langdurige zorg) wordt toegepast op de toekomstige demografie. Het kostenprofiel wordt bij de projectie in eerste instantie constant gehouden over de tijd, maar vanaf 2007 beschouwt de SCvV m.b.t. de langdurige zorg een scenario met variabele kostenprofielen. M.b.t. acute zorg werden variabele kostenprofielen opgenomen in een alternatief scenario. Een constant kostenprofiel over de tijd veronderstelt impliciet dat een hogere levensverwachting overeenkomt met een groter aantal jaren in slechte gezondheid. Variabele kostenprofielen houden rekening met het feit dat een hogere levensverwachting een groter aantal jaren in goede gezondheid met zich kan brengen. Naast dit vergrijzingseffect houdt de SCvV ook rekening met niet-demografische factoren op basis van het inkomen per capita en een inkomenselasticiteit van de uitgaven die op lange termijn daalt en naar 1 evolueert²¹.

De Ageing Working Group maakt een correctie die het midden houdt tussen het “zuiver demografisch scenario” (constant kostenprofiel) en het “scenario bij constante gezondheidstoestand” (variabel kostenprofiel). De impact van niet-demografische factoren is beperkter bij de AWG. Bij de projectie van de uitgaven voor de langdurige zorg maakt de AWG een meer gedetailleerde projectie door een opsplitsing te maken van het aantal afhankelijke bejaarden die langdurige zorg nodig hebben in formele thuiszorg, in formele zorg in een instelling en in informele zorg.

Werkloosheidsuitgaven

In het MALTESE model van de SCvV worden de werkloosheidsuitgaven per geslacht, leeftijdsgroep en type van uitkering geprojecteerd a.h.v. het aantal werklozen. De vervangingsratio wordt verondersteld af te nemen op lange termijn. De daling van de structurele werkloosheidsgraad tot 8% is een belangrijke assumptie.

De werkloosheidsuitgaven worden door de AWG geprojecteerd op basis van het aantal werklozen en het loon (de productiviteit). De vervangingsratio wordt constant gehouden, wat impliceert dat de werkloosheidsuitgaven in percentage van het BBP enkel op basis van de verhouding werklozen/werknemers evolueren. De daling van het aantal werklozen is minder sterk dan bij de SCvV omwille van een afwijkende hypothese m.b.t. de structurele werkloosheidsgraad.

Onderwijsuitgaven

De Studiecommissie voor de Vergrijzing maakt, wat de uitgaven voor onderwijs betreft, een onderscheid tussen personeelsuitgaven en overige uitgaven. De eerste categorie evolueert op

²⁰ Zie gedetailleerde uitleg in hoofdstuk 3.

²¹ Aangezien de inkomenselasticiteit bij de SCvV in de limiet naar 1 evolueert, terwijl ze bij de AWG tegen 2050 naar 1 evolueert, ligt de inkomenselasticiteit in de praktijk dus hoger bij de SCvV dan bij de AWG.

basis van de schoolbevolking (waarbij verondersteld wordt dat het schoolpersoneel op lange termijn dezelfde trend volgt als de schoolbevolking). De scholingsgraad van de 2,5 tot 14-jarigen is 100%, die van de 15-19-jarigen wordt berekend als complementair aan de activiteitsgraad. Bij gebrek aan een duidelijke trend wordt de scholingsgraad van de 20-24-jarigen en de ouderen constant gehouden. De overige onderwijsuitgaven volgen de evolutie van het BBP.

De Ageing Working Group maakt eveneens een extrapolatie van de onderwijsuitgaven op basis van de evolutie van het aantal leerlingen per onderwijsniveau en met indexering van het kostenprofiel op basis van de arbeidsproductiviteit. De scholingsgraad van het lager onderwijs is 100%, terwijl die van het hoger secundair en tertiair onderwijs worden berekend als het complement van de activiteitsgraad.

Zorgverzekering

De SCvV²² veronderstelt dat de sociale prestaties die door de zorgverzekering worden geleverd evolueren volgens het groeitempo van het aantal personen in de Vlaamse Gemeenschap dat 75 jaar en ouder is, en volgens het groeitempo van de welvaartsaanpassing van de forfaitaire uitkeringen (1%).

2.3 Prognoses

Tabel 5 geeft een overzicht van de vergrijzingskosten van Entiteit I en II. De SCvV raamt de budgettaire kosten van de vergrijzing van de federale overheid en de sociale zekerheid (Entiteit I) op 4,3% van het BBP tussen 2007 en 2030 en op 6,3% tussen 2007 en 2050, terwijl die van de lokale besturen en de Gemeenschappen en Gewesten (Entiteit II) respectievelijk nul en -0,1% van het BBP bedragen. Het merendeel van de vergrijzingsuitgaven, waaronder in hoofdzaak pensioenen en sociale uitkeringen, situeert zich op het niveau van Entiteit I. Entiteit II dekt slechts bepaalde pensioenuitgaven van de overheidssector en enkele specifieke gezondheidsuitgaven, bijvoorbeeld voor de Vlaamse Zorgverzekering en uitkering van het leefloon. De meerkost van de pensioenuitgaven (exclusief brugpensioenen) van de federale overheid wordt vastgelegd op 3,5% van het BBP over de periode 2007-2030. Over dezelfde periode wordt 1,9% meer uitgegeven aan gezondheidszorg. De kosten van Entiteit I m.b.t. werkloosheid, brugpensioen en kinderbijslag zullen afnemen ten belope van respectievelijk 0,7%, 0,1% en 0,2% van het BBP van 2007 tot 2030.

De SERV merkt hierbij op dat de SCvV in haar rapport enkel de “sociale uitkeringen”²³ opneemt als kosten van de vergrijzing. Binnen de huidige institutionele context vallen deze voor 92% ten laste van Entiteit I. De Gemeenschappen en Gewesten dragen 5,7% van de uitgaven en de rest wordt gedragen door de lokale overheden.

²²Zie HRF, SCvV Jaarlijks Verslag 2003.

²³Dit zijn de uitgaven m.b.t. pensioenen, gezondheidszorg, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, brugpensioen, kinderbijslag en diverse sociale voorzieningen.

Tabel 5: De budgettaire kosten van de vergrijzing per Entiteit, in % van het BBP volgens het SCvV-scenario van juni 2008 en vergelijking met de resultaten van juni 2007.

ENTITEIT I	Rapport SCvV juni 2008			
	2007	2013	2030	2007-2030
Pensioenen	8.6	9.3	12.1	3.5
waarvan pensioenen van Entiteit II	1.2	1.5	2	0.8
Gezondheidszorg	6.2	7	8.1	1.9
"Acute" zorg	5.4	6	6.8	1.4
Langdurige zorg	0.8	1	1.3	0.5
Arbeidsongeschiktheid	1.3	1.3	1.2	0
Werkloosheid	2	1.9	1.3	-0.7
Brugpensioen	0.4	0.4	0.4	-0.1
Kinderbijslag	1.4	1.4	1.2	-0.2
Overige sociale uitgaven	1.1	1.1	1.1	-0.1
Totaal	20.9	22.5	25.3	4.3
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	0	0	0	0
ENTITEIT II	2007	2013	2030	2007-2030
Pensioenen	1.4	1.7	2.2	0.8
waarvan ten laste van Entiteit I	-1.2	-1.5	-2	-0.8
Gezondheidszorg en sociale bijstand	0.7	0.7	0.7	0
Vlaamse Zorgverzekering	0.1	0.1	0.1	0
Kinderbijslag	0.1	0.1	0.1	0
Overige sociale uitgaven	0.6	0.5	0.5	-0.1
Totaal	1.7	1.6	1.6	0
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	3.8	3.8	3.8	-0.1

Bron: SCvV, jaarlijks verslag juni 2008

In vergelijking met het rapport van de SCvV van juni 2007 zijn de totale geraamde vergrijzingsuitgaven van Entiteit I constant gebleven. Meer in detail vertonen de onderliggende componenten tegengestelde evoluties die elkaar opheffen. De lasten van pensioenuitgaven en gezondheidszorg zijn gedaald, terwijl de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en

kinderbijslag in het rapport van 2008 hoger ingeschat worden. Voor Entiteit II zijn de totale vergrijzingskosten lager in vergelijking met de voorspellingen in 2007. Dat komt voornamelijk doordat de kosten van de gezondheidszorg nu constant blijven, terwijl ze in 2007 nog verwacht werden te stijgen met 1% van het BBP over de periode 2007-2030.

3. Houdbare overheidsfinanciën

3.1 *Budgettair onevenwicht*

In de paper “Fiscal and Generational Imbalances. New Budget Measures for New Budget Priorities” (Gokhale, J. and Smetters, K., 2003) wordt de nadruk gelegd op het belang van *toekomstige overheidsschuld* voor de houdbaarheid van het huidige financiële beleid van de overheid. In tegenstelling tot de meer traditionele benaderingen die enkel de huidige overheidsschuld en recente begrotingsdeficits in acht nemen, hanteren Gokhale en Smetters een ruimer schuldconcept. De huidige overheidsschuld vullen zij aan met de totale *toekomstige schuld*, gedefinieerd als de actuele waarde van toekomstige uitgaven (exclusief interestlasten) verminderd met de actuele waarde van toekomstige inkomsten. De toekomstige schuld is vooral belangrijk voor programma’s die lange termijnverplichtingen inhouden, zoals bijvoorbeeld het pensioenstelsel en de gezondheidszorg.

Het begrip *budgettair onevenwicht* (*fiscal imbalance*)²⁴ capteert het nieuwe schuldconcept. Het wordt berekend als de som van de huidige overheidsschuld en de actuele waarde van het verschil tussen alle geprojecteerde uitgaven²⁴ en alle geprojecteerde inkomsten. Het geeft aan hoeveel geld de overheid op dit moment tekort komt om van een houdbaar budgettair beleid te kunnen spreken.

Het budgettair onevenwicht op het einde van jaar t wordt formeel voorgesteld als volgt:

$$FI_t = PVE_t - PVR_t - A_t \quad (3.1)$$

met PVE_t de actuele waarde van de geprojecteerde primaire uitgaven volgens het huidige beleid op het einde van periode t

PVR_t de actuele waarde van de geprojecteerde ontvangsten volgens het huidige beleid op het einde van periode t

²⁴ Exclusief interestlasten. Het (toekomstig) overheidstekort op tijdstip t, dat gefinancierd wordt door schuldtoename, komt immers overeen met de actuele waarde van de toekomstige rentebetalingen en terugbetaling.

A_t het gecumuleerd verschil tussen ontvangsten en uitgaven van vroegere en huidige generaties (A is negatief bij overheidsschuld)

Meer in detail wordt vergelijking 3.1 als volgt uitgewerkt (met $t=0$ als referentiejaar):

$$FI_0 = \sum_{b=-\Delta}^{\infty} \left\{ \sum_{t=\max(0,b)}^{b+\Delta} (1+r)^{-t} \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,t}^b - \tau_{x,t}^b) p_{x,t}^b \right] \right\} - A_{-1}(1+r) \quad (3.2)$$

waarbij $\beta_{x,t}^b$ = de gemiddelde uitkeringen per capita in periode t voor personen met geslacht x geboren in jaar b (gecorrigeerd voor inflatie)

$\tau_{x,t}^b$ = de gemiddelde belastingen per capita in periode t voor personen met geslacht x geboren in jaar b (gecorrigeerd voor inflatie)

$p_{x,t}^b$ = de in jaar b geboren en in periode t nog in leven zijnde bevolking van geslacht x

A_{-1} =reservfonds (positief) of huidige overheidsschuld (negatief) aan het einde van periode $t=-1$

r = de verdisconteringsvoet

Δ = de leeftijdslijm

b = het geboortjaar relatief bekeken t.o.v. referentiejaar 0 (vb. indien het referentiejaar 2007 is, en de betreffende persoon is geboren in 2000, dan $b=-7$)

In vergelijking 3.2 worden de jaarlijkse netto-uitkeringen waarvan een persoon met geboortjaar b geniet, verdisconteerd tot aan de referentieperiode, en gesommeerd over de levensloop van die persoon te beginnen vanaf de referentieperiode (sommatie van $t=\max(0,b)$ tot $b+\text{leeftijdslijm}$ Δ). De bijdragen van alle generaties worden in rekening gebracht door de buitenste sommatie van de geboortjaren b, van $-\Delta$ tot ∞ .

Het budgettaire onevenwicht is gelijkaardig aan de uitstaande schuld in die zin dat het groeit over de tijd omwille van oplappende interestkosten. Wanneer er zich geen veranderingen voordoen in projecties en beleid, groeit de *fiscal imbalance* (FI) over de tijd met $(1+r)$. Gokhale en Smetters bewijzen dat met onderstaande afleiding.

We herschrijven vergelijking 3.2 als de som van het huidige deficit, de actuele waarde van de toekomstige tekorten, en de opgebouwde reserves (overheidsschuld) uit het verleden.

$$FI_0 = \sum_{b=-\Delta}^0 \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,0}^b - \tau_{x,0}^b) p_{x,0}^b \right] + (1+r)^{-1} \sum_{b=-\Delta+1}^{\infty} \left\{ \sum_{t=\max(1,b)}^{b+\Delta} (1+r)^{1-t} \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,t}^b - \tau_{x,t}^b) p_{x,t}^b \right] \right\} - A_{-1}(1+r) \quad (3.3)$$

We tellen nu term A_0 op bij vergelijking (3.3) en trekken deze vervolgens terug af van formule (3.3). We maken hierbij gebruik van vergelijking (3.4).

$$A_0 = A_{-1}(1+r) - \sum_{b=-\Delta}^0 \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,0}^b - \tau_{x,0}^b) p_{x,0}^b \right] \quad (3.4)$$

We bekommen vergelijking (3.5), die we ook kunnen herschrijven als vergelijking (3.6).

$$FI_0 = (1+r)^{-1} \left[\sum_{b=-\Delta+1}^{\infty} \left\{ \sum_{t=\max(1,b)}^{b+\Delta} (1+r)^{1-t} \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,t}^b - \tau_{x,t}^b) p_{x,t}^b \right] \right\} - A_0(1+r) \right] \quad (3.5)$$

$$FI_0 = FI_1(1+r)^{-1} \quad (3.6)$$

Of, meer algemeen geldt vergelijking 3.7:

$$FI_{t+1} = FI_t(1+r) \quad (3.7)$$

Met r = de interestvoet, die verondersteld wordt gelijk te zijn aan de verdisconteringsvoet

De aangroei van het budgettair onevenwicht met de interestvoet reflecteert de extra kost van het uitstellen van maatregelen om het budgettair onevenwicht weg te werken. Wanneer het budgettair onevenwicht initieel nul is, blijft dat zo in de toekomst.

Indien het budgettair onevenwicht berekend wordt voor een beperkte tijdshorizon, dan zal de aangroei met de interestvoet over de tijd in het eindjaar van de beschouwde tijdspanne resulteren in een bedrag dat gelijk is aan de uitstaande schuld in die periode²⁵ (zie Tabel 6). De jaarlijkse vorderingensaldi worden impliciet in rekening gebracht (zie Tabel 7). Het budgettair onevenwicht in jaar nul komt overeen met de actuele waarde van de overheidsschuld in jaar 3. In het voorbeeld wordt een discontovoet van 10% gebruikt.

Tabel 6: Illustratie budgettair onevenwicht

	jaar 0	jaar 1	jaar 2	jaar 3
Inkomsten		60	62	70
Primaire uitgaven		40	40	42
Interestlasten (10% van uitstaande schuld)		25	25,5	25,85
Primair saldo		20	22	28
Vorderingensaldo		-5	-3,5	2,15
Uitstaande schuld	250	255	258,5	256,35
Geactualiseerd primair saldo	57,40			
Budgettair onevenwicht	192,60	211,86	233,05	256,35

Bron: eigen berekeningen

²⁵ Dit geldt niet voor de tussenliggende periodes.

Tabel 7: Illustratie in rekening brengen vorderingensaldo

-5	=20+0,1*(-250)
-3,5	=22+20*0,1+0,1*(-250*1,1)
2,15	=28+22*0,1+20*1,1*0,1 +0,1*(-250*1,1^2)

Bron: eigen berekeningen

Het budgettair onevenwicht op zich geeft geen informatie over welke generaties (leeftijdsgroepen) verantwoordelijk zijn voor het onevenwicht, in de zin dat een belastingsvermindering voor de huidige generaties, die gecompenseerd wordt door een belastingsverhoging voor toekomstige generaties, neutraal kan zijn m.b.t. het budgettair onevenwicht wanneer de actuele waardes van de beleidswijzigingen elkaar opheffen.

We herschrijven vergelijking 3.2 om de bijdragen tot het budgettair onevenwicht van de huidige en de toekomstige generaties van elkaar te kunnen onderscheiden. De bijdrage van de huidige generaties wordt gecapteerd door de sommatie van de bijdragen van de personen die reeds geboren werden vóór het referentiejaar 0 (sommatie van $-\Delta$, de oudst levende leeftijdsgroep, tot 0, de pas geboren behorende tot de huidige generatie). De bijdrage van toekomstige generaties is de sommatie van 1 (personen die gedurende het jaar volgend op het referentiejaar zullen geboren worden) tot ∞ . De generationele bijdragen worden telkens tot aan de referentieperiode $t=0$ verdisconteerd.

Deze opsplitsing zien we in vergelijking 3.8 die de opdeling maakt tussen de bijdrage van vroegere/huidige en van toekomstige generaties tot het budgettair onevenwicht:

$$FI_0 = \left\{ \sum_{b=-\Delta}^0 \sum_{t=0}^{b+\Delta} (1+r)^{-t} \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,t}^b - \tau_{x,t}^b) P_{x,t}^b \right] - A_{-1}(1+r) \right\} + \sum_{b=1}^{\infty} \sum_{t=b}^{b+\Delta} (1+r)^{-t} \left[\sum_{x=m,f} (\beta_{x,t}^b - \tau_{x,t}^b) P_{x,t}^b \right] \quad (3.8)$$

Het gedeelte tussen de accolades in formule 3.8 wordt door Gokhale en Smetters benoemd als het *generationeel onevenwicht (generational imbalance)*. Het generationeel onevenwicht bevat het deel van het budgettair onevenwicht dat voortkomt uit alle betalingen en ontvangsten van vroegere en huidige generaties tijdens hun levensloop. De bijdrage tot het budgettair onevenwicht van toekomstige generaties, is dan het verschil tussen het budgettair en het generationeel onevenwicht. Het generationeel onevenwicht geeft bijgevolg een idee van het deel van het budgettair onevenwicht dat door oudere generaties doorgeschoven wordt naar toekomstige generaties. Wanneer bijvoorbeeld een nieuwe wet hogere uitkeringen voorziet gedurende de eerstvolgende 20 jaar, waarna deze uitkeringen sterk teruggeschoefd zullen worden, kan het zijn dat deze beleidswijziging geen impact heeft op de *fiscal imbalance* wanneer de actuele waardes van de uitkeringstoename en -afname gelijk zijn in actuele waarde. Het is echter duidelijk dat dit een verlies in actuele waarde voor alle toekomstige generaties betekent, en een winst voor oudere en huidige generaties. Het generationeel onevenwicht zal toenemen

en aangeven hoe zwaar het gewicht van oudere en huidige generaties in het budgettair onevenwicht is²⁶.

De formele notatie is de volgende

$$GI_t = PVE_t^L - PVR_t^L - A_t \quad (3.9)$$

Met PVE_t^L de actuele waarde van de geprojecteerde uitkeringen die betaald zullen worden aan huidige generaties

PVR_t^L de actuele waarde van de geprojecteerde ontvangsten die betaald zullen worden door huidige generaties

A_t de verzamelde activa (negatief bij opgebouwde schuld)

In dit eindrapport zullen we via de berekening van het budgettair onevenwicht in deel 7 een aantal conclusies kunnen trekken m.b.t. de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. We bekijken het budgettair onevenwicht op het niveau van de verschillende overheden en testen de gevoeligheid aan de beschouwde macro-economische scenario's. Dit inzicht in de totale schuld van overheden, inclusief de *toekomstige schuld*, kan een hulpmiddel zijn voor beleidsmakers om meer de focus te leggen op toekomstige verplichtingen, en niet alleen op de bestaande overheidsschuld of het huidige deficit. Het generationeel onevenwicht laten we in wat volgt buiten beschouwing.

3.2 Kostenprofielen

Gokhale en Smetters maken bij de berekening van het budgettair onevenwicht gebruik van geprojecteerde inkomsten- en uitgavenstromen via de methode van de kostenprofielen. Die methodologie wordt enkel toegepast op inkomsten en uitgaven die kunnen toegewezen worden aan leeftijds- en geslachtsklassen. Algemene uitgaven voor bijvoorbeeld landsverdediging, justitie, internationale zaken, enz. worden via indexatie naar de toekomst geprojecteerd²⁷.

Allereerst worden de inkomsten en uitgaven verdeeld over de beschouwde cohorten. De gemiddelde inkomsten en uitgaven per capita in de verschillende leeftijds-geslachtsklassen zijn de *kostenprofielen*. Deze kostenprofielen vinden we terug in vergelijking 3.2 als $\beta_{x,t}^b$ en $\tau_{x,t}^b$.

²⁶ We spreken hier van een "closed group liability"-concept, in tegenstelling tot het budgettair onevenwicht dat ook wel aangeduid wordt als een "open group liability"-concept.

²⁷ Bij een verdeling van de uitgavenprojecties over de verschillende leeftijds-geslacht klassen, worden deze uitgaven gelijk verdeeld over de bevolking.

Vergelijkig 3.2 toont dat deze vervolgens vermenigvuldigd worden met de verwachte demografische evoluties binnen de leeftijds-geslachtsklassen ($p_{x,t}^b$), om de toekomstige inkomsten of uitgaven te bekomen. De methode van de kostenprofielen maakt vervolgens een sommatie over de verschillende leeftijds-geslachtscategorieën om de totale inkomsten- of uitgavenprojectie te bekomen. Formeel wordt de methode van de kostenprofielen als volgt samengevat.

De kostenprofielen worden berekend als de totale uitgaven per leeftijds-geslachtsklasse, gedeeld door het aantal rechthebbenden in die leeftijds-geslachtsgroep.

$$e(x, g, j, t) = \frac{E(x, g, j, t)}{N(x, g, t)} \quad (3.10)$$

Met $e(x, g, j, t)$ de gemiddelde uitgaven in leeftijdsklasse x met geslacht g voor uitgavencategorie j op tijdstip t

$E(x, g, j, t)$ de totale uitgaven in leeftijdsklasse x met geslacht g voor uitgavencategorie j op tijdstip t

$N(x, g, t)$ het aantal personen in leeftijdscategorie x met geslacht g op tijdstip t

Wanneer we veronderstellen dat kostenprofielen niet veranderen over de tijd, kunnen we op basis van de kostenprofielen en de projecties van de demografische evolutie binnen de klassen in de toekomst, de impact van demografische verschuivingen op de overheidsinkomsten en -uitgaven berekenen via onderstaande formule.

$$E(j, t + 1) = \sum_{x,g} [e(x, g, j, t) * N(x, g, t + 1)] \quad (3.11)$$

Met $E(j, t + 1)$ de totale uitgaven voor uitgavencategorie j op een toekomstig tijdstip $t+1$

De veronderstelling van een constant kostenprofiel gaat echter in vele gevallen niet op, en dit o.a. omwille van

- **prijseffecten wegens schaalvoordelen:** wanneer er meer personen aanspraak gaan maken op een dienst, zullen de uitgaven per capita voor die dienst afnemen.
- **cohort-effecten:** cohort-effecten doen zich voor wanneer de totale uitgaven niet afhangen van het aantal rechthebbenden maar wel van politieke voorkeuren. Demografische verschuivingen veroorzaken in zo'n geval wijzigingen in de uitgaven per capita, m.a.w. het kostenprofiel is afhankelijk van het aantal personen in de leeftijdsgroep. Een voorbeeld zijn de uitgaven voor de kinderbijslag. Wanneer het aantal kinderen vermindert, zal bij ongewijzigd budget de toelage per kind, het kostenprofiel, toenemen. In vele gevallen is een asymmetrische aanpassing van het budget – enkel aanpassingen naar boven en niet naar beneden- geen onredelijke veronderstelling op korte en middellange termijn.

Formeel bepalen we de gemiddelde uitgaven voor een persoon in een bepaalde leeftijdscategorie als volgt:

$$e(x, j, t) = \frac{E(x, j, t)}{N(x, t)} \quad (3.12)$$

met $E(x, j, t)$ de totale uitgaven voor leeftijdsgroep x en uitgavencategorie j op tijdstip t ,
 $N(x, t)$ de bevolking met leeftijd x op tijdstip t

Wanneer er cohorde-effecten aanwezig zijn, is het kostenprofiel afhankelijk van het aantal personen in de leeftijdsgroep $N(x, t)$:

$$e(N(x, t), x, j, t) \quad (3.13)$$

Voor een kostenprofiel met cohorde-effecten geldt $\delta e(\dots)/\delta N(x, t) < 0$. Wanneer bijvoorbeeld het aantal studenten daalt en de totale uitgaven voor het hoger onderwijs onveranderd blijven, dan zullen de gemiddelde uitgaven per student groter worden. Bij ongewijzigd budget is de elasticiteit van het kostenprofiel m.b.t. het aantal personen in de leeftijdsklasse gelijk aan -1 . Wanneer het totale budget zich op lange termijn aanpast aan het aantal gerechtigden, vermindert het cohorde-effect. De elasticiteit van het kostenprofiel m.b.t. het aantal personen in een bepaalde leeftijdsklasse gaat dan naar nul op lange termijn.

- **wijzigende participatiegraad:** wanneer het aantal genietters van het goed in verhouding tot het aantal potentieel rechthebbenden significant stijgt of daalt, spreken we van een participatie-effect.
- **politieke voorkeuren:** hierbij denken we bijvoorbeeld aan het toenemend politiek gewicht van de ouderen wanneer zij sterk in aantal zullen toenemen en de politici onder druk kunnen zetten om meer geld uit te geven aan de grootste leeftijdsgroep in hun kiezerspubliek.
- **Baumoleffect:** de dienstensector (onderwijs, gezondheidszorg) wordt in het algemeen gekenmerkt door een beperkte stijging van de arbeidsproductiviteit. Sectoren waar de arbeidsproductiviteit wel sterk kan stijgen, zullen de lonen van hun werknemers verhogen. Beide sectoren werven echter arbeidskrachten in dezelfde arbeidsmarkt, waardoor de lonen in de dienstensector een opwaartse druk zullen ondervinden. Loonstijgingen die niet (of minder) gebaseerd zijn op een stijging van de arbeidsproductiviteit zetten de financiering van de dienstensector onder druk.
- **prijzen die sneller stijgen dan de inflatie:** wanneer de artikelen in het consumptiepakket van een bevolkingscategorie een grotere prijsstijging kennen dan de artikelen die opgenomen worden in de prijsindex waarmee de inkomens aangepast worden, is die bevolkingscategorie slechter af. Aanpassing van de inkomens aan de inflatie is in dat geval onvoldoende. Er zouden dan ook prijsindexcijfers voor aparte bevolkingsgroepen moeten worden samengesteld. Zo zou een aparte prijsindex voor ouderen de pensioenen meer op peil houden, aangezien zij procentueel meer uitgeven aan goederen en diensten met een hogere inflatie zoals medische verzorging.
- **toename van de pensioenleeftijd:** kan een effect hebben op de uitkeringen van personen die beslissen vroeger met pensioen te gaan.

In de Gokhale-Smetters methode m.b.t. de uitgaven voor de gezondheidszorg werden de leeftijd-geslacht profielen verder ingedeeld in twee categorieën: overlevenden in het jaar t en overledenen binnen het jaar t. De projectie is nauwkeuriger wanneer men rekening houdt met het grote verschil in ziektekosten tijdens het laatste levensjaar t.o.v. tijdens de rest van het leven van een persoon²⁸. Bij de projectie van gezondheidszorguitgaven worden de kostenprofielen aangepast aan de veronderstelde groei van de kosten veroorzaakt door niet-demografische factoren.

In dit rapport zullen we de methode van de kostenprofielen toepassen op de projecties m.b.t. enkele specifieke regionale overheidsuitgaven, namelijk de Vlaamse Zorgverzekering en het onderwijs. We veronderstellen hierbij dat de kostenprofielen constant blijven over de tijd, met uitzondering van de scenario's waarin bijkomend een wijziging in de participatiegraad beschouwd wordt (zie hoofdstuk 6).

4. Economische groei, bottom-up benadering

De Hoge Raad van Financiën, afdeling SCvV²⁹, gaat bij haar projecties van toekomstige vergrijzingsuitgaven uit van een exogene jaarlijkse BBP-groei van 2,1% over de periode 2007-2030. De groei wordt verondersteld gelijk te zijn voor alle gewesten. In Vladymo daarentegen werd een nieuwe macromodule geïntegreerd om de regionale BBP's en BNP's endogeen te schatten. Door de flexibele modellering, waardoor macro-economische parameters zoals activiteitsgraad, structurele werkloosheidsgraad, pendelbewegingen en productiviteitsgroei ingegeven kunnen worden, kunnen we een aantal scenario's van economische groei in de regio's veronderstellen en hun respectievelijke invloed op de overheidsfinanciën bekijken. In wat volgt geven we eerst een korte toelichting bij de methodologie die aan de basis ligt van de nieuwe macromodule. Als tweede punt beschrijven we de gebruikte data en de gehanteerde assumpties. In hoofdstuk 7 geven we een overzicht van de scenario's en de bekomen resultaten, en vormen we conclusies m.b.t. de budgettaire impact van de regionale verschillen inzake BBP/BNP-groei.

4.1 Methodologie

De bottom-up benadering berekent het BBP van het Rijk als de som van de regionale BBP's. We veronderstellen een gesloten economie op nationaal niveau, waardoor het Belgische BBP gelijk is aan het BNP.

²⁸ Zie ook de alternatieve projectie in Bijlage 3: Regionale kostenprofielen in de ziekteverzekering.

²⁹ HRF, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag, Juni 2008.

Het regionale BBP wordt gedefinieerd als het *Bruto Geografisch Product (BGP)* en het regionale BNP als het *Bruto Regionaal Product (BRP)*. M.a.w. het BGP geeft weer wat alle werkenden in een regio jaarlijks produceren, terwijl het BRP illustreert wat de werkenden die woonachtig zijn in een regio jaarlijks produceren.

We berekenen de **regionale beroepsbevolking** of het aantal werkenden die woonachtig zijn in regio i , volgens onderstaande formule

$$E_t^{i,a} = \left(\frac{E_t^{i,a} + U_t^{i,a}}{p_t^{i,a}} \right) \left(1 - \frac{U_t^{i,a}}{E_t^{i,a} + U_t^{i,a}} \right) p_t^{i,a} \quad (4.1)$$

Met $E_t^{i,a}$ het aantal werkenden in leeftijdscategorie a woonachtig in regio i op tijdstip t

$U_t^{i,a}$ het aantal werklozen in leeftijdscategorie a woonachtig in regio i op tijdstip t

$p_t^{i,a}$ de bevolking in leeftijdscategorie a woonachtig in regio i op tijdstip t

Formule 4.1 geeft in essentie onderstaand product weer,

$$(regionale_activiteitsgraad) * (1 - regionale_werkloosheidsgraad) * (bevolking_regio_i)$$

De opsplitsing volgens drie leeftijdscohorten (15-24-jarigen, de 25-49-jarigen en de 50-64-jarigen), die samen de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd uitmaken,

$$\sum_a P_t^{i,a} = P_t^{i,15-64} \sum_a P_t^{i,a} = P_t^{i,15-64},$$

maakt de regionale beroepsbevolking afhankelijk van de relatieve verschuivingen in leeftijdscohorten, aangezien $E_t^i = \sum_a E_t^{i,a}$

Via een correctie voor de pendel tussen de regio's berekenen we nu het **aantal jobs** in regio i .

$$J_t^i = \sum_j m_t^{ji} E_t^j \quad (4.2)$$

Met J_t^i = aantal werkenden in regio i op tijdstip t

m_t^{ji} = fractie van aantal werkenden met woonplaats in regio j die werkzaam zijn in regio i

E_t^i = aantal werkenden woonachtig in regio i op tijdstip t

Uitgeschreven voor de drie regio's ziet de formule er als volgt uit³⁰:

³⁰ De concrete berekening is terug te vinden Tabel 12; zie verder.

Tabel 8: Formules berekening aantal jobs

Brussel	$J_t^{Br} = m_t^{BrBr} * E_t^{Br} + m_t^{VlBr} * E_t^{Vl} + m_t^{WaBr} * E_t^{Wa}$
Vlaanderen	$J_t^{Vl} = m_t^{BrVl} * E_t^{Br} + m_t^{VlVl} * E_t^{Vl} + m_t^{WaVl} * E_t^{Wa}$
Wallonië	$J_t^{Wa} = m_t^{BrWa} * E_t^{Br} + m_t^{VlWa} * E_t^{Vl} + m_t^{WaWa} * E_t^{Wa}$

Het **Bruto Geografisch Product** op tijdstip t berekenen we via de arbeidsproductiviteit en het aantal jobs op tijdstip t.

$$BGP_t^i = \frac{BGP_0^i}{J_0^i} (1 + g^i)^{t-0} J_t^i \quad (4.3)$$

Met g^i de exogene constante groeivoet van de arbeidsproductiviteit in regio i

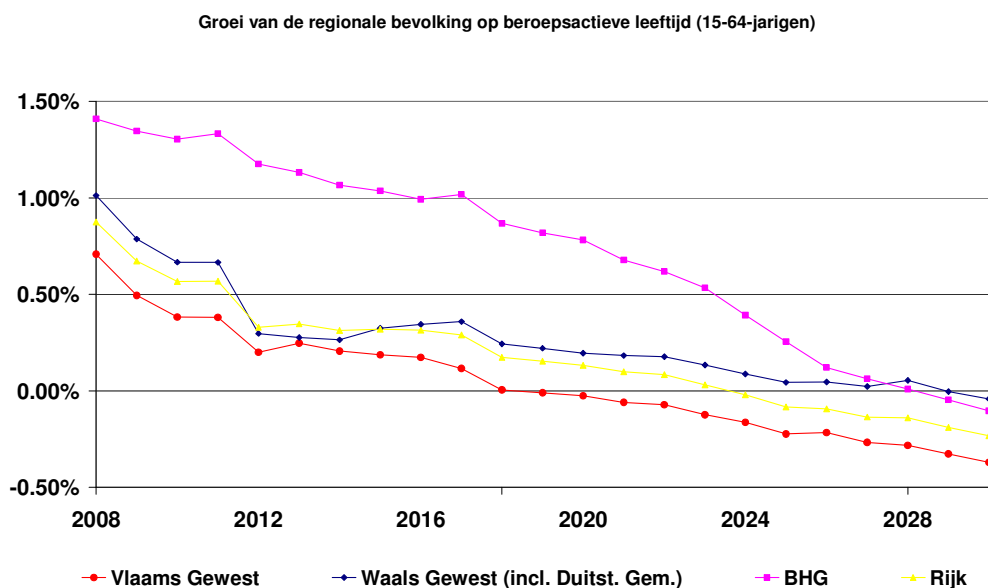
Om het **Bruto Regionaal Product** te bekomen, berekenen we de som voor alle j, van het product van de werkenden woonachtig in regio i die in regio j werken, en de arbeidsproductiviteit in regio j.

$$BRP_t^i = \sum_j \frac{BGP_0^j}{J_0^j} (1 + g^j)^{t-0} m_t^{ij} E_t^i \quad (4.4)$$

4.2 Data en assumpties

Als input voor de berekening van BGP en BRP gebruiken we de bevolkingsprognoses m.b.t. de **bevolking op beroepsactieve leeftijd**. In Figuur 1 zien we dat de groei van de 15- tot 65-jarigen significant daalt. Vanaf 2019 wordt de groei van de bevolking op beroepsactieve leeftijd negatief voor Vlaanderen.

Figuur 1: Groei van de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd

Bron: bevolkingsvooruitzichten +eigen berekeningen

In Bijlage geven Figuren B4.1 tot B4.3 de samenstelling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd wat betreft de leeftijdscohorten 15-24-jarigen, 25-49-jarigen en 50-64-jarigen voor de drie gewesten weer.

De regionale activiteitsgraden werden bekomen door de regionale activiteitsgraden in 2007, verkregen uit de Enquête naar de arbeidskrachten (EAK31), voor de beschouwde leeftijdsklassen constant te houden op het niveau van 2007, met uitzondering van de activiteitsgraad van de 50-tot 64-jarigen, die verondersteld werd toe te nemen met een lineaire factor³². De resultaten worden weergegeven in Figuur 2 en Tabel 9.

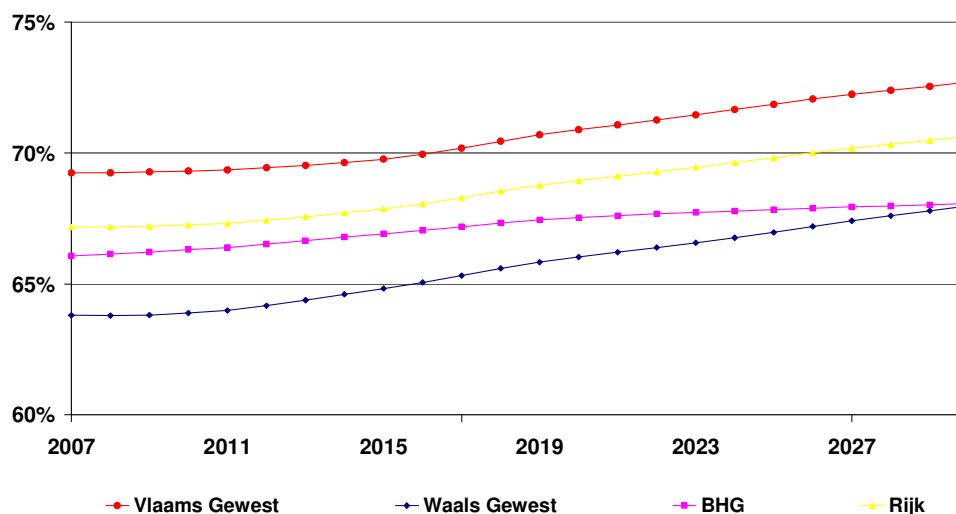
De Hoge Raad van Financiën hanteert bij de berekening van de activiteitsgraad (verhouding van werkenden en werklozen t.o.v. de bevolking op beroepsactieve leeftijd) het administratief concept (in ruime betekenis) van werkloosheid. Daar waar de EAK nagaat of de werkloze reëel beschikbaar is voor de arbeidsmarkt en actief naar werk zoekt, omvat het administratief concept zowel de personen die als werkzoekende zijn ingeschreven bij de regionale bemiddelingsinstellingen als de niet-werkzoekende oudere werklozen³³. De HRF gaat bij haar projecties bijgevolg uit van een hogere activiteitsgraad in het Rijk, die toeneemt van 71,9% in 2007 tot 74,2% in 2030.

³¹ Zie FOD Economie, http://www.statbel.fgov.be/studies/home_nl.asp

³² Gebaseerd op de assumpties van het federaal planbureau. De lineaire groeivoet uit het verleden werd geëxtrapoleerd naar toekomst.

³³ HRF, afdeling SCvV, jaarlijks rapport, juni 2008.

Figuur 2: Activiteitsgraden van de Gewesten en het Rijk

Bron: eigen berekeningen

Tabel 9: Activiteitsgraden van de Gewesten en het Rijk

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaanderen	69,31%	69,77%	70,89%	71,86%	72,72%
Wallonië	63,89%	64,83%	66,03%	66,97%	67,99%
Brussel	66,32%	66,92%	67,53%	67,84%	68,07%
Rijk	67,25%	67,87%	68,95%	69,81%	70,64%

Bron: eigen berekeningen

Voor data m.b.t. de **pendel** baseren we ons op de reële cijfers voor 2007 van de FOD Economie, zoals weergegeven in Tabel 10. De pendel wordt in het model bepaald als een fractie van de werkende bevolking die in een bepaalde regio woont. Die fractie wordt verder constant verondersteld over de tijd. Tabel 11 geeft de relatieve aantallen weer.

Tabel 10: Aantal jobs en pendelaars in 2007

	Werkplaats	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	Totaal
Woonplaats	BRU	321.339	40.010	16.410	377.759
	FLA	235.848	2.386.301	24.244	2.646.393
	WAL	122.702	40.025	1.088.571	1.251.298
	Totaal	679.889	2.466.336	1.129.225	4.275.450

Bron: Fod Economie

Tabel 11: Pendelaars als fractie van de werkende bevolking die in een bepaalde regio woont.

	Werkplaats	m_{2007}^{jBru}	m_{2007}^{jVla}	m_{2007}^{jWal}
Woonplaats	BRU	0,8506	0,1059	0,0434
	VLA	0,0891	0,9017	0,0092
	WAL	0,0981	0,0320	0,8700

Bron: Fod Economie+eigen berekeningen

Tabel 12 geeft een voorbeeld van de berekening van het aantal jobs in een gewest op basis van de cijfergegevens in bovenstaande tabellen.

Tabel 12: Voorbeeld berekening aantal jobs

Brussel	$J^B = 0,8506 * 377759 + 0,0891 * 2646393 + 0,0981 * 1251298 = 679889$
Vlaanderen	$J^V = 0,1059 * 377759 + 0,9017 * 2646393 + 0,032 * 1251298 = 2466336$
Wallonië	$J^W = 0,0434 * 377759 + 0,0092 * 2646393 + 0,87 * 1251298 = 1129225$
Totaal	4275450

Als input voor het model gebruiken we verder ook de structurele werkloosheidsgraden, zoals deze berekend werden in de paper "Estimating the NAIRU and potential employment for Belgian regions", Sabadash, A. Deze gegevens zijn terug te vinden in Tabel 13.

Tabel 13: Structurele werkloosheidsgraden in 2007

	15-24-jarigen	25-49-jarigen	50-64-jarigen
Vlaanderen	12,46%	3,58%	4,22%
Wallonië	28,79%	9,10%	4,38%
Brussel	34,51%	15,68%	11,28%

Bron: Anna Sabadash (2009)

De SCvV schat de structurele werkloosheidsgraad (met inbegrip van oudere niet-werkzoekende werklozen) van het Rijk op lange termijn op 8%. De werkloosheidsgraad van 12,6% in 2007 wordt verondersteld af te nemen tot aan de structurele werkloosheidsgraad van 8% in 2030. De geschatte structurele werkloosheidsgraad voor het Rijk (op basis van data uit de EAK) in ons model bedraagt 7,27%.

Door het gebruik van structurele werkloosheidsgraden vanaf 2007 zullen de berekeningen gebaseerd zijn op het potentieel maximaal aantal arbeidskrachten beschikbaar voor de arbeidsmarkt. De resultaten m.b.t. BGP en BRP geven bijgevolg een potentiële outputgroei weer.

De macro-economische assumptie m.b.t. de groei van de arbeidsproductiviteit werd overgenomen van de SCvV en bedraagt 1,6% over de periode 2010-2030. In wat volgt veronderstellen we dat deze groeivoet voor alle regio's gelijk is. In Bijlage 8 zullen we de resultaten schetsen wanneer de productiviteitsgroei verschilt van regio tot regio. De jaarlijkse inflatie werd in Vladymo vastgeprikt op 1,5%.

5. Ontvangsten

5.1 Gewesten

Behalve specifieke dotaties van de federale overheid (zie punt d), schuldfinanciering en eigen inkomsten kunnen de Gewesten hun uitgaven financieren met middelen op basis van de Bijzondere Financieringswet. De middelen waarover de Gewesten beschikken op basis van de Bijzondere Financieringswet³⁴, zijn samengesteld uit a) gewestelijke belastingen, b) samengevoegde belastingen, c) toegewezen belastingen.

a) Gewestelijke belastingen

De twaalf gewestelijke belastingen, waarvoor elke Gewest volledig bevoegd is, zijn respectievelijk:

1. de belasting op de spelen en weddenschappen
2. de belasting op de automatische ontspanningstoestellen
3. de openingsbelasting op de slijterijen van gegiste dranken
4. het successierecht van rijksinwoners en het recht van overgang bij overlijden van niet-rijksinwoners
5. de onroerende voorheffing
6. het registratierecht op de overdrachten ten bezwarende titel van in België gelegen onroerende goederen met uitsluiting van de overdrachten die het gevolg zijn van een

³⁴ zie ook: De Bijzondere Financieringswet en de staatshervorming van 2001: feiten en cijfers, *Algoed, K. en Heremans, D., working paper Steunpunt Fiscaliteit en Begroting, februari 2008*

inbreng in een vennootschap behalve voor zover het een inbreng betreft door een natuurlijk persoon van een woning in een Belgische vennootschap

7. het registratierecht op: a) de vestiging van een hypotheek op een in België gelegen onroerend goed; b) de gedeeltelijke of gehele verdelingen van in België gelegen onroerende goederen, de afstanden onder bezwarende titel, onder medeëigenaars, van onverdeelde delen in soortgelijke goederen, en de omzettingen bedoeld in de artikelen 745quater en 745quinquies van het Burgerlijk Wetboek, zelfs indien er geen onverdeeldheid is
8. het registratierecht op de schenkingen onder de levenden van roerende of onroerende goederen
9. het kijk- en luistergeld
10. de verkeersbelasting op de autovoertuigen
11. de belasting op de inverkeerstelling
12. het eurovignet

In het Vladymo-model wordt voor de berekening van de evolutie van de gewestelijke belastingen uitgegaan van de volgende formule:

$$O_{i,j,t} = O_{i,j,t-1}(1 + e_i)(1 + \pi_t)(1 + g_{j,t}) \quad (5.1)$$

Met $O_{i,j,t}$ de totale ontvangsten van Gewest j voor belasting i in periode t

e_i de elasticiteit van belasting i

π_t de inflatie in periode t

$g_{j,t}$ de reële groei van het Bruto Regionaal Product (=regionaal BNP) van gewest j in periode t

De vergrijzing zal ook haar impact hebben op de evolutie van de gewestelijke belastingen. De gewestbelastingen worden volgens vergelijking 5.1 in Vladymo geprojecteerd a.h.v. elasticiteit, inflatie en regionale groei. De demografische evoluties hebben enkel via het aantal potentiële arbeidskrachten en de daaruitvolgende regionale groei een impact op de inkomstenprojecties van de gewestbelastingen. De kostenprofielmethodologie biedt hier -wanneer de benodigde data m.b.t. het leeftijdsprofiel van de belastingbetaler beschikbaar zijn- een alternatieve schattingsmethode die rekening houdt met de rechtstreekse impact van demografische ontwikkelingen. De methodologie is de volgende.

Aan de hand van data m.b.t. de het leeftijdsprofiel van de belastingbetalers en de regio waarin ze woonachtig zijn, worden belastingontvangsten toegewezen aan verschillende regionale leeftijds-geslachtsklassen. De gemiddelde ontvangsten per capita in de verschillende regionale leeftijds-geslachtsgroepen worden vermenigvuldigd met de demografische voorspellingen om de toekomstige evolutie van de opbrengsten te bekomen.

Formeel vertrekken we van volgende kostenprofielen

$$e(x, g, s, j, t) = \frac{E(x, g, s, j, t)}{N(x, g, s, t)} \quad (5.2)$$

Met $e(x, g, s, j, t)$ de gemiddelde opbrengsten in leeftijdsklasse x met geslacht g in gewest s voor uitgavencategorie j op tijdstip t

$E(x, g, s, j, t)$ de totale opbrengsten in leeftijdsklasse x met geslacht g in gewest s voor uitgavencategorie j op tijdstip t

$N(x, g, s, t)$ het aantal personen in leeftijdscategorie x met geslacht g in gewest s op tijdstip t

Wat bijvoorbeeld de successierechten betreft, kunnen we niet veronderstellen dat de kostenprofielen constant blijven over de tijd. De vergrijzing zal immers een wijziging van het relatief aantal erfenissen binnen de leeftijds-geslachtsklassen met zich brengen. Wanneer de gemiddelde leeftijd toeneemt, zullen meer mensen pas op latere leeftijd een erfenis nalaten, zodat bijvoorbeeld het aantal erfenissen (de "participatiegraad") binnen de leeftijdscategorie 65-79-jarigen zal afnemen, terwijl het aantal erfenissen binnen de klasse 80-plussers zal toenemen.

De totale ontvangsten op toekomstig tijdstip $t+1$ worden als volgt berekend:

$$E(x, g, s, j, t+1) = e(x, g, s, j, t) * N(x, g, s, t+1) * PF \quad (5.3)$$

Met PF een correctiefactor voor het effect van de verandering in het relatief aantal erfenissen binnen een bepaalde leeftijds-geslachtscategorie:

$$PF = \frac{\text{aantal_erfenissen_leeftijds-geslachtsklasse}_{t+1} / \text{totaal_erfenissen}_{t+1}}{\text{aantal_erfenissen_leeftijds-geslachtsklasse}_t / \text{totaal_erfenissen}_t}$$

Voor de andere gewestbelastingen kunnen we een constante "participatiegraad" veronderstellen.

De totale ontvangsten in het toekomstig jaar $t+1$ worden bekomen door onderstaande sommatie

$$E(j, t+1) = \sum_{x, g, s} [E(x, g, s, j, t+1)] \quad (5.4)$$

b) Samengevoegde belastingen

De staatshervorming van 2001 heeft gezorgd voor een concrete invulling van de fiscale autonomie voor de Gewesten inzake personenbelasting³⁵. De Gewesten kregen een marge (in plus of min) om op de door de federale overheid in het betrokken Gewest geïnde personenbelasting algemene forfaitaire dan wel procentuele op- en afcentiemen toe te passen of algemene belastingaftrekken in te voeren. Die marge bedroeg 3,25% vanaf 1 januari 2001 en 6,75% vanaf 1 januari 2004³⁶. Als voorwaarden werd er opgelegd dat de progressiviteitschaal niet mag worden verminderd en dat er geen "deloyale fiscale concurrentie" mag optreden.

Vlaanderen maakt sinds kort gebruik van die bevoegdheid. Sinds 2007 (inkomsten 2007, aanslagjaar 2008) geeft de Vlaamse Regering een korting op de personenbelasting aan werkenden die in het Vlaams Gewest wonen. Deze korting was in 2007 en 2008 beperkt tot werkenden met een activiteitsinkomen van 22.000 euro of lager op jaarbasis³⁷. De korting, een forfaitaire vermindering in de personenbelasting van 125 euro in 2007 en 200 euro in 2008, werd toen maandelijks verrekend via de bedrijfsvoorheffing. Vanaf 2009 vallen alle inkomensdrempels weg en krijgt iedereen die een beroepsinkomen heeft en in het Vlaams Gewest woont jaarlijks een belastingvoordeel of korting op de personenbelasting: deze bedraagt 250 euro voor wie meer dan 22.000 euro aan activiteitsinkomen heeft, en 300 euro voor wie een activiteitsinkomen heeft tussen 5.500 en 22.000 euro. Deze korting wordt in de loop van februari 2009 in één keer uitbetaald bij het loon of salaris van februari³⁸.

c) Toegewezen belastingen

De Gewesten hebben jaarlijks recht op een bepaald bedrag van de federaal geïnde personenbelasting. Dat bedrag is historisch bepaald en wordt jaarlijks gekoppeld aan de evolutie van de prijsindex en de economische groei³⁹.

³⁵ In 1980 werd in de Grondwet ingeschreven dat de Gemeenschappen en Gewesten de mogelijkheid kregen tot het heffen van eigen belastingen. De Grondwet bepaalde wel dat federale overheid altijd beperkingen kan opleggen. Zo werd in 1989 gepreciseerd dat de gefedereerde entiteiten alleen belastingen kunnen heffen in domeinen waar de federale overheid niet actief is (met uitzondering van de personenbelasting). De Gewesten konden dus op de personenbelasting opcentiemen heffen of kortingen toestaan.

³⁶ Een Gewest kan dus sinds 1 januari 2004 maatregelen in de personenbelasting nemen die goed zijn voor een grootte van maximaal 6,75% van de in het betrokken Gewest geïnde personenbelasting.

³⁷ Wie geen belastingen betaalt, of minder dan de korting waarop hij/zij recht heeft, krijgt het verschil niet teruggestort. Die korting wordt dus enkel toegekend aan personen die hun officiële woonplaats (domicilie) in het Vlaams Gewest en geldt voor alle werknemers (zowel van de private als van de openbare sector) die aan de gestelde voorwaarden voldoen. De korting wordt niet toegekend op basis van vervangingsinkomsten.

³⁸ Zie www.vlaanderen.be

³⁹ Op de Interministeriële Conferentie voor Financiën en Begroting van 1 juni 2005 werd besloten om met ingang van het begrotingsjaar 2006 het Bruto Nationaal Inkomen (BNI) als parameter voor de economische groei te vervangen door het Bruto Binnenlands Product (BBP) in de berekening van de aan de Gemeenschappen en de Gewesten toegewezen middelen en dotaties ten laste van de federale begroting. De Bijzondere Financieringswet spreekt evenwel nog altijd van een koppeling aan het BNI.

Sinds 1989 worden die uit de personenbelasting toegewezen middelen niet langer volgens vaste en soms willekeurige verdeelsleutels verdeeld maar op basis van de bijdrage van elke entiteit tot de personenbelasting (PB)⁴⁰. Dat komt neer op de toepassing van het principe van de "billijke terugvloeiing", dat een direct verband tussen de middelen van de collectiviteiten en de op hun grondgebied geïnde belasting verzekert. De horizontale verdeelsleutel voor begrotingsjaar t wordt bepaald door de resultaten van het aanslagjaar t-1 (inkomsten t-2).

In het kielzog van (of als smeeroilje voor) die wijziging van de horizontale verdeelsleutel werd ook een mechanisme ingevoerd waarbij Gewesten aanspraak kunnen maken op een *solidariteitsbijdrage*. Indien in een Gewest de gemiddelde opbrengst van de personenbelasting per inwoner lager ligt dan het Rijksgemiddelde, krijgt dat Gewest een dotatie ter grootte van een basisbedrag per inwoner⁴¹ maal het aantal inwoners maal de afwijking in procentpunten (van de gemiddelde opbrengst in het Gewest ten opzichte van het nationaal gemiddelde)⁴².

Bij de verruiming van de fiscale autonomie van de regio's in 2001 werd gestreefd naar budgettaire neutraliteit voor alle betrokken overheden⁴³. Om dat te bewerkstelligen, vond de notie "negatieve term" ingang. De vaststelling en de jaarlijkse evolutie van de negatieve term wordt geregeld door artikel 33bis van de bijzondere financieringswet. De negatieve term komt neer op een aftrek op of vermindering van het aan de Gewesten toegewezen gedeelte van de opbrengst van de personenbelasting (zie verder). De bijkomende overdracht van de opbrengst van de gewestelijke belastingen ingevolge de uitbreiding van de fiscale autonomie wordt dus gecompenseerd. Volgende belastingen maken deel uit van de negatieve term:

1. het registratierecht op de overdrachten ten bezwarende titel van in België gelegen onroerende goederen a rato van 58,592% (wat neerkomt op het tot en met begrotingsjaar 2001 niet-toegewezen gedeelte van de opbrengst)
2. het registratierecht op de vestiging van een hypotheek op een in België gelegen onroerend goed
3. het registratierecht op de gedeeltelijke of gehele verdeling van in België gelegen onroerende goederen, de afstanden onder bezwarende titel, onder medeëigenaars, van onverdeelde delen in soortgelijke goederen, en de omzettingen bedoeld in de artikelen 745quater en 745quinquies van het Burgerlijk Wetboek, zelfs indien er geen onverdeeldheid is
4. het registratierecht op de schenkingen onder de levenden van roerende en onroerende goederen
5. de verkeersbelasting op de autovoertuigen

⁴⁰ Om concreet de verdeelsleutel voor de Gemeenschappen te bepalen, wordt 20% van de Brusselse personenbelasting bij opbrengst van het Vlaamse Gewest geteld, 80% bij die van het Waalse gewest. De opbrengsten van de personenbelastingen van de Duitstalige Gemeenschap worden niet verrekend.

⁴¹ Dat bedraagt 11,6 euro, in prijzen van 1988, te indexeren vanaf het begrotingsjaar 1989.

⁴² Concreet wordt in de lente van het jaar t bij de begrotingscontrole de solidariteitsbijdrage voor het jaar t-1 herberekend en volgt dan de definitieve afrekening. Op dat moment is de inflatie gekend voor het jaar t-1 met het oog op de volledige inflatiecorrectie van het basisbedrag per inwoner terwijl het inwonersaantal op 1 januari van het jaar t-2 wordt gehanteerd en de opbrengst uit de personenbelasting voor het aanslagjaar t-2 (dat is de toestand op 30 juni van het jaar t-1 want cijfers voor aanslagjaar t-1 zijn pas in late zomer van het jaar t bekend).

⁴³ Op langere termijn is die operatie niet budgettair neutraal voor de federale overheid vermits de negatieve term maar voor 0,91% aan de groei van het BBP werd gekoppeld (zie verder).

6. de belasting op de inverkeerstelling
7. het eurovignet
8. de interesten en fiscale boeten in de mate dat die tot en met het begrotingsjaar 2001 nog niet aan de Gewesten werden toegewezen
9. het kijk- en luistergeld

Om de negatieve term concreet te berekenen, is telkens het gemiddelde genomen van hogergenoemde belastingen over de begrotingsjaren 1999–2001, waarbij die jaarlijkse ontvangsten zijn uitgedrukt in prijzen van 2002.

De zogenaamde basisbedragen van de negatieve term (zie Tabel 14) worden met ingang van het begrotingsjaar 2003 jaarlijks aangepast aan de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen, alsook aan 91% van de reële groei van het bruto nationaal inkomen (behalve voor wat het gedeelte van de negatieve term betreft dat betrekking heeft op het kijk- en luistergeld want dat gedeelte wordt enkel jaarlijks geïndexeerd). Het Lambermont-akkoord heeft immers het kijk- en luistergeld (KLG) als gemeenschapsbelasting afgeschaft en omgevormd tot een gewestelijke belasting. Als compensatie voor de afschaffing krijgen de drie Gemeenschappen een nieuwe dotatie⁴⁴ die aan de prijsindex gekoppeld is. Naar analogie met de jaarlijkse aanpassing van die dotatie in functie van de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen, wordt het ermee overeenstemmend gedeelte van de negatieve term ook jaarlijks geïndexeerd.

Tabel 14: Basisbedragen negatieve term in € (prijzen 2002)

	VG	WG	BHG
Negatieve term exclusief KLG	1.666.703.311	679.340.115	352.770.188,1
Negatieve term KLG	446.628.373,1	215.381.490,8	53.611.632,97

Bron: Fod Financiën, Studiedienst

We voeren volgende notatie in:

PB_t^i = de opbrengst van de personenbelasting in gewest i in jaar t ; PB_t = de opbrengst van de personenbelasting in het Rijk in jaar t

POP_t^i = het aantal inwoners in Gewest i in jaar t

⁴⁴ De basisbedragen, in prijzen van 2002 bedragen voor de Vlaamse, Franstalige en Duitstalige Gemeenschap respectievelijk €457.162.782, €253.553.301 en €4.905.413.

POP_t = het aantal inwoners in het Rijk in jaar t

P_t = algemeen prijspeil in jaar t

BBP_t = het bruto binnenlands product in jaar t

σ_t = de solidariteitsbijdrage per capita in jaar t

NT_t^i = negatieve term voor Gewest i in jaar t

Zoals in Cattoir en Verdonck⁴⁵ maar rekening houdend met de staathervorming van 2001, kunnen we de toegewezen belastingen voor Gewest i in jaar t zonder solidariteitsbijdrage voorstellen als:

$$D_t^i = D_t \cdot \frac{PB_t^i}{PB_t} - NT_t^i - KLG_t^i \quad (5.5)$$

terwijl voor een Gewest i in jaar t de toegewezen belasting met solidariteitsbijdrage neerkomt op:

$$\begin{aligned} D_t^i &= D_t \cdot \frac{PB_t^i}{PB_t} - NT_t^i - KLG_t^i + \sigma_t \cdot \left[1 - \frac{PB_t^i / POP_t^i}{PB_t / POP_t} \right] \cdot 100 \cdot POP_t^i \\ &= \sigma_t \cdot 100 \cdot POP_t^i + \left[D_t - \sigma_t \cdot 100 \cdot POP_t \right] \cdot \frac{PB_t^i}{PB_t} - NT_t^i - KLG_t^i \end{aligned} \quad (5.6)$$

waarbij

$$\begin{aligned} D_t &= \left(1 + \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} \right) \cdot \left(1 + \frac{BBP_t - BBP_{t-1}}{BBP_{t-1}} \right) \cdot D_{t-1} \\ &\equiv (1 + \pi_t) \cdot (1 + \gamma_t) \cdot D_{t-1} \end{aligned}$$

$$NT_t^i = NT_{t-1}^i \cdot (1 + \pi_t) \cdot (1 + 0,91\gamma_t)$$

$$KLG_t^i = KLG_{t-1}^i \cdot (1 + \pi_t)$$

$$\sigma_t = 11,6 \cdot \prod_{\xi=1989}^t (1 + \pi_\xi)$$

Net zoals de negatieve term, NT_0^i , en het kijk en luistergeld, KLG_0^i , is de basisdotatie, D_0 , een historisch bepaald vast bedrag. Meer specifiek gaat men vanaf 2000 –het zogenaamde

⁴⁵ Cattoir, P. en Verdonck, M. (2002), Péréquat ion financière et fédéralisme, in Cat toir, P., De Bruycker, P., Dumont, H., Tulkens, H. en Wit te, E., *Autonomie, solidariteit en samenwerking*, Larcier.

definitieve stelsel voor de toewijzing van de middelen afkomstig van de opbrengst van de personenbelasting aan de Gewesten – elk jaar uit van de aan het Gewest in het vorig begrotingsjaar toegekende bedrag, exclusief de eventuele solidariteitstussenkomst en de negatieve term. Dat bedrag wordt vervolgens aangepast aan de verandering van het algemeen prijsniveau en de reële groei van het BBP van het begrotingsjaar in kwestie. Die geïndexeerde bedragen per Gewest worden samengeteld en uitgedrukt als een percentage van de totale ontvangsten inzake personenbelasting. Dat percentage wordt vervolgens toegepast op de ontvangsten uit de personenbelasting die in het Gewest gelokaliseerd zijn en geeft aldus het bedrag uit de personenbelasting waarop het Gewest in dat begrotingsjaar recht heeft.

Merk ook op dat vanaf 2000 het verschil (positief of negatief) in solidariteitsbijdragen ten opzichte van de bedragen in 1999 ten laste komt van de federale overheid. In de overgangperiode 1989-1999 werd de nationale solidariteitstussenkomst door de Gewesten volledig onderling ten laste genomen (de globale toelage uit de personenbelasting werd hiermee ingekort).

De ontwikkeling van deze gewestmiddelen kent dus een eigen dynamiek die afwijkt van de evolutie van de federale opbrengsten. Want de Gewesten profiteren enerzijds niet van de progressiviteit in de opbrengsten van de personenbelasting. Anderzijds ondervinden ze, in tegenstelling tot de steden en gemeenten, ook geen nadelige invloed op hun inkomsten van verlagingen in de federale aanslagvoeten.

Wel wordt het totale bedrag tussen de Gewesten verdeeld volgens de opbrengsten van de personenbelasting in de onderscheiden Gewesten (de relatieve belastingopbrengsten bepalen de horizontale verdeelsleutel). Grotere belastingopbrengsten in de eigen regio hebben dus een positief effect op het aandeel in het te verdelen bedrag. Het is wellicht de horizontale verdeelsleutel die aanleiding geeft tot het gebruik door sommigen van de term gedeelde personenbelasting⁴⁶.

⁴⁶ Hoewel men soms van een gedeelde personenbelasting spreekt, komen we in de praktijk toch dicht bij een loutere dotatie toegewezen uit de federale middelen aan de Gewesten. Want het aandeel van de Gewesten is niet formeel vastgelegd. Men is vertrokken van een bepaald basisbedrag dat vervolgens gekoppeld is aan de evolutie van de prijsindex en de reële groei van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI)(vanaf 2006 is de koppeling aan het BBP). Er is dus geen sprake van een vastgelegde verticale verdeelsleutel tussen het federale en het gewestelijke niveau. Zo een vaste verdeelsleutel is ook voor de Oeso een noodzakelijke voorwaarde om van gedeelde belastingen te kunnen spreken. Meer bepaald stelt de Oeso een duidelijke set van (cumulatieve) criteria voor om dotaties duidelijk te kunnen onderscheiden van gedeelde belastingen. Want nu hanteren sommige landen of de diverse overheden binnen een land andere definities van dotaties en gedeelde belastingen waardoor de data met betrekking tot fiscale autonomie niet coherent zijn ('Such lack of clarity jeopardizes the coherence of SCG revenue statistics, reduces strength and utility of fiscal design analysis and impairs the comparability of true fiscal autonomy' (Oeso, 2006)). De vier criteria van de Oeso om dotaties van gedeelde belastingen te onderscheiden zijn 1) bestedingsvrijheid voor subcentrale overheden van toegewezen middelen ; indien geoormerkt, kan er geen sprake zijn van gedeelde belastingen 2) zijn de inkomsten voor de subnationale overheid een bepaalde proportie van de totale opbrengsten van de gedeelde belastingen? In afwezigheid van zo een verticale verdeelsleutel of wanneer het inkomensrisico voor de subnationale overheden wordt afgedekt, moeten we spreken van een dotatie 3) ligt de verticale verdeelsleutel vast want niet te veranderen in loop van het budgettaire jaar; indien de verticale verdeelsleutel wel kan worden gewijzigd in loop van budgettaire jaar, kan er geen sprake zijn van gedeelde belastingen maar wel van dotatie 4) is de horizontale verdeelsleutel afhankelijk van de plaats van voortbrenging of afhankelijk van het aantal inwoners, werknemers of van de belastingcapaciteit van de

De Gewesten krijgen *bijkomende middelen in gevolge de overheveling van nieuwe bevoegdheden*⁴⁷. De omvang van die dotatie is gekoppeld aan de evolutie van de prijsindex en aan de reële groei van het BBP.

De horizontale verdeelsleutels liggen, met uitzondering voor de buitenlandse handel en bijkomende middelen met betrekking tot de provincie- en gemeentewet, vast en zijn historisch bepaald in functie van een feitelijk behoeftencriterium.

De middelen voor buitenlandse handel worden verdeeld volgens de in elk gewest gelokaliseerde ontvangsten inzake de personenbelasting.

De horizontale verdeelsleutel voor de bijkomende middelen met betrekking tot de provincie- en gemeentewet is een samengestelde verdeelsleutel. Concreet wordt het relatief aandeel berekend dat elk Gewest van toegewezen middelen uit personenbelasting (exclusief negatieve term), eventuele solidariteitsbijdrage, trekkingsrechten voor werklozen en middelen overgedragen bevoegdheden (landbouw, landbouw&visserij, wetenschappelijk onderzoek landbouw en buitenlandse handel) in het totaal van de aan de Gewesten toegewezen middelen uit personenbelasting (exclusief negatieve term), solidariteitsbijdragen, trekkingsrechten voor werklozen en middelen overgedragen bevoegdheden (landbouw, landbouw&visserij, wetenschappelijk onderzoek landbouw en buitenlandse handel).

Tabel 15: Horizontale verdeelsleutels bijkomende middelen overgedragen bevoegdheden

	VG	WG	BHG
landbouw (1993)	61,96%	38,04%	
landbouw & zeevisserij (2002)	60,38%	37,06%	2,56%
wetenschappelijk onderzoek landbouw (2002)	52,65%	47,35%	
buitenlandse handel (2002)	variabel	variabel	variabel
provincie- en gemeentewet (2002)	variabel	variabel	variabel

Bron: *Bijzondere Financieringswet*

d) Specifieke dotaties

De Gewesten krijgen sinds 1989 *begrotingskredieten* voor programma's voor tewerkstelling van werklozen (Art 35 §1 van de BFW). Van 1989 tot 1999 bleef het "trekkingsrecht" vastgelegd op 312,281 miljoen euro. Na een aantal verhogingen in de periode 2000-2003 bedroeg het bedrag

subcentrale overheid, dan is er sprake van gedeelde belastingen; indien de horizontale verdeelsleutel andere indicatoren bevat dan belastingopbrengst, bevolking, aantal werknemers of belastingcapaciteit, moeten we van een dotatie spreken.

⁴⁷Meer bepaald gaat het hier over landbouw sinds 1993 en sinds 2002 landbouw en visserij, wetenschappelijk onderzoek inzake landbouw, buitenlandse handel en de provincie- en gemeentewet.

in 2003 485,806 miljoen euro. Na 2003 is het bedrag niet meer gewijzigd. Het wordt ook niet aangepast aan de inflatie. De horizontale verdeelsleutel (die niet is opgenomen in de BFW) bleef ongewijzigd: Vlaanderen 53,04 %, Wallonië 38,14 % en Brussel 8,02 %. De trekkingsrechten zijn inkomsten die verkregen worden van de federale overheid, ten laste van de uitgavenpost 'tewerkstelling en arbeid'.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ten slotte krijgt *begrotingskredieten als compensatie voor de dode hand*⁴⁸ en voor investeringen (oa. in het kader van Beliris).

5.2 Gemeenschappen

De middelen waarover de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap beschikken op basis van de Bijzondere Financieringswet, kunnen als volgt worden onderscheiden: a) een dotatie uit de personenbelasting, b) een dotatie uit de BTW, en c) specifieke dotaties. Daarnaast beschikken de Gemeenschappen over (heel beperkte) niet-fiscale ontvangsten en opbrengsten uit eventuele schuldfinanciering.

De Duitstalige Gemeenschap daarentegen wordt hoofdzakelijk gefinancierd via een dotatie ten laste van de algemene uitgavenbegroting. Vóór 2002 kreeg de Duitstalige Gemeenschap zoals de Vlaamse en Franstalige Gemeenschap de netto-opbrengst van het kijk- en luistergeld. Maar met de regionalisering van het kijk- en luistergeld sinds 2002 krijgt ook de Duitstalige Gemeenschap een compenserende dotatie die vooraf wordt genomen op de federale opbrengsten van de personenbelasting. Het is de uitzondering op de regel dat de financiering van de Duitstalige Gemeenschap niet wordt geregeld door de Bijzondere Financieringswet.

a) Dotatie uit personenbelasting

De Franstalige en Vlaamse Gemeenschap hebben recht op een bepaald bedrag van de federaal geïnde personenbelasting. Het basisbedrag is gekoppeld aan de evolutie van de gezondheidsprijsindex en voor 100%⁴⁹ aan de reële groei van het BNI⁵⁰.

Formeel hebben we

$$D_t^{PB} = D_{t-1}^{PB} \cdot (1 + \pi_t) \cdot (1 + \gamma_t) \quad (5.7)$$

waarbij de basisdotatie, D_0^{PB} , een historisch bepaald vast bedrag is.

⁴⁸ Internationale instellingen in Brussel zijn vrijgesteld van onroerende voorheffing en de overheden lopen aldus de opcentiemen op de onroerende voorheffing mis.

⁴⁹ Die koppeling is geleidelijk ingevoerd. Zo bedroeg de koppeling 10% in 1994, in 1995 15%, in 1996 20%, in 1997 70%, in 1998 75%, 97,5% in 1999 % en 100% sinds 2000.

⁵⁰ Sinds 2006 is de koppeling aan het BBP.

De horizontale verdeling van die dotatie gebeurt op basis van de relatieve opbrengst van de personenbelasting⁵¹.

b) Dotatie uit BTW-ontvangsten

De Franstalige en Vlaamse Gemeenschap krijgen een vast bedrag dat uit de BTW-ontvangsten wordt gefinancierd. Dat bedrag is gekoppeld aan de evolutie van de consumptieprijsindex en van de nataliteit. Concreet stemt de aanpassingsfactor overeen met het maximum van de in elke Gemeenschap berekende (de)nataliteitsfactor. De (de)nataliteitscorrectie van het begrotingsjaar t wordt berekend door het aantal inwoners jonger dan 18 jaar op 30 juni van het jaar t-1 te vergelijken met het aantal min 18-jarige inwoners op 30 juni van het referentiejaar 1988 en vervolgens 80% van die evolutie te weerhouden. Het resultaat van die berekening wordt de aanpassingsfactor genoemd waarbij een aanpassingsfactor groter (kleiner) dan 1 wijst op nataliteit (denataliteit) ten opzichte van het referentiejaar. Door de maximumwaarde te weerhouden, is de zwakste denataliteit of de sterkste nataliteit bepalend voor de wijziging van de BTW-dotatie.

Ten gevolge van het Lambermont-akkoord in 2001 hebben de Gemeenschappen recht op bijkomende BTW-middelen, ook Lambermontmiddelen genoemd.

Vooreerst wordt in de periode 2002-2011 jaarlijks een bepaald bedrag (zie Tabel 16) toegevoegd aan het geïndexeerde basisbedrag van het voorbije jaar. Die bijkomende middelen worden jaarlijks gecumuleerd, geïndexeerd (met de algemene prijsindex) en gecorrigeerd voor eventuele (de)nataliteit⁵² vanaf het begrotingsjaar volgend op de toekenning. Bemerkt dat de bijkomende forfaitaire middelen (de zogenaamde Lambermont basisbedragen) niet onderhevig zijn aan de (de)nataliteitscorrectie in het jaar waarin die worden toegekend.

Ten tweede wordt vanaf 2007 de totale enveloppe BTW-middelen van de Gemeenschappen, dat is de basistoelage vermeerderd met de bijkomende forfaitaire middelen vanaf 2002, geïndexeerd met 91% van de reële groei van het BBP.

⁵¹ Meer bepaald wordt het basisbedrag uitgedrukt als een percentage van de som van de personenbelasting van Vlaanderen, Wallonië (exclusief Duitstalige Gemeenschap) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (tot op 5 decimalen). Het aldus bekomen percentage wordt toegepast op de opbrengst van de personenbelasting per deelgebied. Om de verdeelsleutel voor de gemeenschappen te bepalen, wordt 20% van de Brusselse personenbelasting bij de opbrengst van het Vlaamse Gewest geteld, en 80% bij die van het Waalse Gewest.

⁵² Sinds 2001 wordt er een positieve nataliteitsevolutie vastgesteld in de Franstalige Gemeenschap.

Tabel 16: Bijkomende forfaitaire Lambermontmiddelen (in €)

2002	198.314.819,82
2003	148.736.114,86
2004	148.736.114,86
2005	371.840.287,16
2006	123.946.762,39
2007	24.789.352,48
2008	24.789.352,48
2009	24.789.352,48
2010	24.789.352,48
2011	24.789.352,48

Bron: Bijzondere Financieringswet

Formeel kunnen we de finale BTW-dotatie in jaar t voorstellen als:

$$D_t^{BTW,f} = D_t^{BTW} \cdot \lambda_t + D_t^{LM,f} \quad (5.8)$$

waarbij λ_t = nataliteitscorrectie in jaar t

$$D_t^{BTW} = D_t^{BTW,b} \cdot (1 + 0.91 \cdot \kappa_t \cdot \gamma_t) \text{ met } \kappa_t = 1 \text{ vanaf } t=2007, \kappa_t = 0 \text{ in de periode tot en met } 2006$$

$$D_t^{BTW,b} = D_{t-1}^{BTW,b} \cdot (1 + \pi_t)$$

Bemerk dat de basisdotatie, $D_0^{BTW,b}$, een historisch bepaald vast bedrag is (meer bepaald 167,4389+128,9468 miljard BEF).

De bijkomende middelen als gevolg van de koppeling van BTW-dotatie aan de groeivoet van het BBP zijn in jaar t formeel gelijk aan:

$$\left(D_t^{BTW} - D_t^{BTW,b} \right) \cdot \lambda_t \quad (5.9)$$

De bijkomende forfaitaire Lambermont-middelen in jaar t zijn

$$D_t^{LM,f} = d_t + D_t^{LM} \cdot \lambda_t \quad (5.10)$$

waarbij d_t = bijkomende forfaitaire Lambermont middelen in jaar t en

$$D_t^{LM} = \sum_{\tau=2002}^{\min[t-1, 2011]} d_{\tau} \cdot \prod_{\zeta=\tau+1}^t (1+\pi_{\zeta}) \cdot (1+\kappa_{\zeta} \cdot 0,91 \cdot \gamma_{\zeta})$$

Zoals gezegd zijn de bijkomende forfaitaire middelen (de zogenaamde Lambermont basisbedragen) niet onderhevig zijn aan de (de)nataliteitscorrectie in het jaar waarin die worden toegekend.

De totale BTW-dotatie wordt over de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap volgens twee verdeelsleutels verdeeld.

De geïndexeerde en voor de evolutie van het aantal min 18-jarigen gecorrigeerde basis BTW-dotatie, $D_t^{BTW,b} \cdot \lambda_t$, wordt tussen de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap verdeeld op basis van de verdeelsleutel leerlingenaantallen (6-17-jarigen). De horizontale verdeelsleutel voor begrotingsjaar t wordt vastgesteld op basis van de toestand van het aantal leerlingen⁵³ voor het schooljaar $t-1$ - schooljaar t in de periode van 15 januari tot 1 februari van het jaar t . In het najaar van begrotingsjaar t maakt het Rekenhof de definitieve cijfers bekend.

In de overgangperiode (2002-2012) worden de bijkomende BTW-middelen verdeeld op basis van de twee criteria, leerlingenaantallen en aandeel in de personenbelasting, waarbij de bijdrage van elke Gemeenschap tot de personenbelasting steeds zwaarder doorweegt. Meer bepaald wordt in 2002 35% van de totale bijkomende middelen toegekend op basis van de in elke Gemeenschap gelokaliseerde ontvangsten inzake personenbelasting. De overige 65% wordt aan de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap toegewezen volgens de verdeelsleutel die voor de toegewezen BTW-opbrengsten geldt. Het percentage dat volgens de verhouding van de personenbelasting wordt verdeeld stijgt jaarlijks met 5 procent voor de begrotingsjaren 2003 tot en met 2009 en met 10 procent voor de begrotingsjaren 2010, 2011 en 2012.

Vanaf het begrotingsjaar 2012 worden de nieuwe middelen die de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap vanaf 2002 ontvangen, inclusief de meeropbrengsten die voortvloeien uit de koppeling van de BTW-middelen aan het BBP, volledig verdeeld in verhouding tot de in elke Gemeenschap gelokaliseerde ontvangsten inzake de personenbelasting.

⁵³ Meer bepaald houdt de berekening (geen) rekening met
 -het aantal onder de leerplicht vallende scholieren (van 6 tot en met 17 jaar) die regelmatig ingeschreven zijn in het lager en secundair onderwijs, met inbegrip van het onderwijs met beperkt leerplan, in een onderwijsinstelling die door de betrokken gemeenschap wordt ingericht of gesubsidieerd;
 -de leerlingen die het voorwerp uitmaakten van concurrentiële ophalingen zijn uitgesloten in de telling;
 -de jaarlijkse telling van het aantal leerlingen dient de toestand weer te geven op een datum in de periode van 15 januari tot en met 1 februari van het begrotingsjaar t .
 Zo bedraagt de verdeelsleutel voor het begrotingsjaar 2006 (en gebaseerd op het aantal leerlingen in het schooljaar 2005-2006) 56,92906% voor de Vlaamse en 43,07094% voor Franstalige Gemeenschap, zoals op 4 oktober 2006 door de Algemene Vergadering van het Rekenhof goedgekeurd.

c) Specifieke dotaties

Er zijn specifieke dotaties onder de vorm van begrotingskredieten ten gunste van de universitaire samenwerking en ter dekking van uitgaven voor buitenlandse studenten. Deze dotatie 'buitenlandse studenten' bedroeg in 2007 respectievelijk 31,8 miljoen euro voor de Vlaamse Gemeenschap en 64,6 miljoen euro voor de Franstalige Gemeenschap. Ze wordt enkel gekoppeld aan de evolutie van de algemene prijzenindex en komt ten laste van de wetenschapsuitgaven⁵⁴ van de federale overheid.

Ook krijgen de Franstalige en Vlaamse Gemeenschap sinds 2002 27,44 % van de te verdelen winst van de Nationale Loterij. De Franstalige en Vlaamse Gemeenschap krijgen dat bedrag rechtstreeks van de Nationale Loterij en niet vanuit de federale begroting. De Lotto-middelen, die met 0,8428 % worden verminderd ten voordele van de Duitstalige Gemeenschap, worden over de Vlaamse Gemeenschap en de Franstalige Gemeenschap verdeeld volgens het aandeel van elke Gemeenschap in het totaal van het voor beide Gemeenschappen bestemde bedrag aan personenbelasting en BTW-ontvangsten. De lotto-middelen worden in de begroting ingeschreven onder de rubriek 'andere ontvangsten'.

Ten slotte ontvangen zoals hoger reeds vermeld de drie Gemeenschappen van de federale schatkist een dotatie als compensatie voor het kijk- en luistergeld. De berekening van de dotatie is gebaseerd op de gemiddelde netto-ontvangsten van het kijk- en luistergeld in 1999, 2000 en 2001, en dat in de betrokken Gemeenschappen. Die netto-ontvangsten werden uitgedrukt in prijzen van 2002. Vanaf 2003 wordt het basisbedrag 2002 van de dotatie aangepast aan de inflatie. In 2007 ontving de Vlaamse Gemeenschap 504,9 miljoen, de Franstalige Gemeenschap 286,2 miljoen en de Duitstalige Gemeenschap 5,4 miljoen euro ter compensatie van het kijk-en luistergeld.

Gemeenschapscommissies

a) Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Art 65 BFW bepaalt de dotatie voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Het initieel krediet bedroeg in 1989 2,3817 miljard Belgische frank (59,0408 miljoen euro), en is gekoppeld aan de consumentenprijsindex. Die dotatie komt uit de Rijksmiddelen.

⁵⁴ Dit werd onder de uitgavenpost 'economische cel' gemodelleerd.

b) Vlaamse en Franse Gemeenschapscommissie

Artikel 65bis BFW bepaalt de bijzondere middelen die vanaf het begrotingsjaar 2002 door de federale overheid worden toegekend aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie en aan de Franse Gemeenschapscommissie. Het basisbedrag van die middelen is gelijk aan 24.789.352,48 EUR. Vanaf het begrotingsjaar 2003 wordt dat basisbedrag jaarlijks aangepast aan de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen en aan de reële groei van het BBP van het betrokken begrotingsjaar. Die middelen bestaan uit een gedeelte van de opbrengst uit de personenbelasting (voorafname). 80% van dat bedrag gaat naar de Franse Gemeenschapscommissie en 20% naar de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Naast deze toegekende federale dotatie, zijn de voornaamste financieringsbronnen van de Franse Gemeenschapscommissie de dotaties van de Franstalige Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2007 ontving de Franse Gemeenschapscommissie in totaal 303,7 miljoen €.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) wordt hoofdzakelijk gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Tabel 17 toont de samenstelling van haar ontvangstenraming in 2009.

Tabel 17: Ontvangstenbegroting VGC 2009

ONTVANGSTEN	miljoen euro
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	55,20
Dotaties Vlaamse Gemeenschap	24,38
Subsidies Vlaamse Gemeenschap	29,23
Andere inkomsten	24,30
Federale overheid	5,89
Totaal	139

Bron: website Vlaamse Gemeenschapscommissie

5.3 BFW en vergrijzing

Bepaalde dotaties van de federale overheid voor de Gemeenschappen en Gewesten zijn *direct* gelinkt aan demografische parameters. Zo beïnvloedt de demografie, via de totale bevolking in een Gewest en die in het Rijk, het solidariteitsbedrag voor de Gewesten.

De *solidariteitstussenkomst* is gebaseerd op afwijkingen van de regionale opbrengsten in de personenbelasting per capita ten opzichte van het Rijksgemiddelde. Wanneer we veronderstellen dat de BBP-elasticiteit van de belastingontvangsten gelijk is aan 1 en dat de BBP-groei van de regio's indentiek is (die assumptie werd losgelaten in hoofdstuk 4, waar we bovendien demografische factoren meenamen in de schattingen van de toekomstige regionale producten), dan zorgen verschillen in regionale demografische ontwikkelingen voor verschillen

over de tijd heen in de afwijkingen van de regionale opbrengsten in de personenbelasting per capita ten opzichte van het Rijksgemiddelde.

De *totale BTW-dotatie* voor de Gemeenschappen is gekoppeld aan de evolutie van het aantal min 18-jarigen in de Gemeenschappen. Tabel 18 toont de denataliteitscorrectie en haar gevoeligheid aan de gebruikte demografische projecties bij het voorspellen van de toekomstige BTW-dotatie. De nieuwe demografische projecties zijn een stuk gunstiger voor de Gemeenschappen.

Tabel 18: (de)nataliteitscorrectie (oude en nieuwe demografische projecties)

	2006	2010	2015	2020	2025	2030	2050
Demografische projecties 2008	1,0173	1,0272	1,0590	1,0925	1,1179	1,1229	1,1243
Demografische projecties 2000		0,9396	0,9362	0,9378	0,9437	0,9478	0,9437

Bron: eigen berekeningen

Bemerk dat de (de)nataliteitsfactor in jaar t hier gebaseerd is op demografische gegevens van $t-1$.

Demografie heeft via de prognoses m.b.t. het toekomstig aantal leerlingen ook een directe impact op de *horizontale verdeelsleutel BTW-basisdotatie* (en bijkomende Lambermontmiddelen tot 2012).

Via een wijziging in de relatieve verhouding actieven/inactieven wordt ook de horizontale verdeelsleutel op basis van de relatieve opbrengsten van de personenbelasting beïnvloed.

Demografie kan dotaties ook op een *indirecte manier* beïnvloeden. Door een wijziging in de relatieve verhouding actieven/inactieven (in casu gepensioneerden en werklozen door wijzigingen in de bevolking op beroepsactieve leeftijd) kan de BBP-groei eventueel worden beïnvloed (zie ook afdeling 4) en aldus ook de groeivoet van sommige dotaties.

5.4 Federale overheid

Voor de berekening van de evolutie van de ontvangsten van de federale overheid wordt op elke ontvangstencategorie volgende formule toegepast:

$$O_{i,t} = O_{i,t-1} (1 + e_i \cdot (1 + \pi_t) \cdot (1 + g_t)) \quad (5.11)$$

met $O_{i,t}$ de totale ontvangsten voor categorie i in periode t

e_i de elasticiteit van ontvangstencategorie i ⁵⁵

π_t de inflatie in periode t

g_t de reële groei van het BBP in periode t

5.5 Sociale zekerheid

De ontvangstencategorieën van de sociale zekerheid worden verondersteld te evolueren volgens de reële groei van het BBP en de inflatie. Ze worden als volgt gemodelleerd:

$$O_{i,t} = O_{i,t-1}(1 + \pi_t).(1 + g_t) \quad (5.12)$$

met $O_{i,t}$ de totale ontvangsten voor categorie i in periode t

π_t de inflatie in periode t

g_t de reële groei van het BBP in periode t

Via de endogeen berekende reële groei van het BBP ondervinden de ontvangsten van de sociale zekerheid het effect van gewijzigde macro-economische assumpties (een stijging van het aantal arbeidskrachten heeft bijgevolg via de hogere BBP-groei een effect op de bijdragen aan de sociale zekerheid).

⁵⁵ Deze elasticiteit wordt voor alle ontvangstencategorieën gelijk aan 1 verondersteld, behalve m.b.t. de vennootschapsbelasting (1,05) of m.b.t.. de BTW-ontvangsten (0,95).

6. Uitgaven

6.1. Gemeenschappen en Gewesten

6.1.1 Algemeen

De uitgaven van de Gemeenschappen en de Gewesten worden berekend in Vladymo volgens onderstaande formule:

$$U_{i,t} = [(1 - \alpha_i)U_{i,t-1}(1 + g_t) + \alpha_i U_{i,t-1}(1 + w_t)](1 + \pi_t)(1 + DG_i) \quad (6.1)$$

Met $U_{i,t}$ totale uitgaven voor categorie i in periode t

α_i percentage van uitgaven bestemd voor bezoldiging van personeel voor uitgavencategorie i ⁵⁶

g_t reële groei van het nationaal BBP in periode t

w_t loongroei in periode t

π_t inflatie in periode t

DG_i discretionaire groeiparameter

De totale uitgaven worden opgesplitst in personeelsuitgaven en “andere” uitgaven of werkingskosten. De werkingskosten worden gekoppeld aan de nominale groei van het nationaal BBP. De uitgaven voor personeel worden gekoppeld aan de loongroei, die bestaat uit drie componenten: de groei van de arbeidsproductiviteit (1,6%), een loondriftparameter (0,5%⁵⁷)⁵⁸ en de toename van de index van de consumptieprijzen (1,5%). De waarde van de parameters kan door de gebruiker ingesteld worden in het Vladymo-model. Via de koppeling van het geheel aan een discretionaire groeiparameter kan aan een bepaalde uitgavencategorie een hoger of lager groeipercentage toegekend worden.

⁵⁶ α_i bedraagt bijvoorbeeld 63% voor de uitgavencategorieën economie en werkgelegenheid, 26,5% voor infrastructuur, 20,5% voor leefmilieu, 50% voor ruimtelijke ordening en huisvesting en voor cultuur, 0% voor lokale besturen en binnenlandse zaken.

⁵⁷ Deze parameter werd gelijk gesteld aan het gemiddelde van de loondrift over de periode 2003-2007 zoals terug te vinden in het Verslag 2008 van de Nationale Bank van België.

⁵⁸ $(1 + w_t) = (1 + loondrift_t) * (1 + productiviteitsgroei_t)$

6.1.2 Vlaamse Zorgverzekering

In de steunpuntpaper “De effecten van de vergrijzing op de uitgaven voor zorgverzekering en hoger onderwijs” (Van Hecke, 2008) worden voor de projectie van de uitgaven m.b.t. de Vlaamse Zorgverzekering kostenprofielen berekend voor drie leeftijdscohorten; 0-64-jarigen, 65-79-jarigen, 80-plussers, en voor drie uitgavencategorieën; tenlastenemingen (=uitkeringen aan de rechthebbenden), werkingskosten en vaste kosten. De werkingskosten worden verondersteld toe te nemen met de inflatie (1,5%), de productiviteitsgroei (1,6%) en de loondriftparameter (0,5%), de vaste kosten worden enkel geïndexeerd aan de inflatie. De kostenprofielen van de tenlastenemingen worden gecorrigeerd voor de graduele gelijkschakeling van de uitkeringen voor de mantel- en thuiszorg met deze voor de residentiële zorg. Verschillende scenario’s worden beschouwd, al naargelang de kostenprofielen van de tenlastenemingen aangepast werden aan de stijging van de welvaart (scenario’s 1 en 2) of aan de stijging van de welvaart en de inflatie (scenario’s 1bis en 2bis), en of een stijging van de participatiegraad verondersteld werd (scenario’s 2 en 2bis) of niet (scenario’s 1 en 1bis). In een laatste scenario (scenario 2bis Brussel) werden de gevolgen van een geleidelijke stijging van de participatiegraad van de Brusselse bevolking bekeken.

In dit rapport veronderstellen we bij de berekening van de resultaten in hoofdstuk 7 dat het tweede basisscenario (stijging van participatiegraad en koppeling uitkeringsbedrag enkel aan de welvaart) geldt. De gevoeligheid van de Vlaamse gemeenschapsuitgaven voor welzijn aan de keuze van dit scenario is terug te vinden in Tabel B2.1 in Bijlage 2.

6.1.3 Onderwijs

Ook voor het hoger onderwijs werden in de steunpuntpaper kostenprofielen per student voor de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap berekend. Hier werd een jaarlijkse aanpassing van het kostenprofiel aan de inflatie (1,5%), aan de productiviteitsgroei (1,6%) en de loondriftparameter (0,5%) berekend. Twee scenario’s werden weerhouden: één met stijgende participatiegraad en één met constante participatiegraad. In het eerste scenario werd de participatiegraad verondersteld toe te nemen tot de saturatiegraad van 42% bereikt is.

Formeel berekenen we de kostenprofielen per gemeenschap als volgt:

$$e(18-25j, g, t) = \frac{E(g, t)}{N(18-25j, g, t)} \quad (6.2)$$

Met $e(18-25j, g, t)$ de gemiddelde uitgaven voor het hoger onderwijs in de leeftijdscategorie 18-25-jarigen, in gemeenschap g op tijdstip t
 $E(g, t)$ de totale uitgaven voor het hoger onderwijs in gemeenschap g op tijdstip t
 $N(18-25j, g, t)$ het aantal 18-25 jarigen in gemeenschap g op tijdstip t

De totale uitgaven op het toekomstig tijdstip $t+1$ worden berekend volgens onderstaande formule:

$$E(g, t+1) = e(18 - 25j, g, t) * N(18 - 25j, g, t+1) * PF \quad (6.3)$$

Met PF een correctiefactor voor het effect van de stijgende participatiegraad

$$= \frac{\text{nieuwe_participatiegraad}}{\text{oude_participatiegraad}}$$

waarbij de participatiegraad verondersteld wordt toe te nemen volgens de gemiddelde stijging gedurende de laatste drie schooljaren (2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006)

In het Vladymo-model worden niet alleen de nieuwe prognoses voor de gemeenschapsuitgaven m.b.t. het hoger onderwijs geïmplementeerd, maar wordt ook een gelijkaardige projectie gemaakt voor het lager onderwijs. De methode is analoog: via de demografische evolutie van het aantal 3-17-jarigen en het kostenprofiel voor 2006 (jaarlijks gecorrigeerd voor inflatie en reële loonstijgingen), worden de toekomstige uitgaven geschat. Omwille van de leerplicht veronderstellen we een constante participatiegraad. 17% van de totale onderwijsuitgaven wordt beschouwd als vaste kosten en wordt buiten de projecties gehouden. De vaste kosten worden enkel aangepast aan de inflatie en de reële groei van het BBP.

Als bijkomend scenario in Vladymo zijn dezelfde onderwijsprojecties gemaakt op basis van de resultaten van de gedetailleerde berekening van de totale onderwijsuitgaven van de Vlaamse en Franstalige Gemeenschap in de FUNDP working paper *Comparaisons interrégionale et intercommunautaire des budgets de dépenses 2007 des Entités fédérées* (Dubois, J., Janssens, C., Schmitz, V. en Deschamps, R., 2007). We gebruiken de aangeleverde data m.b.t. de totaalbedragen voor 2007 van de vier categorieën onderwijsuitgaven: basis- en secundair onderwijs, verdergezet en universitair onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en andere uitgaven. Deze bedragen geven wellicht nauwkeuriger resultaten dan de eerder gebruikte data.

Tabel B2.2 in Bijlage 2 illustreert de verschillen tussen de oude en de nieuw geprojecteerde onderwijsuitgaven volgens de scenario's constante en stijgende participatiegraad in Vladymo.

6.2. Federale overheid

De uitgavencategorieën op het niveau van de federale overheid zijn terug te vinden in Tabel 19. Ze evolueren in Vladymo volgens formule 6.1⁵⁹. Een uitzondering vormt de evolutie van de

⁵⁹ α_i in formule 6.1 bedraagt 73,5% voor alle gezagsdepartementen in Tabel 19, uitgezonderd de uitgaven voor landsverdediging, waar 50% van de uitgaven beschouwd wordt als bezoldiging van personeel. α_i is verder gelijk aan 15% voor de uitgavenposten pensioensuitgaven, tewerkstelling en arbeid, en sociale zaken,

overheidspensioenen, waarvan de groeivoet gemodelleerd werd zodat de uitgavenstijging van de pensioenen⁶⁰ overeenkomt met deze van de SCvV.

Tabel 19: Uitgavencategorieën federale overheid

1. Dotaties	
2. Cel gezagsdepartementen	Eerste minister
	Justitie
	Binnenlandse zaken
	Buitenlandse zaken
	Ontwikkelingssamenwerking
	Landsverdediging
	Rijkswacht
	Financiën
3. Sociale cel	Ambtenarenzaken
	Pensioenen
	Tewerkstelling en arbeid
4. Economische cel	Sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu
	Landbouw
	Economische zaken
5. Financiering EU	Verkeer en infrastructuur
6. Schuld zonder delging	

Bron: Vladymo, "Financiële middelenvoorziening voor Gewesten & Gemeenschappen", projectverslag Fase II

Onder de uitgavenpost "sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu" valt eveneens de rijkstoelage aan de sociale zekerheid van de werknemers. Deze dotatie wordt jaarlijks enkel aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. De alternatieve financiering waarvan de sociale zekerheid der werknemers geniet, is niet als uitgave, maar als minderinkomst aan de ontvangstzijde van de federale overheid gemodelleerd (het overgrote deel van de alternatieve financiering wordt voorafgenomen op de BTW- en registratie-inkomsten van de federale overheid).

6.3. Sociale zekerheid

De verschillende uitgavencategorieën van de sociale zekerheid laat men evolueren op basis van de evolutie van de doelgroep die van de uitkering geniet, en op basis van een koppeling aan de groei van de productiviteit.

volksgezondheid en leefmilieu (uitgezonderd rijkstoelage SZ der werknemers), 26,5% voor de landbouwuitgaven, 73,5% voor economische zaken, en 70% voor verkeer en infrastructuur.

⁶⁰ Dankzij deze groeivoet, die ook op de pensioenen van de sociale zekerheid werd toegepast, komen de totale pensioenoutputgaven (som van de drie grote stelsels: overheid, werknemers en zelfstandigen) overeen met die van de SCvV.

$$U_{i,t} = U_{i,t-1} \frac{n_t}{n_{t-1}} (1 + \pi_t)(1 + \beta \cdot prod_t)(1 + DG) \quad (6.10)$$

Met n_t het aantal rechthebbenden op de uitkering in periode t

DG een discretionaire groeiparameter⁶¹

β een perequatieparameter⁶²

Via de factor $\frac{n_t}{n_{t-1}}$ worden bijvoorbeeld de uitgaven voor kinderbijslag gekoppeld aan de evolutie van de min18-jarigen, de pensioenen aan de evolutie van het aantal 60-plussers, de werkloosheidsuitkeringen aan de evolutie van het aantal werklozen zoals berekend in de macromodule, enz.

De uitgaven voor de gezondheidszorg (RIZIV gezondheidszorgen en RIZIV uitkeringen) van de werknemers werden voor 20% gekoppeld aan de bevolking <18 jaar, voor 30% aan de 19-59-jarigen en voor 50% aan de 60-plussers. Deze uitgavencategorie werd verder verondersteld te evolueren met de inflatie en de reële groei.

In Bijlage 3 werd de methodologie van de uitgavenprojectie in de gezondheidszorg a.h.v. regionale kostenprofielen toegevoegd. Deze berekeningen kunnen we enkel toepassen wanneer de benodigde data voorhanden zijn.

7. Prognoses Vladymo

7.1 Scenario's

We weerhouden in deze resultatensectie een drietal macro-economische scenario's inzake de toekomstige evoluties op de regionale arbeidsmarkten.

- **Scenario 1 (referentiescenario)** veronderstelt een constante structurele werkloosheidsgraad (NAIRU) over de periode 2007-2030 en een toenemende activiteitsgraad in de leeftijdscategorie 50-64-jarigen.

⁶¹ Bij de pensioenuitgaven werd deze parameter gebruikt om de uitgavenstijging gelijk te stellen aan deze van de SCvV.

⁶² Deze parameter werd gelijk gesteld aan 75% voor pensioenen, FAO, RKW, FBZ, ...

- **Scenario 2 (convergentiescenario)** beschouwt een convergentie van de structurele werkloosheidsgraad in Wallonië en Brussel naar de Vlaamse structurele werkloosheidsgraad en een toenemende activiteitsgraad in de leeftijdscohort 50-64-jarigen
- **Scenario 3 (scenario HRF)** refereert naar het scenario van de Hoge Raad van Financiën, waar het de gelijke constante gemiddelde groei van het BBP van de regio's en het rijk betreft (de benaming slaat m.a.w. niet op de methodologie van de HRF m.b.t. de berekening van resultaten, maar enkel op de assumptie m.b.t. de BBP-groei die we overnemen van de HRF bij onze eigen berekeningen).

De drie macro-economische scenario's veronderstellen dezelfde exogene constante productiviteitsgroei voor alle regio's. In Bijlage 8 nemen we een sensitiviteitsanalyse op die de gevoeligheid van de resultaten aan deze assumptie test. We kijken wat het effect is wanneer we aannemen dat de gemiddelde jaarlijkse regionale groei van de productiviteit per capita over de periode van 1986 tot 2005, zoals gebruikt in het HERMREG model⁶³, zich verderzet in de toekomst tot 2030. Voor Vlaanderen zou de productiviteitsgroei dan jaarlijks 1,425% bedragen, en voor zowel Wallonië als Brussel 1,325%. Het rijk kent dan een productiviteitsgroei van 1,35%, in contrast met de 1,6% die de HRF vooropstelt.

We benadrukken dat dit model (zie methodologie hoofdstuk 4) aanbodgestuurd is, wat betekent dat we veronderstellen dat het aanbod van arbeidskrachten ook de vraag determineert⁶⁴. Bijgevolg zal de BBP- en BNP-groei van de regio's en het rijk een *potentiële* outputgroei zijn, op basis van een exogene productiviteitsgroei en het aantal arbeidskrachten⁶⁵ (=aantal jobs) beschikbaar op de arbeidsmarkt.

We houden in scenario 1 en 2 dus rekening met de verschillen in regionale ontwikkeling tussen de Gewesten, daar waar de Hoge Raad van Financiën dat niet doet (scenario 3).

Scenario 1 (referentiescenario)

De resulterende schattingen van de regionale werkzaamheidsgraad⁶⁶ en het potentieel BGP en BRP van de Gewesten op basis van het eerste scenario, dat we hierna als referentiescenario zullen gebruiken, worden getoond in Tabel 20 t.e.m. Tabel 22 en Figuren 3-4. De sterk dalende groei van BGP en BRP voor alle regio's over de periode 2009-2030 wordt verklaard door de afname van het aantal arbeidskrachten (bevolking op beroepsactieve leeftijd) onder invloed van de vergrijzing. De BRP-groei van Brussel ligt hoger dan de groei van haar BGP omdat het

⁶³ Bassilière, D., Bossier, F., Caruso, F., Hoorelbeke, D., Lohest, O. April 2008. Vijfentwintig jaar regionale ontwikkelingen. Een overzicht op basis van de databank van het HERMREG-model.

⁶⁴ Er werd m.a.w. geen rekening gehouden met conjuncturele vraagpatronen op de arbeidsmarkt.

⁶⁵ Op basis van demografische prognoses (vergrijzing en immigratie) en instituties.

⁶⁶ De *werkzaamheidsgraad* meet het aantal werkenden met woonplaats in de regio in verhouding tot de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd, te onderscheiden van de *activiteitsgraad*, die het aantal werkenden én werklozen in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd meet (en ook te onderscheiden van de *werkgelegenheidsgraad* die de verhouding van het aantal jobs in de regio tot de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd weergeeft).

potentieel van de inwoners van Brussel om meer te produceren hoger ligt dan dat van degenen die reeds in Brussel werken.

In Bijlage 4 illustreren de Figuren B4.4 tot B4.6 het verschil in het aantal werkenden en het aantal jobs m.b.t. het eerste scenario. Ook dit geeft een verduidelijking van het verschil in de groei van het BGP, die gebaseerd is op de *werkgelegenheidsgraad* of het aantal jobs in de regio in verhouding tot de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd, en de BRP-groei, die gebaseerd is op de *werkzaamheidsgraad* of het aantal werkenden met woonplaats in de regio in verhouding tot de regionale bevolking op beroepsactieve leeftijd.

Tabel 20: Werkzaamheidsgraad: Scenario 1

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	66.16%	66.59%	67.68%	68.59%	69.39%
Waals Gewest	57.57%	58.52%	59.69%	60.58%	61.50%
BHG	55.44%	55.98%	56.54%	56.81%	57.01%
Rijk	62.30%	62.86%	63.88%	64.67%	65.41%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 21: BGP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 1

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	2.06%	1.99%	1.87%	1.66%	1.47%
Waals Gewest	2.44%	2.32%	2.12%	1.95%	1.84%
BHG	2.61%	2.47%	2.24%	1.85%	1.59%
Rijk	2.25%	2.16%	2.00%	1.77%	1.59%

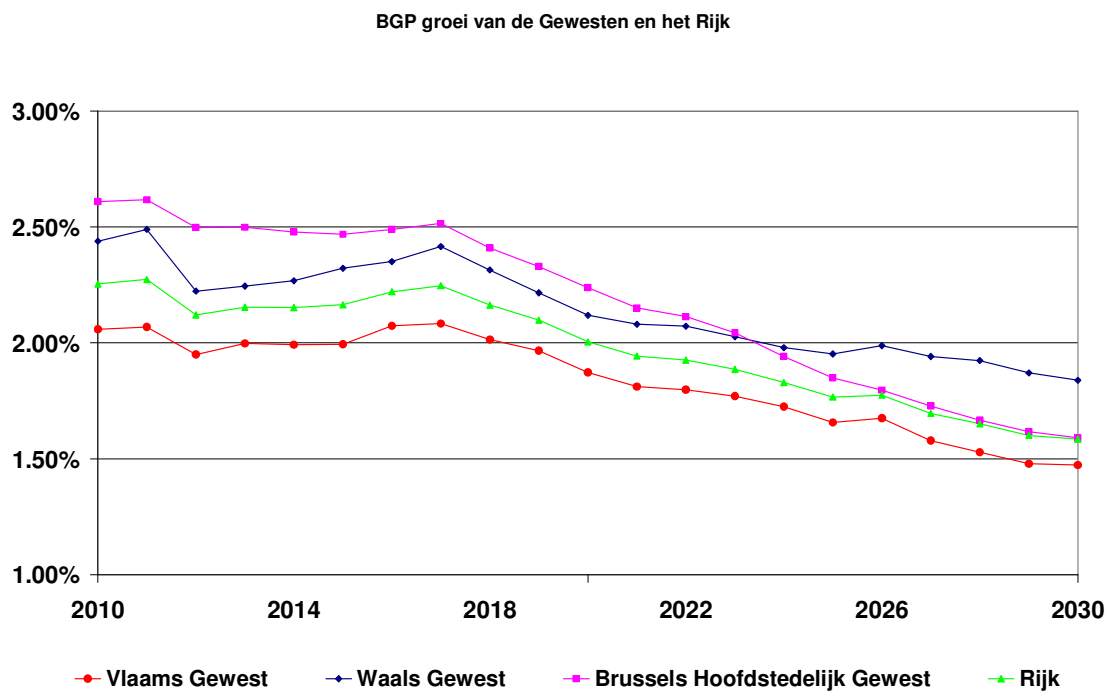
Bron: eigen berekeningen

Tabel 22: BRP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 1

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	2.03%	1.97%	1.86%	1.65%	1.46%
Waals Gewest	2.44%	2.32%	2.12%	1.96%	1.85%
BHG	3.09%	2.87%	2.54%	1.94%	1.58%
Rijk	2.25%	2.16%	2.00%	1.77%	1.59%

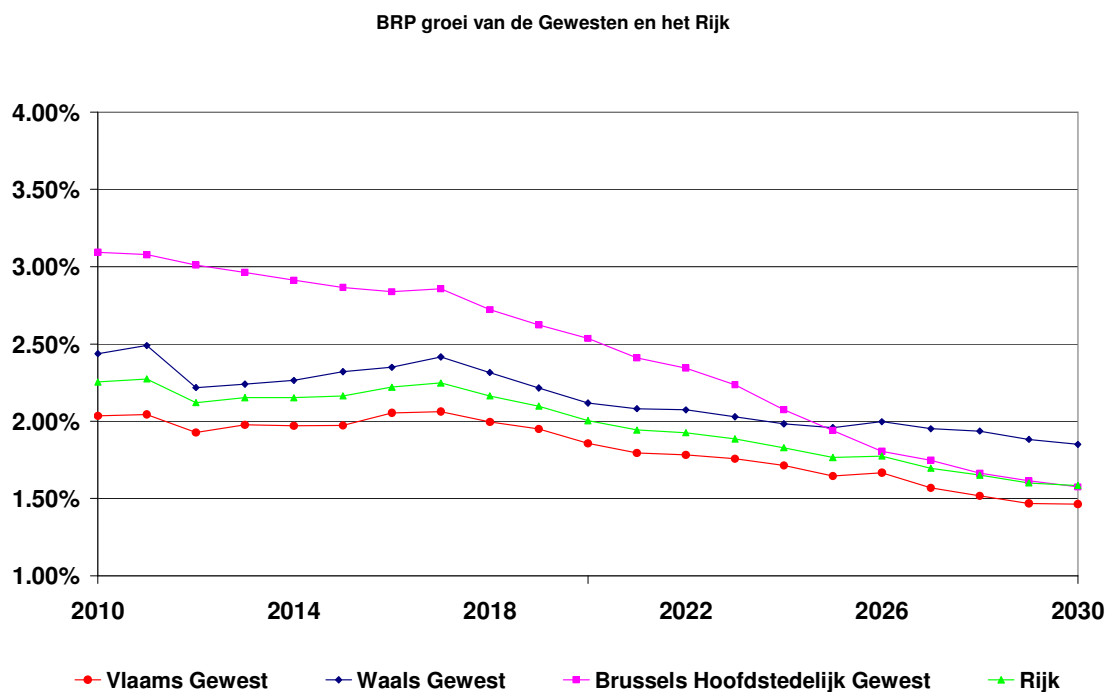
Bron: eigen berekeningen

Figuur 3: BGP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 1

Bron: eigen berekeningen

Figuur 4: BRP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 1

Bron: eigen berekeningen

Scenario 2 (convergentiescenario)

Tabel 23 t.e.m. Tabel 25 en Figuren 5 en 6 bekijken de werkzaamheidsgraad en de BGP- en BRP-groei wanneer we veronderstellen dat de structurele werkloosheidsgraden van het Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest convergeren naar de Vlaamse structurele werkloosheidsgraad. De BGP-groei zal hoger liggen, ook voor Vlaanderen, aangezien het aantal jobs in Vlaanderen groeit door een stijgend aantal werkenden in Brussel en Wallonië, en wegens de veronderstelling dat een constant percentage hiervan naar Vlaanderen pendelt. De groei van het BRP blijft constant voor Vlaanderen omdat er geen verandering is m.b.t. het aantal werkenden dat woonachtig is in Vlaanderen in vergelijking met het referentiescenario.

Tabel 23: Werkzaamheidsgraad: Scenario 2

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	66.16%	66.59%	67.68%	68.59%	69.39%
Waals Gewest	58.01%	59.68%	61.57%	63.18%	64.88%
BHG	56.47%	58.75%	61.06%	63.07%	65.02%
Rijk	62.54%	63.53%	64.98%	66.21%	67.41%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 24: BGP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 2

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	2.07%	2.01%	1.89%	1.67%	1.49%
Waals Gewest	2.70%	2.56%	2.35%	2.18%	2.07%
BHG	2.96%	2.82%	2.58%	2.19%	1.92%
Rijk	2.39%	2.30%	2.14%	1.90%	1.72%

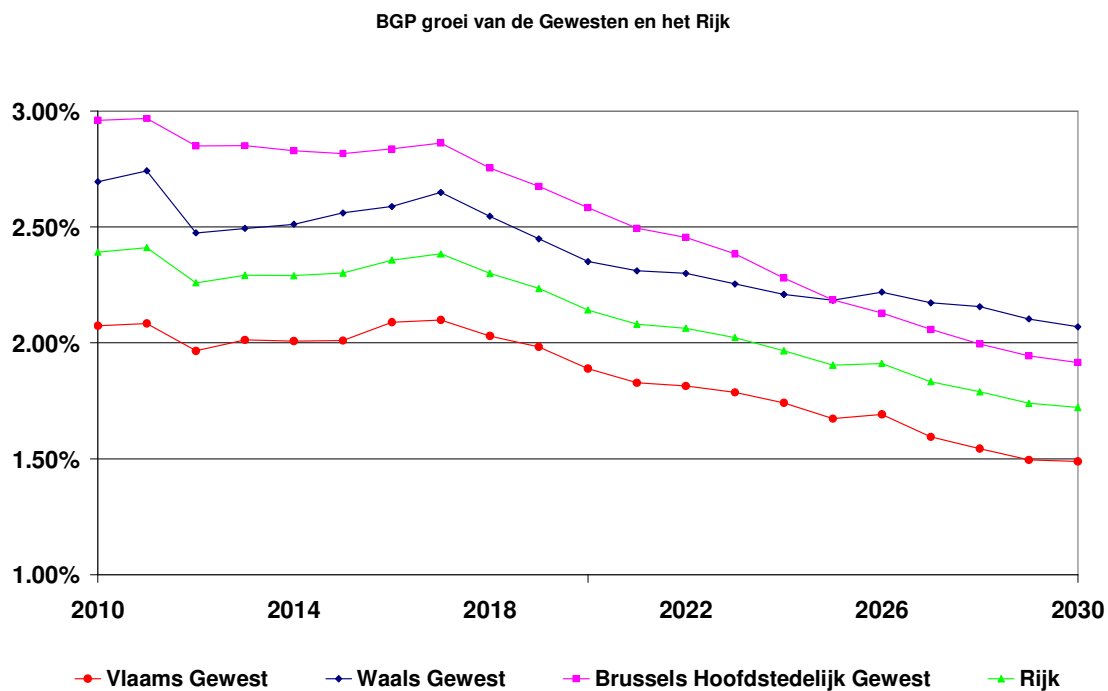
Bron: eigen berekeningen

Tabel 25: BRP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 2

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	2.03%	1.97%	1.86%	1.65%	1.46%
Waals Gewest	2.69%	2.56%	2.35%	2.19%	2.08%
BHG	3.72%	3.47%	3.12%	2.50%	2.11%
Rijk	2.39%	2.30%	2.14%	1.90%	1.72%

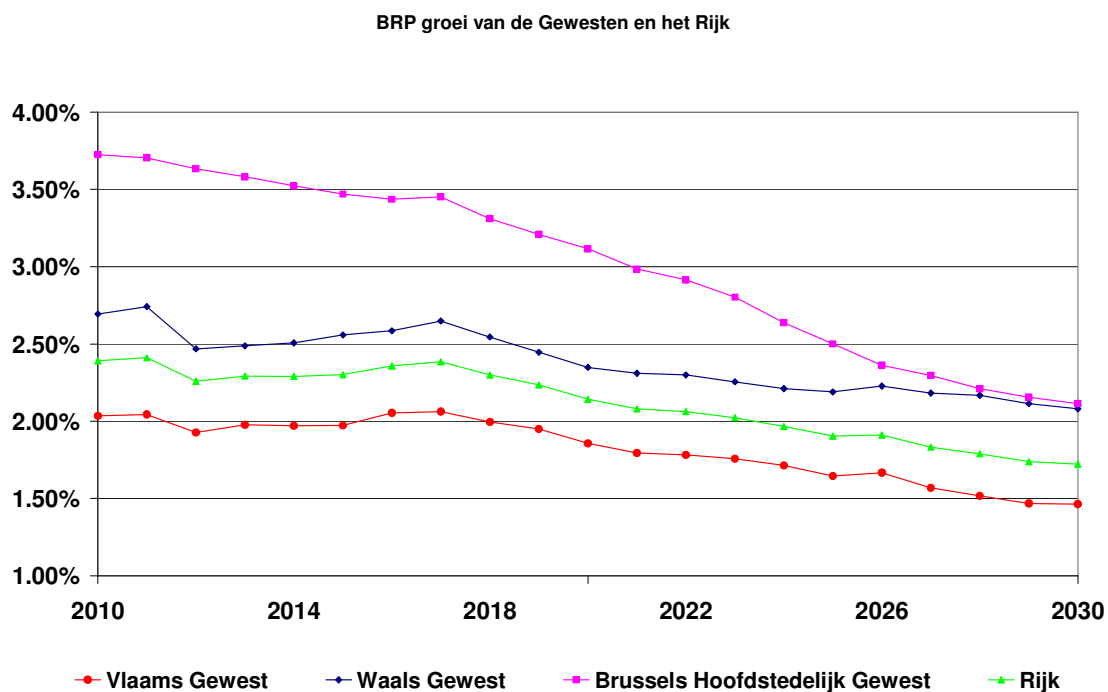
Bron: eigen berekeningen

Figuur 5: BGP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 2

Bron: eigen berekeningen

Figuur 6: BRP groei van de Gewesten en het Rijk: Scenario 2

Bron: eigen berekeningen

Scenario 3 (HRF-scenario)

Het derde scenario veronderstelt eenzelfde exogene groei van 2,1% voor alle Gewesten en het Rijk tot 2030. Vooral voor Vlaanderen is dit scenario voordelig, omdat haar potentiële groei volgens de twee voorgaande scenario's vrij vlug tot onder 2,1% zakt.

7.2 Resultaten Gemeenschappen en Gewesten

Deze sectie geeft de resultaten weer m.b.t. de inkomsten en uitgaven van de verschillende overheidsniveaus, alsook de berekening van het budgettaire onevenwicht.

7.2.1 Ontvangsten

We bekijken de budgettaire effecten van de besproken scenario's zowel vanuit een verticale als een horizontale invalshoek. De *verticale* invalshoek bespreekt de impact op de gezamenlijke ontvangsten van Gemeenschappen en Gewesten en dus ook de impact op de federale begroting. Op *horizontaal* vlak analyseren we de wijzigende verhoudingen inzake ontvangsten van de regio's onderling. De beschouwde BRP-groei beïnvloedt de ontvangsten van de *Gewesten* voornamelijk door middel van de gewestbelastingen (koppeling aan BRP-groei) en het toegewezen gedeelte van de personenbelasting (koppeling basisbedrag aan de groei en horizontale verdeling op basis van de regionale bijdragen tot de PB die gekoppeld zijn aan de BRP-groei). De ontvangsten van de *Gemeenschappen* zijn veranderlijk naargelang de veronderstelde BRP-groei via het toegewezen gedeelte van de BTW (sinds 2007 gekoppeld aan 91% van de economische groei) en via het toegewezen gedeelte van de personenbelasting (opnieuw via groei basisbedrag en horizontale verdeelsleutel).

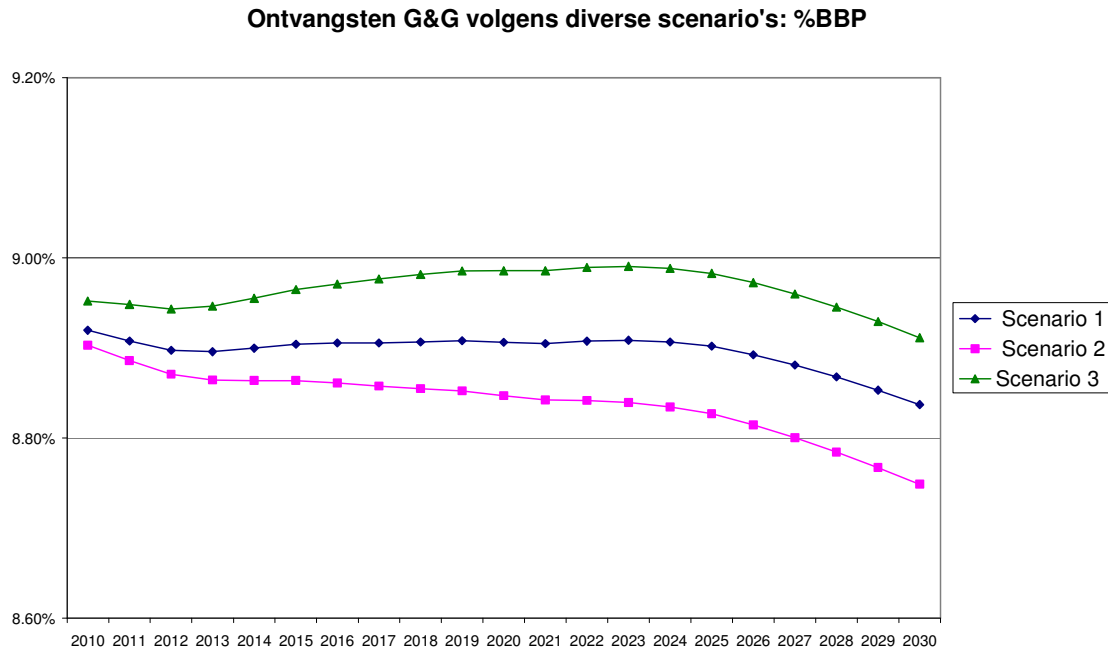
1) Verticaal

Wat de gezamenlijke ontvangsten van Gemeenschappen en Gewesten betreft⁶⁷, vinden we een vergelijking tussen de diverse scenario's terug in Figuur 7 en Tabel 26. In het referentiescenario schommelen de federale dotaties aan de regio's rond 8,9% van het BBP, om vanaf 2025 af te nemen tot 8,8% van het BBP in 2030. Figuur 7 vertoont rond 2012 een knik in de totale regionale ontvangsten. Dit is te wijten aan een verandering in de denataliteitscoëfficiënt die de BTW-dotatie van de Gemeenschappen beïnvloedt, zoals te zien is in Figuur B5.1 in Bijlage. De dalende

⁶⁷ Exclusief Duitstalige Gemeenschap en Gemeenschapscommissies.

staart van de grafiek in Figuur 7 is te wijten aan een daling van de "overige ontvangsten" in termen van het BBP, aangezien deze niet of nauwelijks geïndexeerd worden. We stellen vast dat ondanks de verschillende macro-economische assumpties, de resultaten niet erg verschillend zijn. Dit kan o.a. verklaard worden door een mee-evoluerend BBP in de noemer.

Figuur 7: Totale ontvangsten van de Gemeenschappen en Gewesten volgens de drie scenario's (exclusief gewestbelastingen)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 26: Totale ontvangsten van de Gemeenschappen en Gewesten⁶⁸ exclusief gewestbelastingen volgens de drie scenario's (in % van het BBP)

	2010	2015	2020	2025	2030
Scenario 1	8.92%	8.90%	8.91%	8.90%	8.84%
Scenario 2	8.90%	8.86%	8.85%	8.83%	8.75%
Scenario 3	8.95%	8.96%	8.99%	8.98%	8.91%

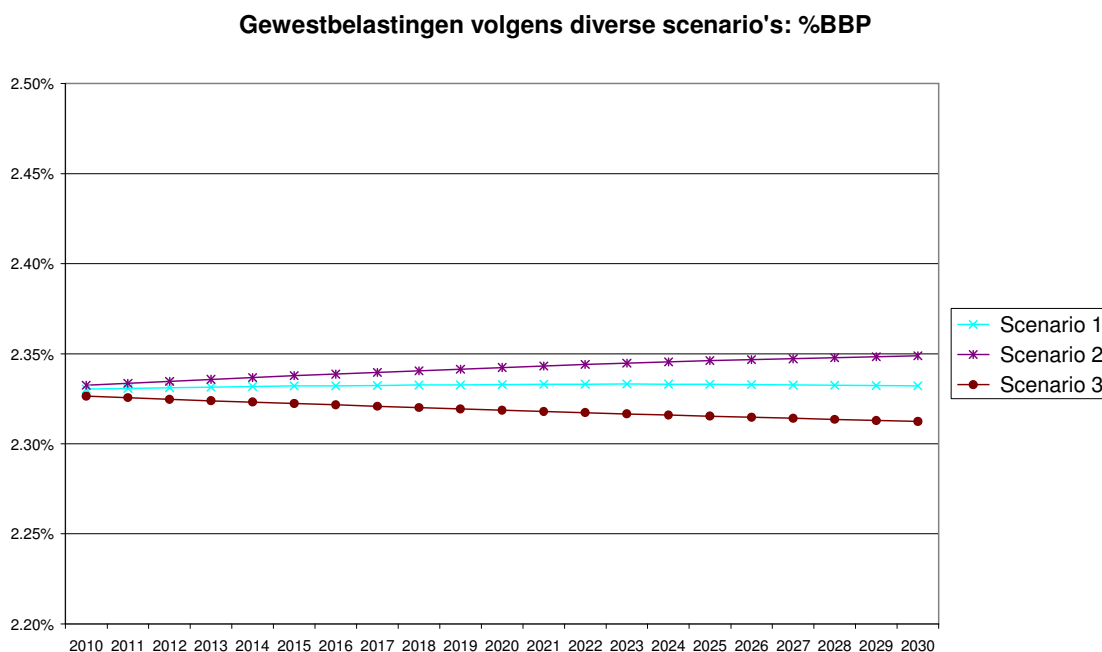
Bron: eigen berekeningen

Het verloop van de eigen ontvangsten van de Gewesten, m.n. de gewestbelastingen, wordt geïllustreerd in Figuur 8. Het convergentiescenario, dat het minst voordelig bleek m.b.t. de ontvangsten vanwege de federale overheid, is nu het meest gunstige scenario m.b.t. de gewestbelastingen. De ontvangsten m.b.t. de gewestelijke belastingen nemen toe in het tweede scenario door de sterke groei van de Waalse en Brusselse gewestbelastingen in percentage van

⁶⁸ Exclusief Duitstalige Gemeenschap en Gemeenschapscommissies.

een berekend BBP waarin het trager groeiende Vlaanderen een aandeel van 57,5% heeft. In scenario 3 is de afname in termen van het BBP te wijten aan de 'autonome gewestbelastingen' die enkel geïndexeerd werden. In het referentiescenario resulteert een combinatie van beide effecten in een constante groei in termen van het BBP.

Figuur 8: Verloop van de gewestbelastingen volgens diverse scenario's (in % van nationaal BBP)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 27 geeft een algemeen overzicht van de bijdragen van de diverse regionale ontvangstencategorieën. M.b.t. het eerste scenario is een grafisch overzicht terug te vinden in Figuur 9.

Tabel 27: Ontvangsten van Gemeenschappen en Gewesten opgesplitst naar ontvangstencategorie

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- PB-dotatie	4.44%	4.44%	4.45%	4.45%	4.45%
- BTW-dotatie	3.75%	3.83%	3.92%	3.98%	3.97%
- Gewestbelastingen	2.33%	2.33%	2.33%	2.33%	2.33%
- Kijk- en Luistergeld	0.22%	0.20%	0.18%	0.17%	0.15%
- Overige ontvangsten	0.51%	0.43%	0.36%	0.31%	0.27%
TOTAAL	11.25%	11.24%	11.24%	11.24%	11.17%

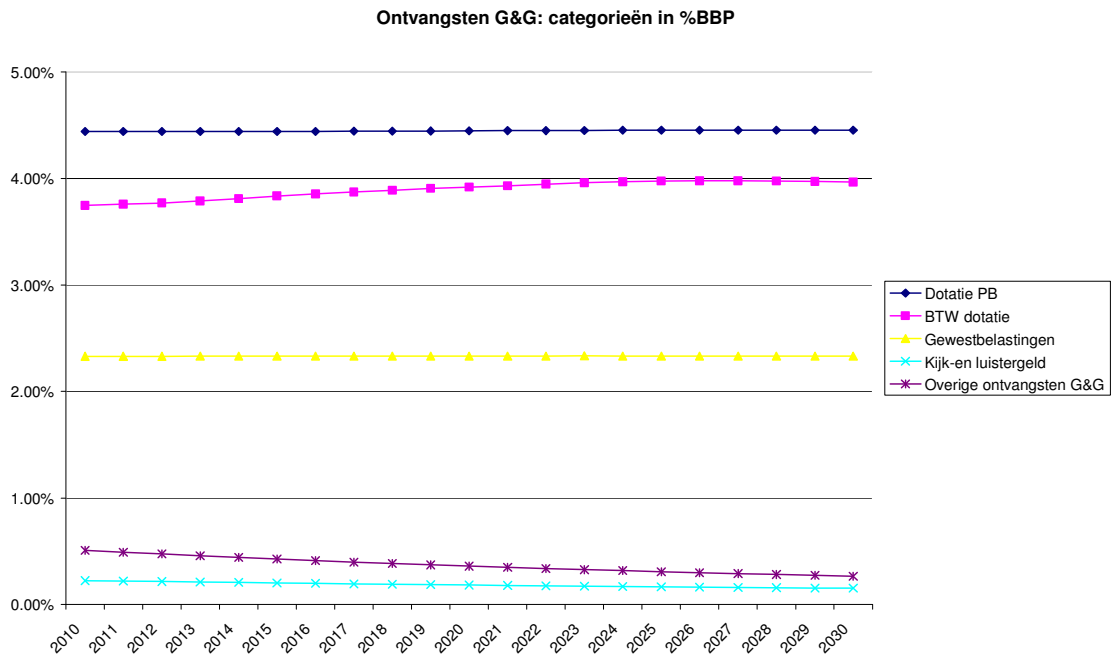
Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- PB-dotatie	4.43%	4.41%	4.40%	4.40%	4.39%
- BTW-dotatie	3.75%	3.83%	3.91%	3.97%	3.95%
- Gewestbelastingen	2.33%	2.34%	2.34%	2.35%	2.35%
- Kijk- en Luistergeld	0.22%	0.20%	0.18%	0.16%	0.15%
- Overige ontvangsten	0.51%	0.42%	0.35%	0.30%	0.26%
TOTAAL	11.24%	11.20%	11.19%	11.17%	11.10%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- PB-dotatie	4.47%	4.49%	4.52%	4.53%	4.54%
- BTW-dotatie	3.75%	3.84%	3.92%	3.98%	3.96%
- Gewestbelastingen	2.33%	2.32%	2.32%	2.32%	2.31%
- Kijk- en Luistergeld	0.23%	0.20%	0.18%	0.17%	0.15%
- Overige ontvangsten	0.51%	0.43%	0.36%	0.31%	0.26%
TOTAAL	11.28%	11.29%	11.31%	11.30%	11.22%

Bron: eigen berekeningen

Over het algemeen zien we een sterke stijging van de BTW-dotatie en een daling van het kijk-en luistergeld en de "overige ontvangsten" in termen van het BBP. De verschillen tussen de diverse scenario's vinden we voornamelijk terug in uiteenlopende dotaties uit de personenbelasting en gewestbelastingen.

Figuur 9: Ontvangsten van Gemeenschappen en Gewesten opgesplitst naar ontvangstencategorie (scenario 1)

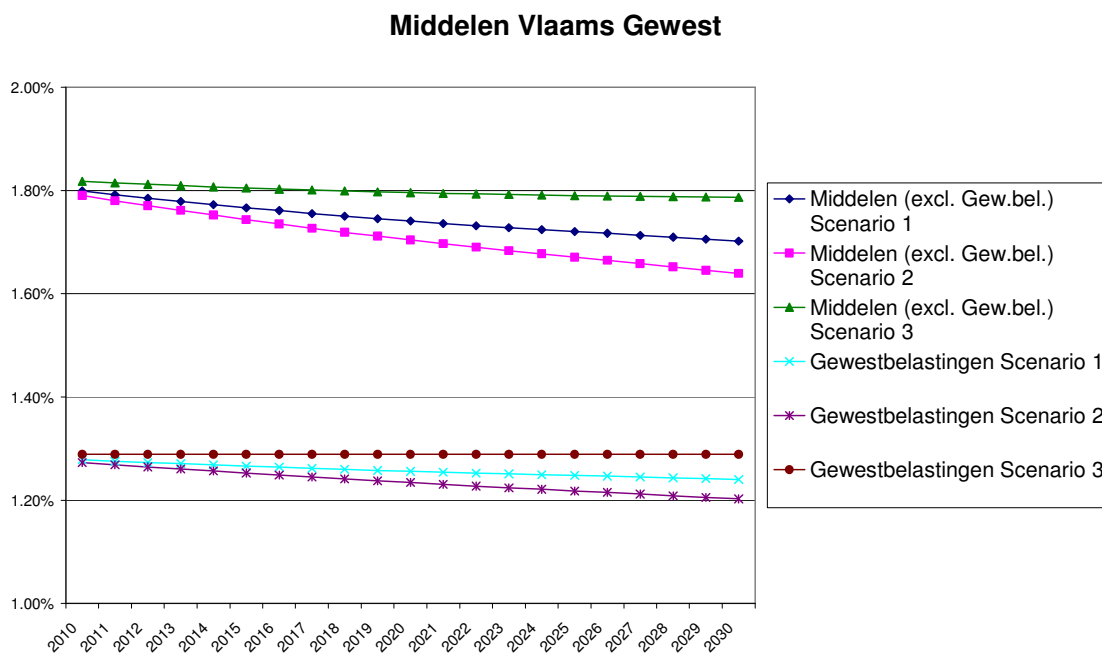
Bron: eigen berekeningen

2) Horizontaal

a) Geaggregeerde ontvangsten

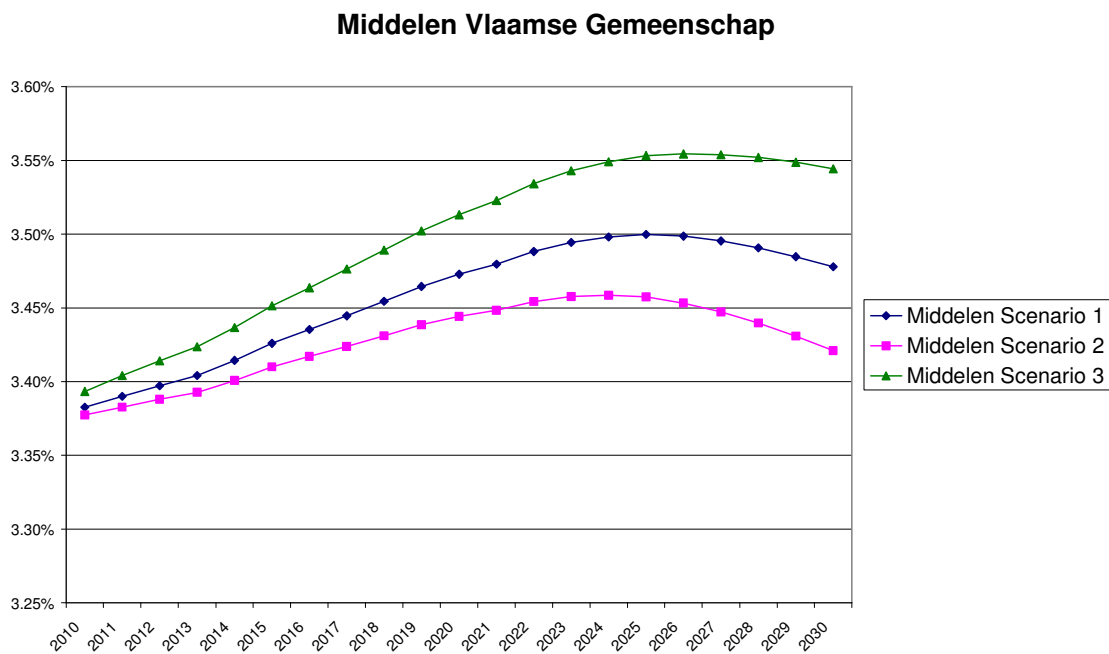
Figuren 10-14 bekijken voor elke regio afzonderlijk het effect van de beschouwde scenario's op de verkregen middelen vanwege de federale overheid en op de regionale eigen ontvangsten (gewestelijke belastingen). We stellen vast dat het convergentiescenario de inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest doet dalen. Brussel en het Waals Gewest doen het in scenario 2 beter wat de gewestbelastingen betreft, maar minder goed qua ontvangsten vanwege de federale overheid. Enkel de Franstalige Gemeenschap krijgt een groter aandeel in de overheidsontvangsten toegewezen in het convergentiescenario. Het regionaal aandeel in de opbrengsten van de personenbelasting evolueert in het tweede scenario immers ten gunste van het Waals en Brussels Gewest en van de Franstalige Gemeenschap, maar wat de eerste twee regio's betreft, zullen de betere prestaties inzake de personenbelasting teniet gedaan worden door een evenredige afname van de solidariteitsbijdrage. Het HRF-scenario is voor alle regio's, behalve de Franstalige Gemeenschap, gunstiger wat de ontvangsten vanwege de federale overheid betreft. Tabel 28 geeft de totale inkomsten (inclusief gewestbelastingen) van de afzonderlijke Gemeenschappen en Gewesten in cijfers weer. In wat volgt zullen we meer in detail de evolutie van de verschillende ontvangstencategorieën bekijken om deze cijfers te verduidelijken.

Figuur 10: Ontvangsten Vlaams Gewest (% van nationaal BBP)

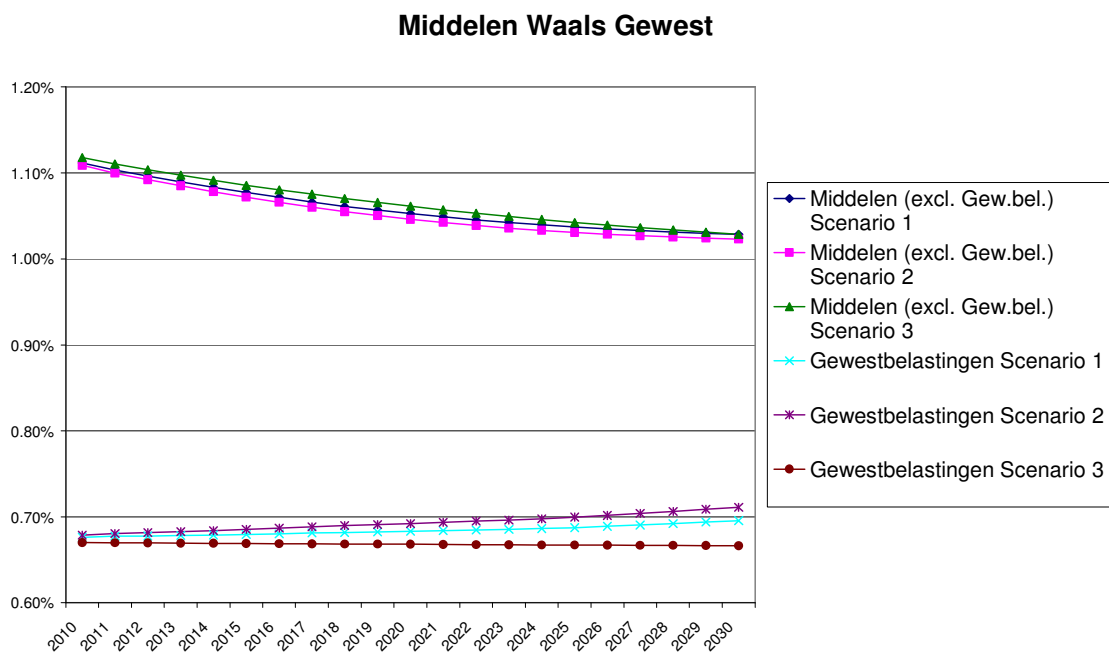
Bron: eigen berekeningen

Figuur 11: Ontvangsten Vlaamse Gemeenschap (% van nationaal BBP)

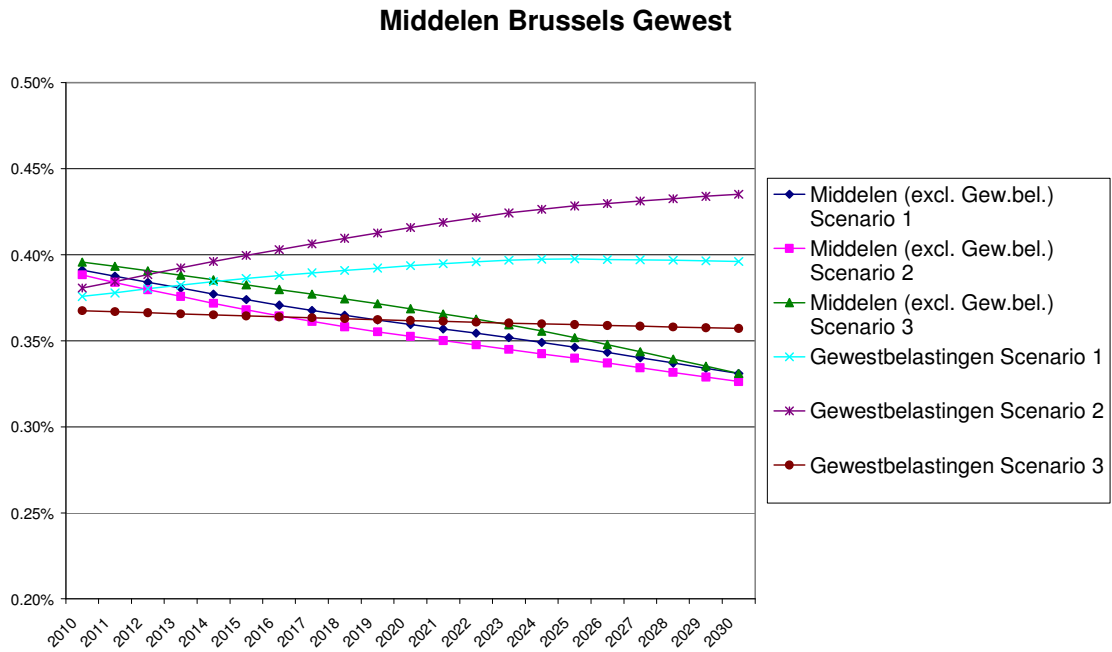
Bron: eigen berekeningen

Figuur 12: Ontvangsten Waals Gewest (% van nationaal BBP)

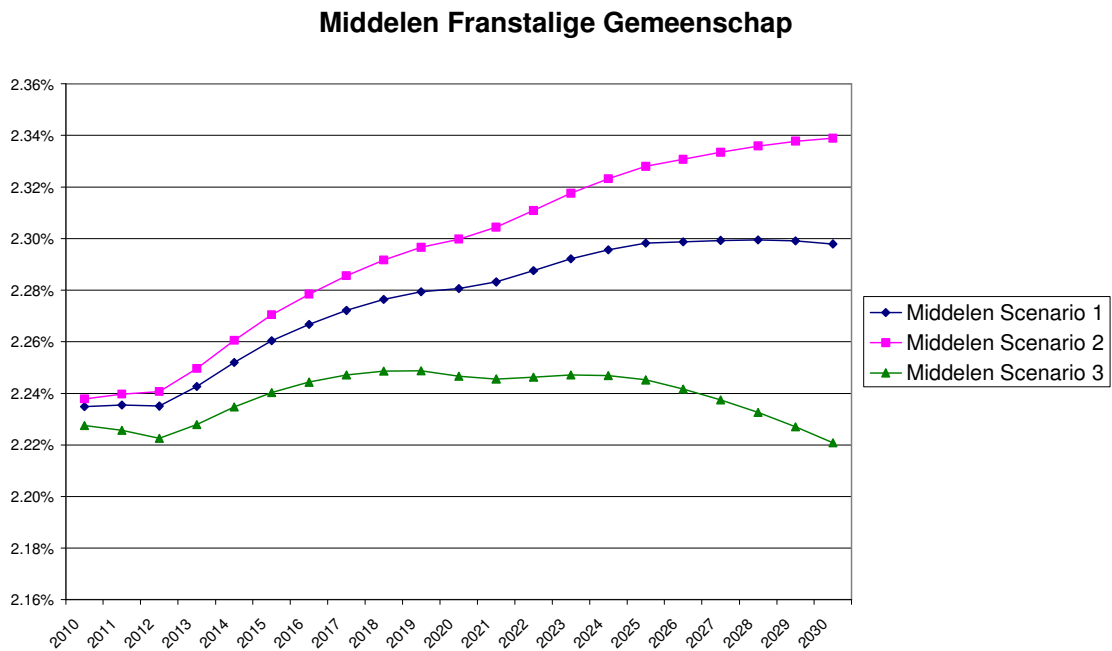
Bron: eigen berekeningen

Figuur 13: Ontvangsten Brussels Gewest (% van nationaal BBP)

Bron: eigen berekeningen

Figuur 14: Ontvangsten Franstalige Gemeenschap (% van nationaal BBP)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 28: Inkomsten van Gemeenschappen en Gewesten (inclusief gewestbelastingen)

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	3.08%	3.03%	3.00%	2.97%	2.94%
- Vl.Gemeenschap	3.38%	3.43%	3.47%	3.50%	3.48%
- W.Gewest	1.79%	1.76%	1.74%	1.72%	1.72%
- Br.Gewest	0.77%	0.76%	0.75%	0.74%	0.73%
- Fr.Gemeenschap	2.23%	2.26%	2.28%	2.30%	2.30%
TOTAAL G&G excl.Duitst.Gem.	11.25%	11.24%	11.24%	11.24%	11.17%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	3.06%	3.00%	2.94%	2.89%	2.84%
- Vl.Gemeenschap	3.38%	3.41%	3.44%	3.46%	3.42%
- W.Gewest	1.79%	1.76%	1.74%	1.73%	1.73%
- Br.Gewest	0.77%	0.77%	0.77%	0.77%	0.76%
- Fr.Gemeenschap	2.24%	2.27%	2.30%	2.33%	2.34%
TOTAAL G&G excl.Duitst. Gem	11.24%	11.20%	11.19%	11.17%	11.10%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	3.11%	3.09%	3.08%	3.08%	3.08%
- Vl.Gemeenschap	3.39%	3.45%	3.51%	3.55%	3.54%
- W.Gewest	1.79%	1.75%	1.73%	1.71%	1.69%
- Br.Gewest	0.76%	0.75%	0.73%	0.71%	0.69%
- Fr.Gemeenschap	2.23%	2.24%	2.25%	2.25%	2.22%
TOTAAL G&G excl.Duitst. Gem	11.28%	11.29%	11.30%	11.30%	11.22%

Bron: eigen berekeningen

b) Toegewezen gedeelte van de personenbelasting

Belangrijk inzake de inkomsten van de Gemeenschappen en Gewesten is de verdeling van de dotaties m.b.t. de personenbelasting. Tabel 29 geeft de horizontale verdeelsleutel voor deze dotatie weer, nl. het regionaal aandeel in de ontvangsten van de personenbelasting. In het convergentiescenario zal het Waals en het Brussels aandeel in de personenbelasting groter worden, ten koste van het Vlaams aandeel.

In Scenario 3 zien we dat de HRF, door geen rekening te houden met regionale groeiverschillen, de verdeelsleutel van de dotatie uit de personenbelasting bevriest op het niveau van 2007. Dit levert een groter Vlaams aandeel en een lager Waals en Brussels aandeel in de ontvangen middelen uit de personenbelasting op in vergelijking met het referentiescenario.

Tabel 29: Horizontale verdeelsleutel regionaal aandeel in de PB

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	62.78%	62.23%	61.77%	61.39%	61.00%
Waals Gewest	28.60%	28.80%	29.01%	29.24%	29.61%
BHG	8.62%	8.96%	9.22%	9.37%	9.38%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	62.55%	61.61%	60.77%	60.01%	59.26%
Waals Gewest	28.71%	29.08%	29.44%	29.81%	30.35%
BHG	8.75%	9.31%	9.80%	10.17%	10.39%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	63.28%	63.28%	63.28%	63.28%	63.28%
Waals Gewest	28.31%	28.31%	28.31%	28.31%	28.31%
BHG	8.41%	8.41%	8.41%	8.41%	8.41%

Bron: eigen berekeningen

Het effect van deze horizontale verdeelsleutel bekijken we in Tabel 30, waar de federale dotatie uit de personenbelasting aan de Gemeenschappen en Gewesten wordt weergegeven. In deze dotatie zijn de solidariteitsbijdrage⁶⁹ en de negatieve term⁷⁰ inbegrepen. We bekijken eerst Tabel 30 scenario 1. Zoals we opmerken in Tabel 29, evolueert de horizontale verdeelsleutel over de tijd in het voordeel van het Waals en Brussels Gewest, en in het nadeel van Vlaanderen en dit omwille van de kleinere groei van de Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd, waardoor de potentiële Vlaamse BRP-groei lager is. Tabel 30 illustreert dat de Vlaamse Gemeenschap ontvangsten inlevert ten voordele van de Franstalige Gemeenschap, terwijl de totale PB-dotatie voor de Gemeenschappen constant blijft. Bij de PB-dotatie aan de Gewesten hebben ook de negatieve term en de solidariteitsbijdrage hun effect (zie verder). Het bedrag van de negatieve term is slechts voor 91% aan de groei gekoppeld en neemt dus af in percentage van het nationaal BBP, waardoor de dotatie uit de personenbelasting toeneemt over de tijd. Het basisbedrag van de solidariteitsbijdrage wordt enkel geïndexeerd en neemt hier af in termen van het BBP⁷¹. De drie effecten compenseren elkaar⁷² (zie ook verder Tabel 32 t.e.m. Tabel 34) waardoor de dotatie uit de personenbelasting ongeveer constant blijft.

We vergelijken nu de drie scenario's. Zoals voorspeld in Tabel 29, neemt de dotatie voor Vlaanderen af in het tweede scenario en toe in het laatste scenario. Voor de Franstalige Gemeenschap geldt het omgekeerde. De ontvangsten uit de personenbelasting van het Waals

⁶⁹ Indien in een gewest de gemiddelde opbrengst van de personenbelasting per inwoner lager ligt dan het Rijksgemiddelde, krijgt dat gewest een extra dotatie.

⁷⁰ De negatieve term corrigeert voor de eigen gewestelijke inkomsten na regionalisatie van de gewestbelastingen.

⁷¹ Dit is niet altijd zo, aangezien hier ook het effect van de evolutie van het aantal inwoners en van de afwijking in procentpunten van de gemiddelde opbrengst in het Gewest t.o.v. het rijksgemiddelde in rekening gebracht moet worden.

⁷² Voor Vlaanderen: dalende PB dotatie + dalende negatieve term. Voor Wallonië en Brussel: stijgende PB-dotatie+dalende negatieve term+dalende solidariteitsbijdrage.

en Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden echter niet alleen door de horizontale verdeelsleutel gestuurd, maar ook door de solidariteitsbijdrage. In het convergentiescenario, waar ze een groter aandeel in de ontvangsten kennen, zullen ze op minder solidariteitsinkomsten kunnen rekenen. Het resultaat van beide tegengestelde evoluties is dat de totale ontvangsten ongeveer gelijk blijven t.o.v. het referentiescenario. Hetzelfde geldt voor het HRF-scenario, waar de minderinkomsten gecompenseerd worden door een hogere solidariteitsbijdrage aan beide gewesten.

Tabel 30: Dotatie uit de PB: %BBP Rijk

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	1.60%	1.60%	1.60%	1.61%	1.60%
- W. Gewest	0.94%	0.93%	0.93%	0.94%	0.94%
- Br. Gewest	0.25%	0.25%	0.26%	0.26%	0.26%
- Vl. Gemeenschap	1.07%	1.06%	1.05%	1.05%	1.04%
- Fr. Gemeenschap	0.58%	0.59%	0.60%	0.60%	0.61%
TOTAAL G&G	4.44%	4.44%	4.45%	4.45%	4.45%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	1.60%	1.58%	1.57%	1.56%	1.54%
- W. Gewest	0.94%	0.93%	0.93%	0.93%	0.94%
- Br. Gewest	0.24%	0.25%	0.25%	0.26%	0.26%
- Vl. Gemeenschap	1.07%	1.05%	1.04%	1.03%	1.02%
- Fr. Gemeenschap	0.58%	0.60%	0.61%	0.62%	0.63%
TOTAAL G&G	4.43%	4.41%	4.40%	4.40%	4.39%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Vl. Gewest	1.62%	1.64%	1.66%	1.67%	1.69%
- W. Gewest	0.95%	0.94%	0.94%	0.94%	0.94%
- Br. Gewest	0.25%	0.26%	0.27%	0.27%	0.26%
- Vl. Gemeenschap	1.08%	1.08%	1.08%	1.08%	1.08%
- Fr. Gemeenschap	0.57%	0.57%	0.57%	0.57%	0.57%
TOTAAL G&G	4.47%	4.49%	4.52%	4.53%	4.54%

Bron: eigen berekeningen

c) Toegewezen gedeelte van de BTW

De grootste ontvangstencategorie van de Gemeenschappen is de BTW-dotatie. Tabel 31 geeft de respectievelijke ontvangsten volgens de drie scenario's weer. Over de periode 2010-2030 neemt de basisdotatie af, aangezien een stijgende nataliteitscoëfficiënt (of dalende denataliteitscoëfficiënt) onvoldoende is om de dotatie in termen van het groeiende BBP van het Rijk op peil te houden. De bijkomende middelen, die gelijk zijn aan de som van de extra ontvangsten t.g.v. een koppeling van het basisbedrag aan 91% van de BBP-groei van het Rijk en de extra Lambermontmiddelen (die bovendien eveneens aan de stijgende nataliteitscoëfficiënt gekoppeld zijn), stijgen in termen van het nationale BBP. Dankzij deze nieuwe middelen t.g.v. het

Lambermontakkoord is de BTW-dotatie een groeidotatie in termen van het BBP. De horizontale verdeelsleutel 'opbrengsten in de personenbelasting' heeft hier haar invloed op de verdeling van de bijkomende middelen⁷³. De basisdotatie wordt verdeeld op basis van het aantal leerlingen en is omwille van demografische evoluties voordeliger voor de Franstalige Gemeenschap.

In het convergentiescenario zullen de ontvangsten in percentage van het BBP door een hogere noemer lager liggen. De bijkomende Lambermontmiddelen stijgen⁷⁴ en dit komt vooral ten goede aan de Franstalige Gemeenschap omdat de horizontale verdeelsleutel op basis van de relatieve opbrengsten van de personenbelasting voordeliger wordt voor de Franstalige Gemeenschap. Wat de totale BTW-dotatie betreft, gaat de Franstalige Gemeenschap erop vooruit terwijl de ontvangsten van de Vlaamse Gemeenschap afnemen. Dit wijst erop dat een activeringsbeleid (van het Waals Gewest, aangezien economie een gewestmaterie is) een positieve invloed heeft op de middelen van de Franstalige Gemeenschap. M.b.t. het laatste scenario kunnen we de omgekeerde redenering toepassen; de Franstalige Gemeenschap gaat achteruit ten voordele van de Vlaamse Gemeenschap. De gezamenlijke ontvangsten van beide Gemeenschappen inzake de BTW-dotatie veranderen nauwelijks met het scenario, enkel via de verdeelsleutels is er een effect van verschillen in regionale economische groei waar te nemen.

Tabel 31: BTW-dotatie gemeenschappen in %BBP Rijk

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
<i>Vlaamse Gemeenschap waarvan</i>	2.16%	2.23%	2.30%	2.34%	2.33%
- Basisbedrag	1.76%	1.61%	1.50%	1.39%	1.28%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.41%	0.62%	0.80%	0.94%	1.05%
<i>Franstalige Gemeenschap waarvan</i>	1.59%	1.61%	1.62%	1.64%	1.63%
- Basisbedrag	1.35%	1.26%	1.17%	1.09%	1.02%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.24%	0.34%	0.45%	0.54%	0.61%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
<i>Vlaamse Gemeenschap waarvan</i>	2.16%	2.22%	2.28%	2.32%	2.30%
- Basisbedrag	1.75%	1.60%	1.47%	1.36%	1.24%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.41%	0.63%	0.81%	0.96%	1.06%
<i>Franstalige Gemeenschap waarvan</i>	1.59%	1.61%	1.63%	1.65%	1.65%
- Basisbedrag	1.34%	1.25%	1.15%	1.07%	0.99%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.24%	0.36%	0.48%	0.58%	0.66%

⁷³ Tot 2012 heeft ook het aantal leerlingen een invloed op de horizontale verdeling van de bijkomende Lambermontmiddelen.

⁷⁴ Omwille van de hogere opbrengsten van de koppeling van het basisbedrag aan 91% van de BBP-groei.

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
<i>Vlaamse Gemeenschap waarvan</i>	2.16%	2.24%	2.31%	2.36%	2.37%
- Basisbedrag	1.77%	1.63%	1.52%	1.40%	1.26%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.40%	0.61%	0.80%	0.97%	1.11%
<i>Franstalige Gemeenschap waarvan</i>	1.59%	1.60%	1.61%	1.61%	1.59%
- Basisbedrag	1.36%	1.28%	1.19%	1.10%	1.00%
- Bijkomende Lambermontmiddelen	0.23%	0.32%	0.42%	0.52%	0.59%

Bron: eigen berekeningen

2) Inkomensval

In dit onderdeel bekijken we of de minder presterende regio's over voldoende budgettaire incentieven beschikken om te het beter te doen. In deze context beschouwt men vaak de solidariteitsbijdrage als nefast voor het Waals en Brussels Gewest, aangezien beide regio's deze inkomsten zullen ontberen wanneer hun economische prestaties verbeteren. Wanneer deze inkomstenderving het effect van de betere prestatie inzake de personenbelasting teniet doet, kunnen we spreken van een inkomensval.

Het probleem van perverse financiële prikkels voor de Gewesten die van een solidariteitsbijdrage genieten, werd reeds aangetoond in Cattoir en Verdonck (2002). De zogenaamde "armoedeval" bestaat erin dat de Gewesten geen belang hebben bij een toename van hun belastbare basis in de personenbelasting, aangezien de sterke terugval van de solidariteitsbijdrage zwaarder doorweegt. Het incentief voor een economisch activerend beleid valt weg, wanneer hun beschikbare middelen door dit beleid zullen afnemen. Boadway (2006) beschrijft in dit kader het zogenaamde 'base tax-back' probleem. Regio's kunnen hun ontvangsten uit een vereveningssysteem beïnvloeden aan de hand van hun belastingsbasis, zowel in positieve als in negatieve zin. Zo kunnen bijvoorbeeld incentieven voor een vermindering van de belastbare basis ontstaan om de eigen middelen te vergroten.

We bekijken de belangrijkste gewestelijke inkomsten en hun sensitiviteit aan de drie scenario's in Tabel 32 tot Tabel 34.

Zoals we reeds eerder zagen, levert het convergentiescenario voor het Waals en Brussels Gewest een hogere dotatie uit de personenbelasting op. Hierdoor daalt echter de solidariteitsbijdrage. In het HRF-scenario gebeurt het omgekeerde; een lagere PB-ontvangst brengt een hogere solidariteitsbijdrage met zich. Het resultaat van deze twee tegengestelde effecten is neutraal, m.a.w. de som van de dotatie uit de PB en de solidariteitsbijdrage is voor beide gewesten gelijk voor de drie scenario's.

Op basis van deze twee dotaties alleen kunnen we spreken van een inkomensval, aangezien er geen incentieven zijn voor Wallonië en Brussel om beter te presteren: de inkomsten zullen dezelfde zijn. Tabel 32 en Tabel 33 illustreren bijgevolg het belang van de eigen gewestbelastingen om beide gewesten te incentiveren. Vooral het Brussels Gewest zal dankzij de

gewestbelastingen profiteren van een convergentiescenario en nadeel ondervinden van het exogene groei-scenario.

Tabel 32: Ontvangsten Waals Gewest

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.68%	0.68%	0.68%	0.69%	0.70%
- Dotatie PB	0.76%	0.78%	0.80%	0.81%	0.83%
- Solidariteitsbijdrage	0.18%	0.15%	0.14%	0.13%	0.11%
TOTAAL	1.62%	1.61%	1.62%	1.62%	1.64%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.68%	0.69%	0.69%	0.70%	0.71%
- Dotatie PB	0.77%	0.79%	0.81%	0.83%	0.86%
- Solidariteitsbijdrage	0.17%	0.14%	0.12%	0.10%	0.08%
TOTAAL	1.62%	1.62%	1.62%	1.63%	1.65%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.67%	0.67%	0.67%	0.67%	0.67%
- Dotatie PB	0.75%	0.76%	0.77%	0.78%	0.78%
- Solidariteitsbijdrage	0.19%	0.18%	0.17%	0.16%	0.16%
TOTAAL	1.62%	1.61%	1.61%	1.61%	1.61%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 33: Ontvangsten Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.38%	0.39%	0.39%	0.40%	0.40%
- Dotatie PB	0.17%	0.19%	0.20%	0.21%	0.21%
- Solidariteitsbijdrage	0.07%	0.06%	0.06%	0.05%	0.05%
TOTAAL	0.62%	0.64%	0.65%	0.66%	0.65%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.38%	0.40%	0.42%	0.43%	0.44%
- Dotatie PB	0.18%	0.20%	0.22%	0.24%	0.25%
- Solidariteitsbijdrage	0.07%	0.05%	0.03%	0.02%	0.01%
TOTAAL	0.62%	0.65%	0.67%	0.68%	0.69%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0.37%	0.36%	0.36%	0.36%	0.36%
- Dotatie PB	0.17%	0.17%	0.17%	0.17%	0.18%
- Solidariteitsbijdrage	0.08%	0.09%	0.10%	0.09%	0.08%
TOTAAL	0.62%	0.62%	0.63%	0.63%	0.62%

Bron: eigen berekeningen

Voor het Vlaams Gewest is het convergentiescenario het nadeligst voor haar ontvangsten in termen van het nationaal BBP. Vlaanderen zal een lagere dotatie uit de personenbelasting

ontvangen, en de gewestbelastingen liggen lager in termen van het nationaal BBP. De gewestbelastingen werden immers gekoppeld aan het BRP, dat geen invloed ondervindt van de convergentie van de Waalse en Brusselse structurele werkloosheidsgraad naar de Vlaamse, in vergelijking met het referentiescenario. De BBP-groei van het Rijk is echter wel toegenomen, waardoor de gewestbelastingen in termen van het nationaal BBP afnemen. Het HRF-scenario is voor het Vlaams Gewest het meest gunstige scenario, aangezien de gewestbelastingen en de dotatie uit de personenbelasting dan hoger zullen liggen.

Tabel 34: Ontvangsten Vlaams Gewest

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1.28%	1.27%	1.26%	1.25%	1.24%
- Dotatie PB	1.60%	1.60%	1.60%	1.61%	1.60%
- Solidariteitsbijdrage	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
TOTAAL	2.88%	2.87%	2.86%	2.85%	2.84%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1.27%	1.25%	1.23%	1.22%	1.20%
- Dotatie PB	1.60%	1.58%	1.57%	1.56%	1.54%
- Solidariteitsbijdrage	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
TOTAAL	2.87%	2.84%	2.81%	2.78%	2.75%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1.29%	1.29%	1.29%	1.29%	1.29%
- Dotatie PB	1.62%	1.64%	1.66%	1.67%	1.69%
- Solidariteitsbijdrage	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
TOTAAL	2.91%	2.93%	2.95%	2.96%	2.98%

Bron: eigen berekeningen

Bovenstaande resultaten berusten op de assumptie dat de gewestelijke belastingen toenemen met het regionaal BNP (elasticiteit van 1 aan de reële groei), zoals we zagen in deel 5. Wanneer we echter veronderstellen dat de elasticiteit van de gewestbelastingen m.b.t. het reëel Bruto Regionaal Product nul is, dan worden de resultaten in Tabellen B6.1 tot B6.3 in Bijlage bekomen. Een convergentiescenario is nu niet alleen voor het Vlaams Gewest, maar ook voor het Waals en Brussels Gewest negatief in relatieve zin (in percentage van het nationaal BBP dat hoger ligt in het convergentiescenario t.o.v. het referentiescenario).

7.2.2 Uitgaven

De evolutie van de totale uitgaven van Gemeenschappen en Gewesten (som van primaire uitgaven en rentelasten) volgens de drie scenario's is terug te vinden in Tabel 35. In het

referentiescenario zal Vlaanderen⁷⁵ 0,76% van het BBP van het Rijk meer uitgeven in 2030 dan in 2010. Het Waals en het Brussels Gewest en de Franstalige Gemeenschap zullen respectievelijk 0,18%, 0,05% en 0,39% meerkosten hebben in 2030 t.o.v. 2010. Tabel 36 tot Tabel 39 analyseren de oorzaken van deze uitgavenstijging bij de afzonderlijke regio's voor scenario 1. Bij de Gemeenschappen stijgen de gemodelleerde kosten voor onderwijs, o.a. door een stijgend aantal jongeren en een veronderstelde toenemende participatiegraad in het hoger onderwijs⁷⁶. In Vlaanderen gaan onder invloed van de vergrijzing de uitgaven voor de Vlaamse Zorgverzekering⁷⁷ omhoog. Bij de Vlaamse en Franstalige Gemeenschap speelt ook het effect van de koppeling van de loonuitgaven⁷⁸ binnen bepaalde uitgavencategorieën aan de productiviteitsgroei en aan een loondriftparameter die op 0,5% gezet werd. De stijgende uitgaven van het Waals en Brussels Gewest in termen van het nationaal BBP worden volledig verklaard door de stijgende interestlasten⁷⁹ omdat het groeiend onevenwicht tussen ontvangsten en uitgaven gefinancierd wordt met de uitgifte van nieuwe regionale schulden. Ook bij de Gemeenschappen verklaren deze interestlasten een groot deel van de uitgavenstijging.

In het tweede scenario (convergentiescenario) zijn de Vlaamse uitgaven in relatieve termen t.o.v. het BBP lager. Dit komt doordat de Vlaamse uitgaven voor onderwijs enkel aan de inflatie, de groei van de arbeidsproductiviteit en de loondriftparameter gekoppeld werden, en dus niet veranderen in het tweede scenario in vergelijking met het referentiescenario. Het nationaal BBP in de noemer ging echter wel omhoog. De uitgaven van het Waals en Brussels Gewest zullen lager liggen, omdat de meerinkomsten zorgen voor minder schulduitgifte waardoor de interestlasten gedrukt worden. Bij de Franstalige Gemeenschap liggen zowel de interestlasten als de uitgaven voor onderwijs in termen van het BBP lager dan in scenario 1.

De totale budgettaire meerkosten van de Gemeenschappen en Gewesten⁸⁰ bedragen 1,38%, 1,13% of 1,15%, al naargelang het eerste, tweede of derde scenario beschouwd werd.

⁷⁵ De Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest.

⁷⁶ De resultaten zijn gevoelig aan deze assumptie van een toenemende participatiegraad in het hoger onderwijs. In Vlaanderen neemt deze over de beschouwde periode 2007-2030 toe met 10%punten (toename gebaseerd op aanpassingsfactor op basis van historische gegevens). Wanneer we deze slechts laten stijgen met 10%punten, bedragen de Vlaamse onderwijsuitgaven in 2030 2,99% i.p.v. 3,07% van het BBP volgens het referentiescenario.

⁷⁷ Deze zijn vervat in de post "Welzijn, volksgezondheid en cultuur".

⁷⁸ Bijvoorbeeld 61% van de uitgaven in de post "Gezondheid, Sociale Zaken, Cultuur en Sport" bij de Franstalige Gemeenschap worden beschouwd als loonuitgaven.

⁷⁹ De bespreking van de modellering van de schuldmodule in Vladymo, waaruit de jaarlijkse interestlasten resulteren, is terug te vinden in Bijlage 7.

⁸⁰ Exclusief Duitstalige Gemeenschap en Gemeenschapscommissies.

Tabel 35: Totale uitgaven Gemeenschappen en Gewesten in % nationaal BBP

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Vlaanderen	6,70%	6,85%	7,00%	7,20%	7,46%
- Waals Gewest	2,01%	2,04%	2,08%	2,13%	2,19%
- Brussels Gewest	0,89%	0,90%	0,91%	0,92%	0,94%
- Franstalige Gemeenschap	2,40%	2,49%	2,58%	2,68%	2,79%
TOTAAL	12,00%	12,28%	12,56%	12,93%	13,38%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Vlaanderen	6,69%	6,81%	6,94%	7,12%	7,35%
- Waals Gewest	2,01%	2,04%	2,07%	2,11%	2,16%
- Brussels Gewest	0,88%	0,89%	0,90%	0,91%	0,92%
- Franstalige Gemeenschap	2,39%	2,47%	2,53%	2,60%	2,68%
TOTAAL	11,98%	12,21%	12,43%	12,74%	13,11%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Vlaanderen	6,72%	6,88%	7,02%	7,16%	7,28%
- Waals Gewest	2,02%	2,05%	2,09%	2,13%	2,18%
- Brussels Gewest	0,89%	0,90%	0,92%	0,93%	0,95%
- Franstalige Gemeenschap	2,42%	2,52%	2,62%	2,71%	2,77%
TOTAAL	12,04%	12,35%	12,65%	12,94%	13,19%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 36: Uitgaven Vlaams Gewest+Vlaamse Gemeenschap opgesplitst naar categorie in % van het nationaal BBP: scenario 1

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaanderen					
- Onderwijs	2,69%	2,78%	2,86%	2,96%	3,07%
- Welzijn, volksgezondheid & cultuur	1,19%	1,19%	1,19%	1,20%	1,21%
- Economie, werkgelegenheid, binnenlandse zaken	1,11%	1,11%	1,11%	1,11%	1,12%
- Leefmilieu, infrastructuur	0,94%	0,94%	0,94%	0,94%	0,95%
- Overige	0,76%	0,76%	0,76%	0,76%	0,76%
<i>Totaal primaire uitgaven</i>	<i>6,69%</i>	<i>6,78%</i>	<i>6,86%</i>	<i>6,98%</i>	<i>7,11%</i>
- Interestbetalingen	0,01%	0,07%	0,14%	0,23%	0,35%
TOTAAL	6,70%	6,85%	7,00%	7,20%	7,46%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 37: Uitgaven Waals Gewest opgesplitst naar categorie in % van het nationaal BBP: scenario 1

Waals Gewest	2010	2015	2020	2025	2030
- Sociaal & Gezondheidsbeleid	0,22%	0,22%	0,22%	0,22%	0,22%
- Infrastructuur	0,35%	0,35%	0,35%	0,35%	0,36%
- Economie en Werkgelegenheid	0,40%	0,40%	0,40%	0,40%	0,40%
- Leefmilieu	0,05%	0,05%	0,05%	0,05%	0,05%
- Ruimtelijke ordening en Huisvesting	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%
- Lokale besturen	0,41%	0,41%	0,41%	0,41%	0,41%
- Overige	0,40%	0,40%	0,40%	0,40%	0,40%
<i>Totaal primaire uitgaven</i>	<i>1,94%</i>	<i>1,94%</i>	<i>1,94%</i>	<i>1,94%</i>	<i>1,95%</i>
- Interestbetalingen	0,07%	0,11%	0,14%	0,19%	0,24%
TOTAAL	2,01%	2,04%	2,08%	2,13%	2,19%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 38: Uitgaven Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgesplitst naar categorie in % van het nationaal BBP: scenario 1

Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2010	2015	2020	2025	2030
- Infrastructuur	0,21%	0,21%	0,21%	0,21%	0,21%
- Economie en Werkgelegenheid	0,09%	0,09%	0,09%	0,09%	0,09%
- Leefmilieu	0,07%	0,07%	0,07%	0,07%	0,07%
- Ruimtelijke ordening en Huisvesting	0,06%	0,06%	0,06%	0,06%	0,06%
- Lokale besturen	0,13%	0,13%	0,13%	0,13%	0,13%
- Schuld (excl. Amortisatie directe schuld)	0,08%	0,07%	0,06%	0,06%	0,05%
- Overige	0,21%	0,21%	0,21%	0,21%	0,21%
<i>Totaal primaire uitgaven</i>	<i>0,86%</i>	<i>0,85%</i>	<i>0,84%</i>	<i>0,84%</i>	<i>0,84%</i>
- Interestbetalingen	0,03%	0,05%	0,06%	0,08%	0,10%
TOTAAL	0,89%	0,90%	0,91%	0,92%	0,94%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 39: Uitgaven Franstalige Gemeenschap opgesplitst naar categorie in % van het nationaal BBP: scenario 1

Franstalige Gemeenschap	2010	2015	2020	2025	2030
- Onderwijs	1,81%	1,89%	1,95%	2,02%	2,08%
- Gezondheid, Sociale Zaken, Cultuur en Sport	0,29%	0,29%	0,29%	0,29%	0,29%
- Dotatie W. Gewest & COCOF	0,11%	0,09%	0,09%	0,08%	0,07%
- Overige	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%
- Schuld (excl. Amortisatie directe schuld)	0,04%	0,04%	0,03%	0,03%	0,03%
<i>Totaal primaire uitgaven</i>	<i>2,35%</i>	<i>2,42%</i>	<i>2,47%</i>	<i>2,53%</i>	<i>2,58%</i>
- Interestbetalingen	0,05%	0,08%	0,11%	0,15%	0,21%
TOTAAL	2,40%	2,49%	2,58%	2,68%	2,79%

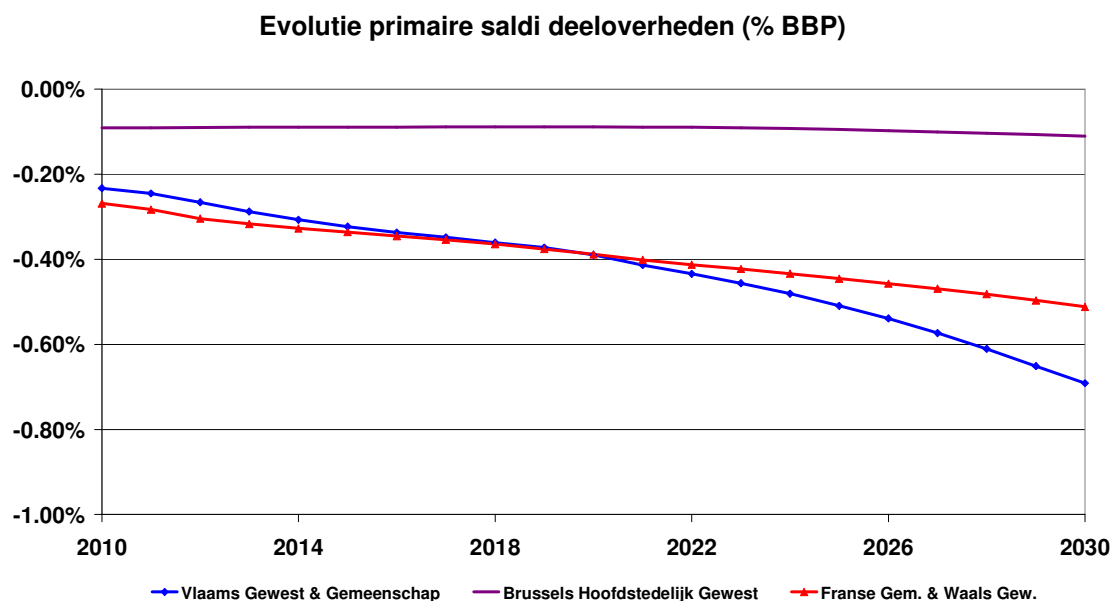
Bron: eigen berekeningen

7.2.3 Primair saldo

Figuur 15 en Tabel 40 tonen de evolutie van de primaire saldi⁸¹ van de regionale overheden over de periode 2010-2030.

Het primaire saldo van Vlaanderen verslechtert het sterkst, met 0,46% van het BBP over de periode 2010-2030. Het gezamenlijke saldo van Franstalige Gemeenschap en Waals Gewest zakt met 0,24% tussen 2010 en 2030. Brussel doet het relatief gezien goed, met een deficit dat over dezelfde periode stijgt met 0,02% van het BBP.

Figuur 15: Evolutie van de primaire saldi van de regionale overheden (in % van het BBP)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 40: Evolutie van de primaire saldi van de regionale overheden (in % van het BBP)

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest en Vlaamse Gemeenschap	-0.23%	-0.32%	-0.39%	-0.51%	-0.69%
Waals Gewest en Franse Gemeenschap	-0.27%	-0.34%	-0.39%	-0.45%	-0.51%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0.09%	-0.09%	-0.09%	-0.09%	-0.11%

Bron: eigen berekeningen

⁸¹ Het primair saldo is gelijk aan het vorderingensaldo exclusief interestbetalingen.

7.3 Resultaten federale overheid

7.3.1 Ontvangsten

We zien in Tabel 41 dat de totale ontvangsten van de federale overheid afnemen in termen van het BBP. Deze federale overheidsontvangsten worden in Vladymo berekend als het verschil tussen de ontvangsten van de totale overheid en de overgedragen middelen voor Gemeenschappen en Gewesten, voor de sociale zekerheid, en voor de Europese Unie. Wanneer de ontvangsten van de federale overheid in procenten van het BBP afnemen, en aangezien het merendeel van de elasticiteiten van de ontvangstencategorieën van de federale overheid gelijk aan 1 gezet werd⁸² wil dit zeggen dat haar aandeel in de totale overheidsontvangsten kleiner geworden is. In Tabel 41 zien we dat de ontvangsten m.b.t. BTW en registratie afnemen, en dit is o.a. te wijten aan de doorstorting van een steeds groeiende BTW-dotatie aan de Gemeenschappen⁸³. De BTW-dotatie voor de Gemeenschappen stijgt sterk in percentage van het BBP over de periode 2010-2030 door de koppeling aan een stijgende denataliteitscoëfficiënt (cf. infra) en tot 2011 dankzij de forfaitaire bijkomende middelen die bedongen werden in het Lambermontakkoord. De verschillen tussen de drie scenario's kunnen eveneens verklaard worden a.h.v. wijzigende inkomsten en uitgaven van Gemeenschappen en Gewesten en van de sociale zekerheid. We zagen bijvoorbeeld reeds eerder dat de totale dotatie uit de personenbelasting aan de regio's lager ligt in scenario 2 en hoger in scenario 3 in vergelijking met het referentiescenario. Dit wordt gereflecteerd in Tabel 41, waar de directe belastingsontvangsten respectievelijk hoger en lager liggen in scenario's 2 en 3.

Tabel 41: Evolutie van de ontvangsten van de Federale Overheid in % van het BBP

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Directe belastingen	9.02%	9.07%	9.11%	9.14%	9.18%
Douane en accijnzen	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%
BTW en registratie	0.91%	0.75%	0.60%	0.49%	0.44%
Niet fiscale lopende ontvangsten	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%
Niet fiscale kapitaalontvangsten	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%
TOTAAL	12.57%	12.46%	12.35%	12.27%	12.26%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
Directe belastingen	9.03%	9.09%	9.14%	9.19%	9.23%
Douane en accijnzen	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%
BTW en registratie	0.91%	0.75%	0.60%	0.49%	0.44%
Niet fiscale lopende ontvangsten	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%
Niet fiscale kapitaalontvangsten	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%
TOTAAL	12.58%	12.49%	12.39%	12.32%	12.32%

⁸² Behalve 1,05 voor de vennootschapsbelasting (wat de stijging in de uitgavencategorie "directe belastingen" verklaart) en 0,95 voor de categorie BTW en zegelrechten.

⁸³ Er is ook een effect van de veronderstelde elasticiteit van 0,95 aan de ontvangsten m.b.t. BTW en zegelrechten.

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
Directe belastingen	9.00%	9.02%	9.05%	9.08%	9.11%
Douane en accijnzen	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%	1.92%
BTW en registratie	0.91%	0.75%	0.60%	0.49%	0.44%
Niet fiscale lopende ontvangsten	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%	0.65%
Niet fiscale kapitaalontvangsten	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%	0.07%
TOTAAL	12.55%	12.42%	12.29%	12.21%	12.20%

Bron: eigen berekeningen

7.3.2 Uitgaven

De totale uitgaven van de federale overheid zullen over de periode 2010-2030 met 1,56% van het BBP afnemen. Deze uitgavendaling is bijna uitsluitend te wijten aan de sterke daling van de rentelasten. De uitgavenpost ‘sociale cel’ vertoont een toename ten belope van 0,41% van het BBP in 2030 t.o.v. 2010. De stijgende uitgaven voor overheidspensioenen worden gedeeltelijk gecompenseerd door een afnemende rijkstoelage⁸⁴ aan de SZ van de werknemers in termen van het BBP. De gezagsdepartementen en de economische cel⁸⁵ worden geconfronteerd met toenemende uitgaven in termen van het BBP⁸⁶.

De resultaten worden weergegeven in Tabel 42. Het convergentiescenario heeft een positieve invloed op de federale rentelasten⁸⁷, in tegenstelling tot het HRF-scenario. In de uitgavencategorie “sociale cel” zijn de relatieve pensioenuitgaven gevoelig aan het BBP in de noemer omdat een groot deel van deze uitgaven niet aan de reële groei gekoppeld is. Zoals we zien nam de noemer van deze relatieve uitgaven toe in het tweede scenario en eerst af en vervolgens toe in het derde scenario.

⁸⁴ Deze rijkstoelage (ten belope van 5,4 miljard euro in 2006) wordt jaarlijks enkel aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. De *alternatieve financiering* (ten belope van 7,7 miljard euro voor de SZ van de werknemers en 1,1 miljard euro voor de SZ van de zelfstandigen) waarvan de sociale zekerheid geniet, is niet als uitgave, maar als minderinkomst van de federale overheid gemodelleerd (het overgrote deel van de alternatieve financiering wordt voorafgenomen op de BTW- en registratie-inkomsten van de federale overheid).

⁸⁵ De economische cel bevat de uitgavenposten landbouw, economische zaken, verkeer en infrastructuur.

⁸⁶ De oorzaak ligt bij de koppeling van de loonuitgaven aan de productiviteitsgroei en de loondrift (deze groeifactor ligt vooral in latere jaren hoger dan de BBP-groei).

⁸⁷ De bespreking van de modellering van de schuldmodule in Vladymo, waaruit de jaarlijkse interestlasten resulteren, is terug te vinden in Bijlage 7.

Tabel 42: Evolutie van de uitgaven van de Federale Overheid in % van het BBP

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Dotaties	0.13%	0.13%	0.13%	0.12%	0.12%
Gezagsdepartementen	3.05%	3.05%	3.04%	3.07%	3.11%
Sociale cel	5.38%	5.39%	5.45%	5.61%	5.79%
Economische cel	1.28%	1.28%	1.28%	1.29%	1.31%
Rentelasten	3.40%	2.74%	2.18%	1.73%	1.36%
Totaal	13.26%	12.58%	12.08%	11.82%	11.70%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
Dotaties	0.13%	0.13%	0.12%	0.12%	0.12%
Gezagsdepartementen	3.04%	3.02%	3.01%	3.02%	3.05%
Sociale cel	5.37%	5.34%	5.37%	5.49%	5.64%
Economische cel	1.28%	1.27%	1.26%	1.27%	1.28%
Rentelasten	3.39%	2.69%	2.09%	1.58%	1.15%
Totaal	13.21%	12.45%	11.85%	11.49%	11.24%

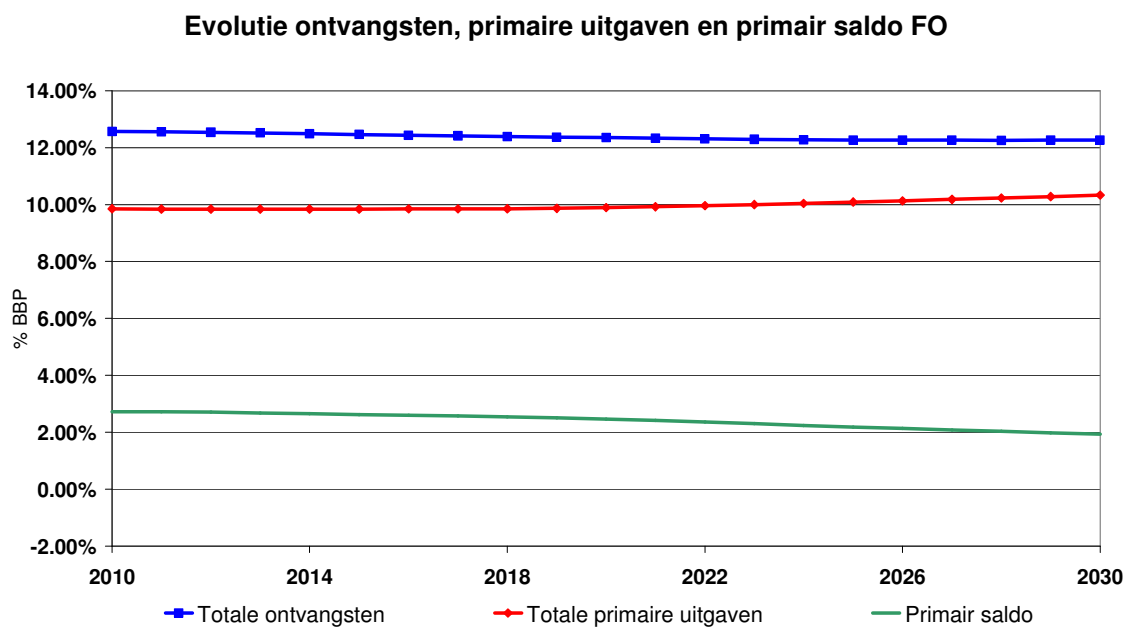
Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
Dotaties	0.13%	0.13%	0.13%	0.12%	0.12%
Gezagsdepartementen	3.06%	3.07%	3.07%	3.07%	3.07%
Sociale cel	5.41%	5.43%	5.50%	5.61%	5.69%
Economische cel	1.29%	1.29%	1.29%	1.29%	1.29%
Rentelasten	3.43%	2.80%	2.27%	1.83%	1.43%
Totaal	13.33%	12.71%	12.26%	11.92%	11.59%

Bron: eigen berekeningen

7.3.3 Primair saldo

Figuur 16 en Tabel 43 geven de evolutie van het primair saldo van de federale overheid weer. Dit saldo blijft positief, maar daalt geleidelijk over de periode 2010-2030. In de praktijk zal een dergelijke situatie zich echter niet voordoen, aangezien de federale overheid wellicht de begrotingstekorten van de sociale zekerheid (al dan niet gedeeltelijk) zal aanzuiveren (zie verder).

Figuur 16: Evolutie van ontvangsten, primaire uitgaven en primair saldo van de federale overheid (in % van het BBP)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 43: Evolutie van de ontvangsten en uitgaven en het primaire saldo van de federale overheid (in % van het BBP)

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Ontvangsten	12.57%	12.46%	12.35%	12.27%	12.26%
- Primaire uitgaven	9.85%	9.84%	9.90%	10.09%	10.33%
Primair saldo	2.72%	2.62%	2.46%	2.18%	1.93%

Bron: eigen berekeningen

7.4 Resultaten sociale zekerheid

7.4.1 Ontvangsten

Tabel 44 beschrijft de evolutie van de ontvangsten van de Sociale Zekerheid. Alle ontvangstencategorieën, met uitzondering van de staatstussenkomsten (enkel indexering), worden constant verondersteld over de tijd in termen van het BBP. Bijgevolg zijn er ook enkel

verschillen tussen de beschouwde scenario's m.b.t. de staatstussenkomsten⁸⁸, aangezien alle andere ontvangstencategorieën aan de nominale groei van het BBP gekoppeld werden.

Tabel 44: Evolutie van de ontvangsten van de Sociale Zekerheid in % van het BBP

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Stelsel werknemers totaal	16.15%	15.99%	15.85%	15.74%	15.65%
- Bijdragen	11.19%	11.19%	11.19%	11.19%	11.19%
- Staatstussenkomsten	1.56%	1.40%	1.26%	1.15%	1.06%
- Alternatieve financiering	3.13%	3.13%	3.13%	3.13%	3.13%
- Toegewezen ontvangsten	0.27%	0.27%	0.27%	0.27%	0.27%
Stelsel zelfstandigen totaal	1.03%	1.03%	1.03%	1.03%	1.03%
TOTAAL	17.18%	17.02%	16.88%	16.77%	16.68%

Bron: eigen berekeningen

7.4.2 Uitgaven

De sociale zekerheid zal volgens de resultaten in Tabel 45 in het referentiescenario 6,05% van het BBP meer uitgeven in 2030 dan in 2010. Dit is een gevolg van de sterk stijgende uitgaven van het RIZIV (+1,38%) en van de rijksdienst voor pensioenen (+1,52%), en zwak dalende uitgaven voor kinderbijslag (-0,07%) en werkloosheidsuitkeringen (-0,17%). Ook de stijgende interestlasten, die resulteren uit de extra schulduitgifte om de jaarlijkse tekorten aan te zuiveren, doen de uitgaven sterk toenemen (+1,64%).

In het tweede scenario liggen de uitgaven van de RVP lager in termen van het BBP. De reële BBP-groei is immers hoger dan in scenario 1 en de uitgaven in de teller zijn enkel gekoppeld aan de evolutie van het aantal 60-plussers en het product van de perequatieparameter en de productiviteitsgroei. In het HRF-scenario liggen deze uitgaven eerst hoger en daarna lager omwille van een respectievelijk lagere en daarna hogere BBP-groei in de noemer. Dezelfde oorzaak speelt bij de verschillen in de uitgaven voor kinderbijslag en de werkloosheidsuitkeringen volgens de diverse scenario's in Tabel 45. De uitgaven m.b.t. de werkloosheidsuitkeringen zijn ook erg gevoelig aan het aantal werklozen dat varieert naargelang het gekozen macro-economische scenario.

De budgettaire meerkosten van de uitgaven van de sociale zekerheid over de periode 2010-2030, die voornamelijk vergrijzingskosten, maar ook interestlasten zijn, bedragen naargelang de drie opeenvolgende scenario's respectievelijk 6,05%, 3,54% en 5,84% van het BBP. Exclusief interestlasten bedragen de budgettaire meerkosten respectievelijk 4,41%, 2,64% en 4,17%.

⁸⁸ De tabellen m.b.t. scenario 2 en 3 zijn identiek op de staatstussenkomsten na. De staatstussenkomsten vallen in scenario 2 en 3 terug tot respectievelijk 1,03% en 1,04% van het BBP in 2030.

Tabel 45: Evolutie van de uitgaven van de Sociale Zekerheid in % van het BBP

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
Stelsel werknemers totaal	15.74%	16.39%	17.30%	18.56%	19.98%
- RIZIV	6.90%	7.27%	7.66%	8.02%	8.28%
- RVP	4.91%	5.19%	5.54%	6.00%	6.43%
- RKW	1.10%	1.09%	1.07%	1.06%	1.03%
- RVA	2.51%	2.46%	2.41%	2.37%	2.34%
Stelsel zelfstandigen totaal	1.41%	1.44%	1.48%	1.54%	1.58%
Interestlasten	-0.04%	0.02%	0.28%	0.78%	1.60%
TOTAAL	17.11%	17.85%	19.06%	20.88%	23.16%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
Stelsel werknemers totaal	15.58%	15.90%	16.43%	17.22%	18.07%
- RIZIV	6.90%	7.27%	7.66%	8.02%	8.28%
- RVP	4.89%	5.14%	5.45%	5.86%	6.24%
- RKW	1.10%	1.07%	1.05%	1.03%	1.00%
- RVA	2.38%	2.11%	1.85%	1.62%	1.40%
Stelsel zelfstandigen totaal	1.41%	1.43%	1.47%	1.52%	1.55%
Interestlasten	-0.05%	-0.05%	0.08%	0.36%	0.85%
TOTAAL	16.93%	17.28%	17.97%	19.10%	20.47%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
Stelsel werknemers totaal	15.80%	16.49%	17.45%	18.63%	19.81%
- RIZIV	6.90%	7.27%	7.66%	8.02%	8.28%
- RVP	4.94%	5.24%	5.61%	6.01%	6.29%
- RKW	1.11%	1.10%	1.08%	1.06%	1.01%
- RVA	2.53%	2.49%	2.44%	2.37%	2.29%
Stelsel zelfstandigen totaal	1.42%	1.45%	1.49%	1.54%	1.56%
Interestlasten	-0.04%	0.04%	0.32%	0.85%	1.63%
TOTAAL	17.17%	17.98%	19.27%	21.01%	23.01%

Bron: eigen berekeningen

De meerkost van de vergrijzingsuitgaven van Entiteit I in Vladymo over de periode 2007-2030 bedraagt 3,9% van het BBP in het "HRF-scenario", terwijl de SCvV deze op 3,6% (uitgezonderd pensioenen Entiteit II) van het BBP schat. De groei van de pensioenuitgaven van Entiteit I stelden we gelijk met de SCvV⁸⁹ (2,6% in Vladymo volgens het "HRF-scenario"⁹⁰). M.b.t. de uitgaven voor kinderbijslag en werkloosheidsvergoedingen is de afname in Vladymo minder sterk dan bij de

⁸⁹ Inclusief brugpensioenen.

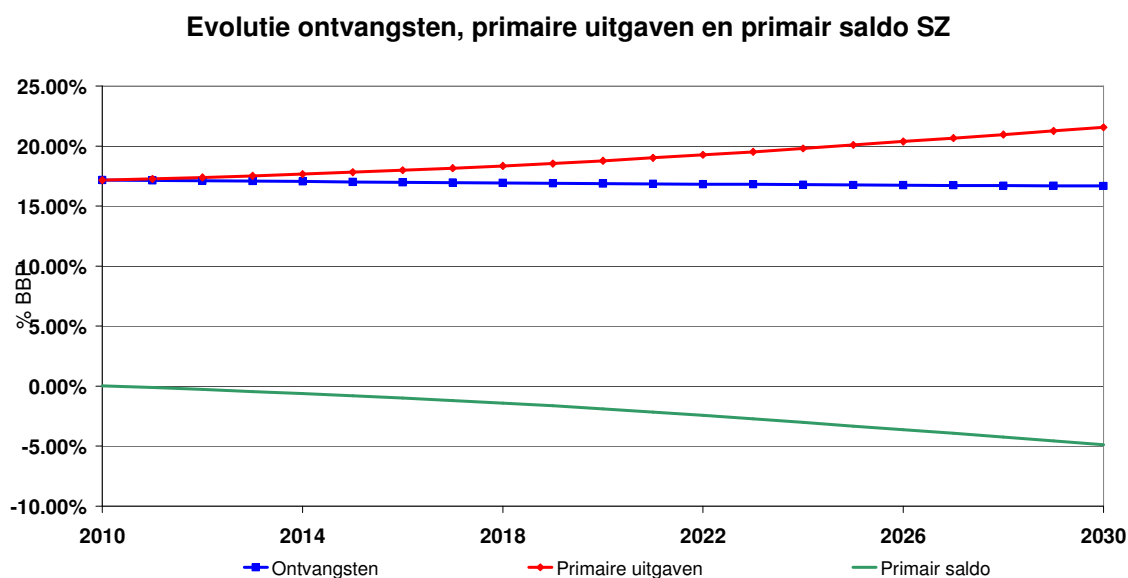
⁹⁰ Voor de vergelijkbaarheid met de cijfers van de SCvV, werd in de noemer het BBP volgens de assumptie van de HRF gebruikt (procentuele uitgaven volgens het derde scenario).

SCvV (respectievelijk -0,13% en -0,25% in Vladymo versus -0,2% en -0,7% bij de SCvV), wat o.a. de lichte meerkost van het totaalbedrag t.o.v. de SCvV verklaart.

7.4.3 Primair saldo

Figuur 17 en Tabel 46 illustreren de sterk stijgende jaarlijkse tekorten van de sociale zekerheid. Terwijl over de periode 2010-2030 de ontvangsten een beetje afnemen, zorgen sterk stijgende meerkosten voor een groter wordend deficit. De primaire deficits, die oplopen tot 4,89% in 2030, zullen in de praktijk gefinancierd worden met federale overheidsschuld, wat de positieve vooruitzichten van de vorige sectie sterk nuanceert. De sociale zekerheid zal een rentesnieuwbaleffect kennen, met een oplopende overheidsschuld en bijhorende interestlasten.

Figuur 17: Evolutie van ontvangsten, primaire uitgaven en primair saldo van de sociale zekerheid (in % van het BBP)

Bron: eigen berekeningen

Tabel 46: Evolutie van de ontvangsten, de uitgaven en het primaire saldo van de sociale zekerheid (in % van het BBP)

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Ontvangsten	17.18%	17.02%	16.88%	16.77%	16.68%
- Primaire uitgaven	17.15%	17.83%	18.78%	20.10%	21.56%
Primair saldo	0.03%	-0.81%	-1.90%	-3.33%	-4.89%

Bron: eigen berekeningen

Een overzicht van de evolutie van de primaire saldi van de geconsolideerde overheid in de verschillende scenario's kan teruggevonden worden in Bijlage 9.

7.5 **Budgettaire onevenwicht**

Bij het berekenen van het budgettaire onevenwicht dienen we eerst een assumptie te maken m.b.t. de verdisconteringsvoet van toekomstige inkomsten en uitgaven. Auerbach, Gokhale en Kotlikoff⁹¹ argumenteren dat de discontovoet in overeenstemming met de volatiliteit van de toekomstige inkomsten- en uitgavenstromen van de overheid gekozen moet worden. De discontovoet zal bijgevolg groter zijn dan de risicoloze interestvoet, maar kleiner dan de opbrengst van privé-kapitaal. Eenzelfde discontovoet voor toekomstige uitgaven en inkomsten is enkel correct wanneer beide stromen eenzelfde risico met zich brengen. We kiezen een discontovoet van 4%⁹² voor zowel inkomsten- als uitgavenstromen. De bekomen resultaten zijn gevoelig aan de keuze van de verdisconteringsvoet; vooral wanneer we te maken hebben met tekorten die toenemen over de tijd. In Bijlage 10 worden de resultaten voor het budgettaire onevenwicht opgenomen wanneer de verdisconteringsvoet 2% bedraagt.

De bekomen resultaten zijn ook afhankelijk van de gebruikte assumpties bij de inkomsten- en uitgavenprojecties en van de beschouwde tijdshorizon. De sensitiviteit aan de assumptie m.b.t. de groeivoet van het BBP bekijken we in de drie beschouwde scenario's. Door de beperkte tijdshorizon tot 2030 zullen de berekeningen slechts een onderschatting van het werkelijke budgettaire onevenwicht weergeven. Aangezien de projecties gemaakt werden op basis van het huidige beleid en aangezien toekomstige beleidswijzigingen moeilijk te voorspellen zijn, is het echter niet erg nuttig nog verder in de toekomst te kijken.

7.5.1 **Referentiescenario**

Tabel 47 toont het budgettaire onevenwicht van de Gemeenschappen en Gewesten en Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) in 2007 volgens het eerste scenario. De eerste twee kolommen geven respectievelijk de verdisconteerde uitgaven exclusief rentelasten en de geactualiseerde inkomsten tot 2030 weer. Het verschil tussen beiden, vermeerderd met de uitstaande overheidsschuld in 2007, geeft het budgettaire onevenwicht in 2007. Het geeft aan hoeveel miljoenen euro's de overheden in 2007 tekort komen om van een houdbaar financieel beleid te kunnen spreken.

Bij de regio's zien we dat, wanneer we rekening houden met de toekomstige overheidsschuld – die zal volgen uit het groeiend onevenwicht tussen de inkomsten en ontvangsten van de regio's – de regionale schuld in het referentiescenario ongeveer 9 maal de overheidsschuld in 2007 bedraagt. Bij ongewijzigd beleid zal het budgettaire onevenwicht evolueren van 21,56% van het BBP in 2007 naar 23,89% van het BBP in 2030. We zien dat Vlaanderen, hoewel schuldenvrij in 2007, in de toekomst met grote financieringsproblemen zal geconfronteerd worden. We dienen hierbij op te merken dat in het berekende budgettaire onevenwicht voor Vlaanderen het

⁹¹ Auerbach, A.J., Gokhale, J., en Kotlikoff, L.J.; *Generational Accounting: A meaningful way to evaluate fiscal policy.*

⁹² Dit is gelijk aan de nominale rentevoet op lange termijn in Vladymo.

gespaarde bedrag voor de Vlaamse Zorgverzekering in het reservefonds, ten belope van 669,8 miljoen euro eind 2006, niet inbegrepen werd.

Het gezamenlijk budgettair onevenwicht van Entiteit I bedraagt zo'n 221 miljard euro in het referentiescenario. De sociale zekerheid levert omwille van de toenemende vergrijzingskosten⁹³ een grote positieve bijdrage (136 miljard €) tot de "toekomstige overheidsschuld", daar waar de federale overheid een negatieve bijdrage levert (-178 miljard €). Aangezien de federale toekomstige besparingen de extra vergrijzingsuitgaven van de sociale zekerheid overstijgen, ligt het budgettair onevenwicht tot 2030 lager dan de overheidsschuld in 2007. Bij ongewijzigd beleid zal het budgettair onevenwicht aangroeien met de interestvoet, van 221,9 miljard euro (70,6% van het BBP in 2007) tot 575,6 miljard euro (76,6% van het BBP) in 2030.

Dit resultaat is erg gevoelig aan bijkomende uitgavenstijgingen, voornamelijk omwille van het uitgeven van extra schulden en het cumuleren van interesten (bij de sociale zekerheid) of het versneld afbouwen van schulden door wegvallende interestlasten (bij de federale overheid). Wanneer we bijvoorbeeld een extra toename van de kosten van de gezondheidszorg veronderstellen van 0,5% jaarlijks bovenop de inflatie, dan bedraagt het budgettair onevenwicht van Entiteit I 272 miljard euro. In een tweede voorbeeld laten we bijvoorbeeld de uitgaven voor de pensioenen (overheids- en werknemerspensioenen) jaarlijks met 1% extra stijgen. Het budgettair onevenwicht van Entiteit I bedraagt in dat geval 316 miljard euro.

Tabel 47: Budgettair onevenwicht van de regio's (in miljoen €)

Scenario 1	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangst 2007-2030	Vershil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Vlaanderen	502,044.3	472,859.0	29,185.3	-686.1	28,499.2
Waals Gewest	141,971.5	128,001.8	13,969.7	4,330.8	18,300.5
BHG	61,927.4	55,115.4	6,812.1	1,364.4	8,176.5
Franstalige Gemeenschap	179,797.5	166,234.8	13,562.8	2,760.0	16,322.7
TOTAAL G&G	885,740.8	822,210.9	63,529.9	7,769.1	71,299.0
Federale overheid	729,408.3	907,599.7	-178,191.4	264,000.0	85,808.6
Sociale Zekerheid	1,375,658.8	1,239,509.7	136,149.1	0.0	136,149.1
TOTAAL Entiteit I	2,105,067.1	2,147,109.3	-42,042.3	264,000.0	221,957.7

Tabel 48 vergelijkt de grootte van het budgettair onevenwicht met de som van de actuele waarden van de totaal toekomstig BBP's, van de totale toekomstige uitgaven en van de totale ontvangsten over de periode van 2007 tot 2030. In scenario 1 volstaat het voor deze periode jaarlijks 0,97% van het BBP extra vrij te maken om het budgettair onevenwicht van de Gemeenschappen en de Gewesten volledig weg te werken. Dit kan hypothetisch door de ontvangsten van de regio's onmiddellijk en permanent met 8,67% te doen toenemen (of de

⁹³ In de vorige afdeling zagen we dat de meerkosten m.b.t. gezondheidszorg en pensioenen, en de slechts zwak dalende uitgaven voor kindergeld en werkloosheidsvergoedingen de belangrijke oorzaken zijn, maar ook de heropgestarte rentesnieuwbal speelt een aanzienlijke rol.

dotaties vanwege de federale overheid meteen met 10,94% te verhogen), of door de regionale primaire uitgaven met 8,05% in te perken.

Tabel 48: Budgettair onevenwicht als percentage van de actuele waarde van BBP, uitgaven en inkomsten: scenario 1

	In % van de actuele waarde toekomstig BBP tot 2030	In % van de actuele waarde primaire uitgaven tot 2030	In % van de actuele waarde ontvangsten tot 2030	In % van de actuele waarde ontvangen dotaties tot 2030
Vlaanderen	0.39%	5.68%	6.03%	7.49%
Waals Gewest	0.25%	12.89%	14.30%	23.46%
BHG	0.11%	13.20%	14.84%	30.69%
Franstalige Gemeenschap	0.22%	9.08%	9.82%	9.82%
Totaal	0.97%	8.05%	8.67%	10.94%

Bron: eigen berekeningen

Tabel 49 reveleert dat het budgettair onevenwicht van Entiteit I 3,03% van het geactualiseerd toekomstig BBP tot 2030 bedraagt. Het kan bijvoorbeeld weggewerkt worden door de belastinginkomsten (directe belastingen, douane en accijnzen, BTW en registratie) van de federale overheid onmiddellijk en permanent met zo'n 26,86% te laten toenemen.

Tabel 49: Budgettair onevenwicht als percentage van de actuele waarde van BBP, uitgaven en inkomsten: scenario 1

	In % van de actuele waarde toekomstig BBP tot 2030	In % van de actuele waarde primaire uitgaven tot 2030	In % van de actuele waarde ontvangsten tot 2030	In % van fiscale inkomsten FO
Federale overheid	1.17%	11.76%	9.45%	10.38%
Sociale Zekerheid	1.86%	9.90%	10.98%	16.48%
TOTAAL	3.03%	21.66%	20.44%	26.86%

Bron: eigen berekeningen

7.5.2 Convergentiescenario

Het convergentiescenario vergroot het budgettair onevenwicht van Vlaanderen, maar heeft een positieve invloed op de overige regio's. Het budgettair onevenwicht van entiteit I wordt gereduceerd met zo'n 73,8 miljard euro. De bijdrage van de sociale zekerheid tot de 'toekomstige' overheidsschuld wordt gereduceerd met 44%, voornamelijk door de sterke daling van werkloosheidsuitgaven.

Tabel 50: Budgettair onevenwicht van de Federale Overheid en Sociale Zekerheid (in miljoen €)

Scenario 2	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangsten 2007-2030	Verschil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Vlaanderen	505,784.7	474,524.8	31,259.9	-686.1	30,573.8
Waals Gewest	143,625.2	130,260.4	13,364.9	4,330.8	17,695.7
BHG	62,658.5	57,093.3	5,565.1	1,364.4	6,929.6
Franstalige Gemeenschap	180,363.5	170,283.3	10,080.2	2,760.0	12,840.1
TOTAAL G&G	892,431.9	832,161.8	60,270.0	7,769.1	68,039.1
Federale overheid	732,171.3	924,613.2	-192,441.8	264,000.0	71,558.2
Sociale Zekerheid	1,334,505.0	1,257,865.6	76,639.4	0.0	76,639.4
TOTAAL Entiteit I	2,066,676.3	2,182,478.8	-115,802.5	264,000.0	148,197.5

7.5.3 Scenario HRF-groei

Het derde scenario brengt het budgettair onevenwicht van Vlaanderen terug tot 21 miljard euro, maar heeft een negatieve invloed op de overige regio's. M.b.t. Entiteit I doet een BBP-groei volgens de assumptie van de HRF de FI toenemen met 11,6 miljard euro.

Scenario 3	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangsten 2007-2030	Verschil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Vlaanderen	501,143.4	479,338.6	21,804.7	-686.1	21,118.6
Waals Gewest	141,565.3	126,864.6	14,700.7	4,330.8	19,031.5
BHG	61,747.3	53,414.1	8,333.2	1,364.4	9,697.7
Franstalige Gemeenschap	179,670.8	163,109.3	16,561.5	2,760.0	19,321.5
TOTAAL G&G	884,126.9	822,726.6	61,400.2	7,769.1	69,169.3
Federale overheid	728,767.7	900,336.9	171,569.2	264,000.0	92,430.8
Sociale Zekerheid	1,376,072.5	1,234,960.0	141,112.5	0.0	141,112.5
TOTAAL Entiteit I	2,104,840.2	2,135,296.9	-30,456.7	264,000.0	233,543.3

Bron: eigen berekeningen

8. Besluit

In dit rapport beoordelen we de houdbaarheid van de openbare financiën in het licht van de vergrijzing. In hoofdstuk 3 werd het begrip budgettaire onevenwicht geïntroduceerd. Het is gelijk aan de som van de huidige overheidsschuld en de actuele waarde van het verschil tussen alle toekomstige inkomsten en uitgaven. Dit concept geeft een idee van de insolventie van de overheid op lange termijn. In hoofdstukken 5 en 6 wordt beschreven hoe inkomsten en uitgaven met behulp van het Vladymo-model in de toekomst geschat worden. Hierbij wordt de groeivoet van het BBP endogeen bepaald volgens de methodologie in hoofdstuk 4, en wordt het effect van de demografische evolutie op de uitgaven m.b.t. het onderwijs en de Vlaamse zorgverzekering gecapteerd via toepassing van de methode van de kostenprofielen.

In hoofdstuk 7 gingen we voor een aantal scenario's na wat de budgettaire gevolgen voor de betrokken overheden zijn van economische convergentie dan wel divergentie tussen de regio's. De resultaten illustreren dat het totaal aan dotaties (in percentage van het nationaal BBP) vanwege de federale overheid voor de Gemeenschappen en Gewesten dalend is over de tijd, en het laagst in het convergentiescenario. Het eerste effect is te wijten aan de dalende inkomsten van Gemeenschappen en Gewesten in de categorieën 'overige ontvangsten' en 'toegewezen ontvangsten', die niet gekoppeld zijn aan de reële groei. Het tweede effect doet zich voornamelijk voor omdat het Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest de solidariteitsbijdrage ontberen in het convergentiescenario.

Wanneer we de verdeling tussen de Gemeenschappen en Gewesten onderling bekijken, zien we dat het scenario met een exogene constante groei, zoals de Hoge Raad van Financiën voorstaat, wat verkregen dotaties betreft, het voordeligst is voor alle Gemeenschappen en Gewesten, met uitzondering van de Franstalige Gemeenschap. Vlaanderen heeft in dat scenario de hoogste ontvangsten omdat haar aandeel in de vaste dotatie uit de personenbelasting en in de bijkomende Lambermontmiddelen op peil blijft. Bovendien zullen de gewestbelastingen in dat geval meer opbrengen omdat de veronderstelde groei hoger ligt dan haar potentiële groei in de eerste twee scenario's. Het Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden in het HRF-scenario door de extra solidariteitsbijdrage volledig gecompenseerd voor de lagere ontvangsten m.b.t. de dotatie uit de personenbelasting. De gewestelijke belastingen incentiveren het Waals en Brussels Gewest om beter te presteren, aangezien deze het meeste opbrengen in het convergentiescenario. Deze eigen fiscale bevoegdheid vermijdt de inkomensval van beide Gewesten. Alleen de Franstalige Gemeenschap presteert beter in het convergentiescenario wat dotaties betreft, aangezien haar aandeel in de dotatie uit de personenbelasting toeneemt.

Waar de ontvangsten van de Gemeenschappen en Gewesten afnemen over de tijd, stijgen de uitgaven met respectievelijk 1,38%, 1,13% of 1,15%, al naargelang het referentie-, convergentie- of HRF-scenario beschouwd wordt. Aan de basis van deze uitgavenstijging in percentage van het BBP liggen o.a. de toenemende relatieve uitgaven van onderwijs en zorgverzekering, maar vooral ook sterk groeiende rentelasten door structurele tekorten.

Ook bij de federale overheid zien we de inkomsten dalen. De minderinkomsten zijn hoofdzakelijk te wijten aan de hogere dotaties (vb. BTW-dotatie, cf. infra) aan Gemeenschappen en Gewesten

(de dalende 'overige' en 'toegewezen' ontvangsten van Gemeenschappen en Gewesten betekenen een vermindering van de *uitgaven*post 'dotaties' van de federale overheid). Bij de uitgaven van de federale overheid veroorzaken de overheidspensioenen een stijging, maar deze wordt gecompenseerd door sterk dalende interestlasten.

De inkomsten van de sociale zekerheid, met uitzondering van de staatstussenkomsten die enkel geïndexeerd worden, worden constant verondersteld in termen van het BBP. De budgettaire meerkosten van de sociale zekerheid over de periode 2010-2030, waarbij de vergrijzing een bepalende factor vormt, bedragen naargelang de drie opeenvolgende scenario's respectievelijk 6,05%, 3,54% en 5,84% van het BBP. De uitgavenstijging wordt veroorzaakt door sterk toenemende uitgaven voor ziekteverzekering en pensioenen en door slechts matig afnemende uitgaven voor kinderbijslag en werkloosheid. De verslechtering van de financieringssaldi is niet alleen te wijten aan de stijging van de vergrijzingsuitgaven, maar ook aan het "sneeuwbaaleffect" van nieuw uitgegeven overheidsschuld en de daarop verschuldigde rentelasten. De uitgaven in het convergentiescenario zijn een stuk lager door het beduidend lager aantal werklozen in Wallonië en Brussel.

In het Vladymo-model bedragen de totale budgettaire meerkosten (exclusief interestlasten) van Entiteit I over de periode van 2010 tot 2030 respectievelijk +4,89%, +2,91% of +4,43% van het BBP, al naargelang het referentiescenario, het convergentiescenario of het groeiscenario van de HRF beschouwd wordt. De economische convergentie van de regio's, die haar invloed heeft op Entiteit I via de werkloosheidsuitkeringen van de sociale zekerheid, brengt dus een uitgavenvermindering van ongeveer 2% van het BBP met zich mee.

Het budgettair onevenwicht van de Gemeenschappen en Gewesten bedraagt zo'n 71,2 miljard euro (of 0,97% van de actuele waarde van het toekomstig BBP tot 2030) in het referentiescenario. Uit de analyse blijkt dat de toekomstige regionale overheidsschuld een veelvoud is van de huidige schuldenlast van de Gemeenschappen en de Gewesten. Theoretisch bekeken volstaat het in dit scenario om de dotaties vanwege de federale overheid onmiddellijk en permanent met 10,94% te verhogen, of om de regionale uitgaven met 8,67% te verlagen, teneinde het budgettair onevenwicht van de Gemeenschappen en de Gewesten weg te werken.

Het budgettair onevenwicht van de federale overheid en de sociale zekerheid samen bedraagt in het referentiescenario zo'n 222 miljard euro (of 3% van de actuele waarde van het toekomstig BBP tot 2030). 26,8% extra jaarlijkse belastingsinkomsten of 21,6% minder jaarlijkse primaire uitgaven volstaan om het budgettair onevenwicht te neutraliseren over de tijdshorizon 2007-2030. Het absolute bedrag van 222 miljard euro is weliswaar lager dan de uitstaande schuld van Entiteit I in het referentiescenario in 2007, maar het is erg gevoelig aan verdere uitgavenstijgingen. De focus van dit rapport richt zich immers voornamelijk op de vergelijking tussen de drie beschouwde macro-economische scenario's. Het belang van de economische convergentie tussen de regio's wordt duidelijk wanneer de 'toekomstige schuldenlast' van de sociale zekerheid gereduceerd wordt met 44% in het convergentiescenario. Het budgettair onevenwicht van Entiteit I valt in dat scenario terug met zo'n 73,8 miljard euro.

Het nastreven van houdbare overheidsfinanciën, of m.a.w. het wegwerken van het budgettair onevenwicht, zal in alle beschouwde scenario's de nodige hervormingen van het huidige systeem vragen. De huidige voorziene reserves op federaal niveau en op het niveau van de

Vlaamse regering (reservefonds van de Vlaamse Zorgverzekering ten belope van 669,8 miljoen euro begin 2007) zijn ruim onvoldoende om de toekomstige structurele tekorten op te vangen.

9. Bibliografie

Algoed, K. en Heremans, D. Februari 2008. Working paper Steunpunt Fiscaliteit en Begroting. De Bijzondere Financieringswet en de staatshervorming van 2001: feiten en cijfers.

Auerbach, A.J., Gokhale, J., Kotlikoff, L.J. 1994. Generational accounting: A meaningful way to evaluate fiscal policy.

Avalosse, H., Cornelis, K., Geurts, K., Hermesse, J., Mertens, R. CM Informatieblad, Januari 2008. CM-studie: Regionale verschillen inzake gezondheidszorg. Waar liggen de echte uitdagingen?

Avalosse, H. CM Informatieblad, Juni 2006. Invloed van de vergrijzing op de groei van de gezondheidsuitgaven.

Bassilière, D., Bossier, F., Caruso, F., Hoorelbeke, D., Lohest, O. April 2008. Vijfentwintig jaar regionale ontwikkelingen. Een overzicht op basis van de databank van het HERMREG-model.

Bastiaens, E., Philipsen, C., Vandamme, V. 2000. Centrum voor Economische Studieën Kuleuven. Vladymo, Financiële Middelenvoorziening voor Gewesten en Gemeenschappen, Projectverslag Fasell.

Boadway, R. 2006. Intergovernmental redistributive transfers: efficiency and equity. (in Ahmad, E. and Brosio, G., Handbook of Fiscal Federalism, Cheltenham, E. Elgar Publishing).

Cattoir, P., Verdonck, M. 2002. Péréquation financière et fédéralisme. (in Cattoir, P., De Bruycker, P., Dumont, H., Tulkens, H. en Witte, E., Autonomie, solidariteit en samenwerking, Larcier.)

Federal Planning Bureau FPB, 2006, Country Fiche. Projections 2004-2050 for Belgium on pensions, health care, long-term care, unemployment and education public expenditures in the AWG scenarios.

Federaal Planbureau, Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060

Gokhale, J. and Smetters, K. 2003. Fiscal and Generational Imbalances. New Budget Measures for New Budget Priorities

Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarlijkse Verslagen, 2003, 2005, 2006, 2007 en juni 2008.

Hoge Raad van Financiën, Financieringsbehoeften van de overheid. Naar houdbare en intertemporeel neutrale overheidsfinanciën in het licht van de vergrijzing.

Katz, L.F., Krueger, A.B. 1999. The high pressure U.S. Labor Market of the 1990s.

NBB, Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

RIZIV. Informatieblad 2006/2. Analyse van de uitgaven van de ziekteverzekering op grond van leeftijd en geslacht van de verzekerden en raming van de weerslag van de vergrijzing op de gezondheidsuitgaven.

Sabadash, A. 2009. Estimating the NAIRU and potential employment for Belgian regions.

Seitz, H. en Kempkes, G. 2006. Fiscal Federalism and Demography

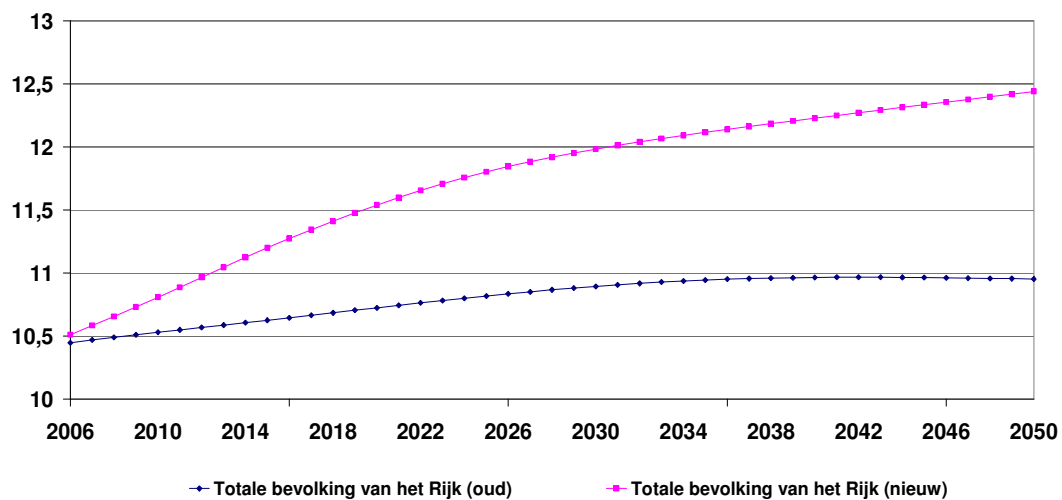
SERV. Themarapport januari 2008. Rapport over de Vlaamse begroting op lange termijn in het licht van de vergrijzing.

Van Hecke, A. Juli 2008. Working paper Steunpunt Fiscaliteit en Begroting. De effecten van de vergrijzing op de uitgaven voor zorgverzekering en hoger onderwijs.

10. Bijlagen

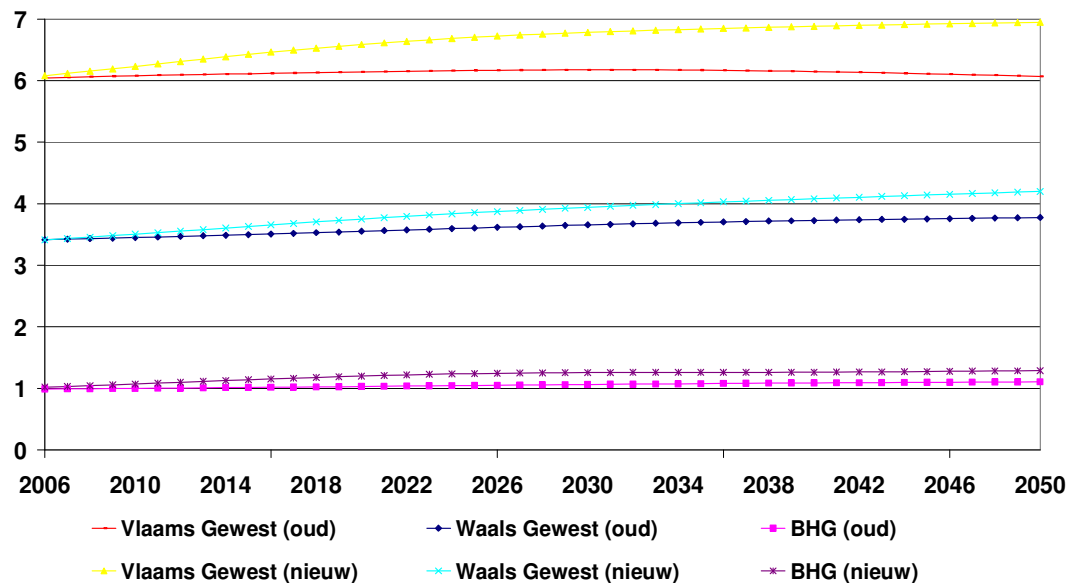
Bijlage 1: Demografie in figuren gevat

Figuur B1.1: Evolutie totale bevolking: oude en nieuwe demografische projecties : Rijk

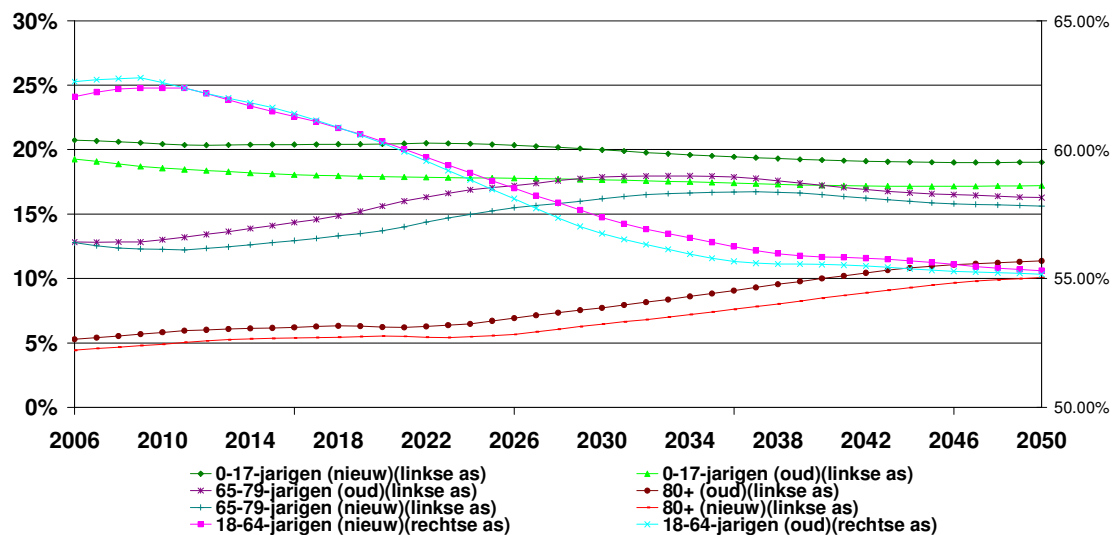
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.2: Evolutie totale bevolking in miljoenen: oude en nieuwe demografische projecties : Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

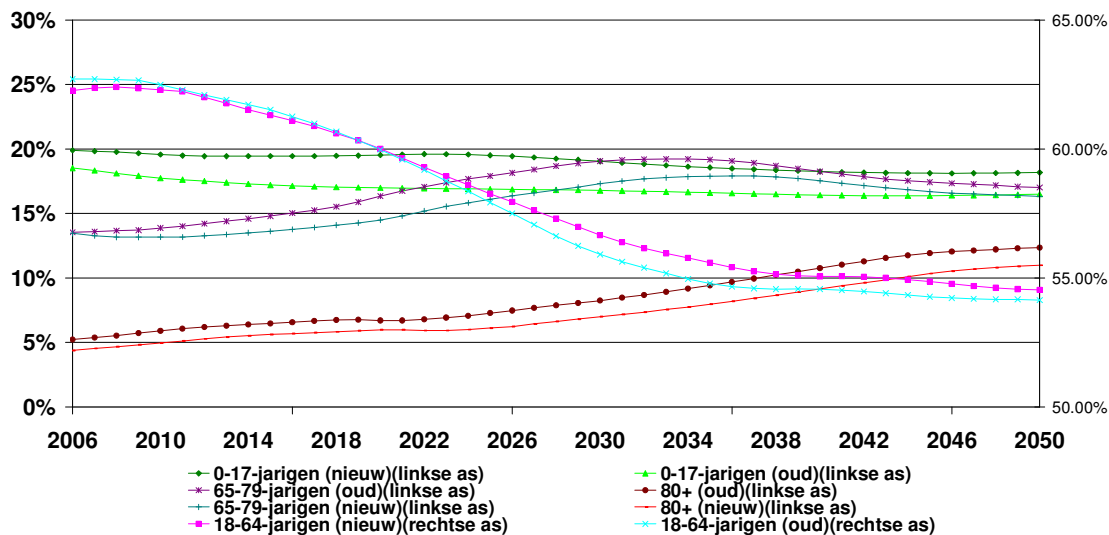
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.3: Evolutie aandeel bevolkingscategorieën (0-17-jarigen, 18-64-jarigen, 65-79-jarigen, +80ers): oude en nieuwe demografische projecties : Rijk

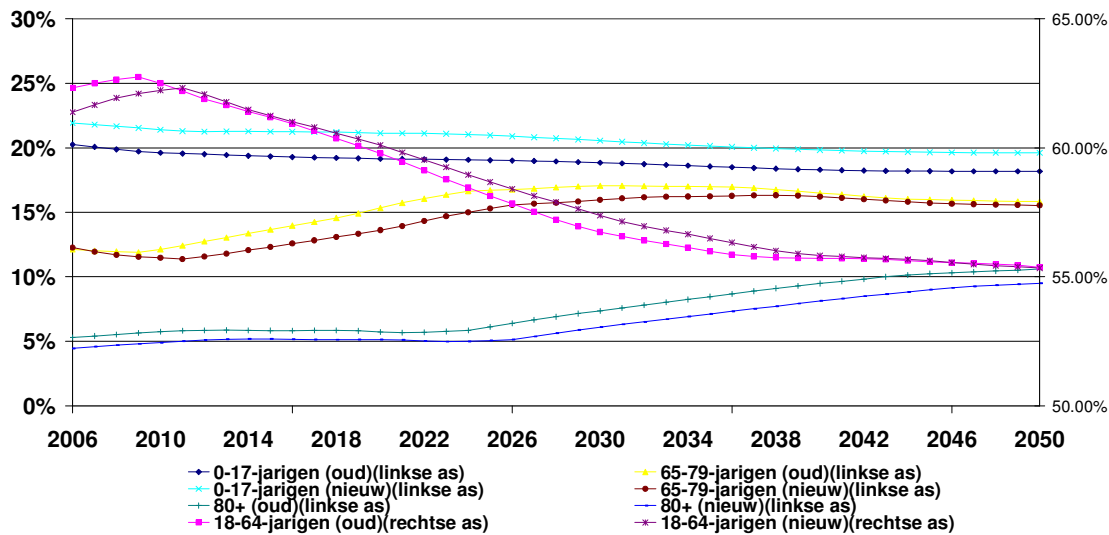
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

**Figuur B1.4: Evolutie aandeel bevolkingscategorieën (0-17-jarigen, 18-64-jarigen, 65-79-jarigen, +80ers):
oude en nieuwe demografische projecties : Vlaams Gewest**

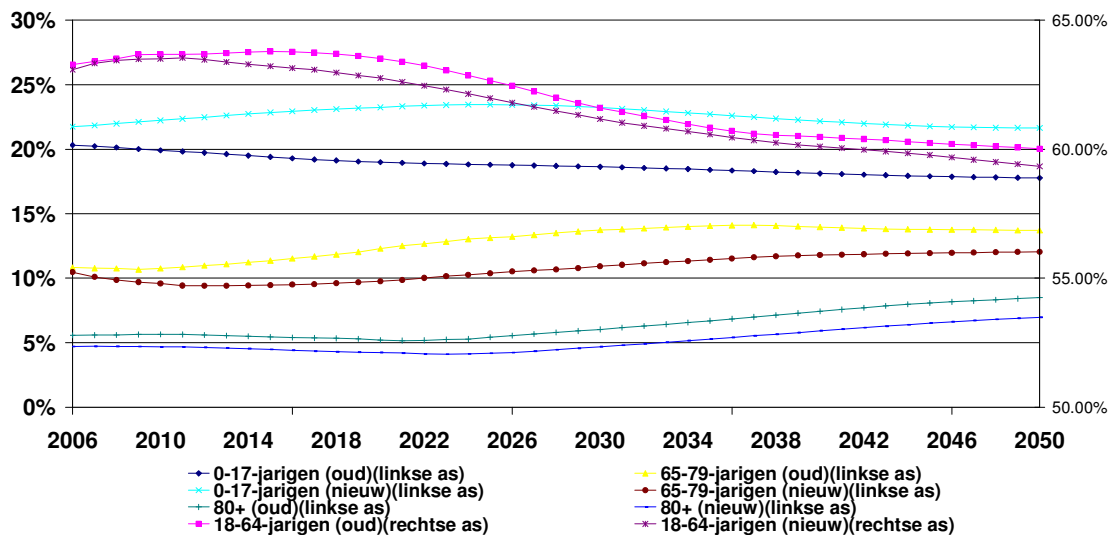
Bron:bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

**Figuur B1.5: Evolutie aandeel bevolkingscategorieën (0-17-jarigen, 18-64-jarigen, 65-79-jarigen, +80ers):
oude en nieuwe demografische projecties : Waals Gewest**

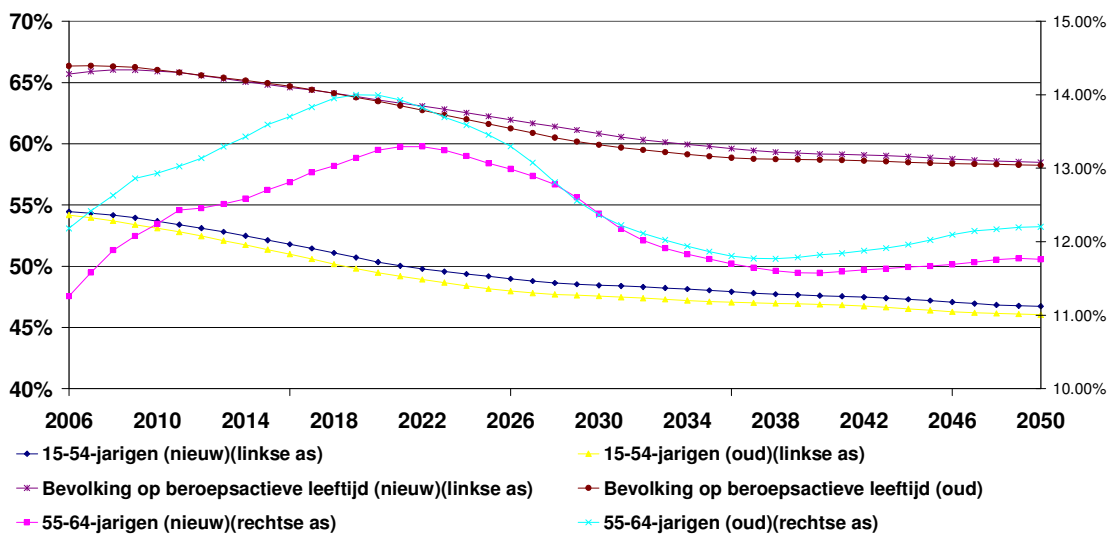
Bron:bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.6: Evolutie aandeel bevolkingscategorieën (0-17-jarigen, 18-64-jarigen, 65-79-jarigen, +80ers): oude en nieuwe demografische projecties : Brussels Hoofdstedelijk Gewest

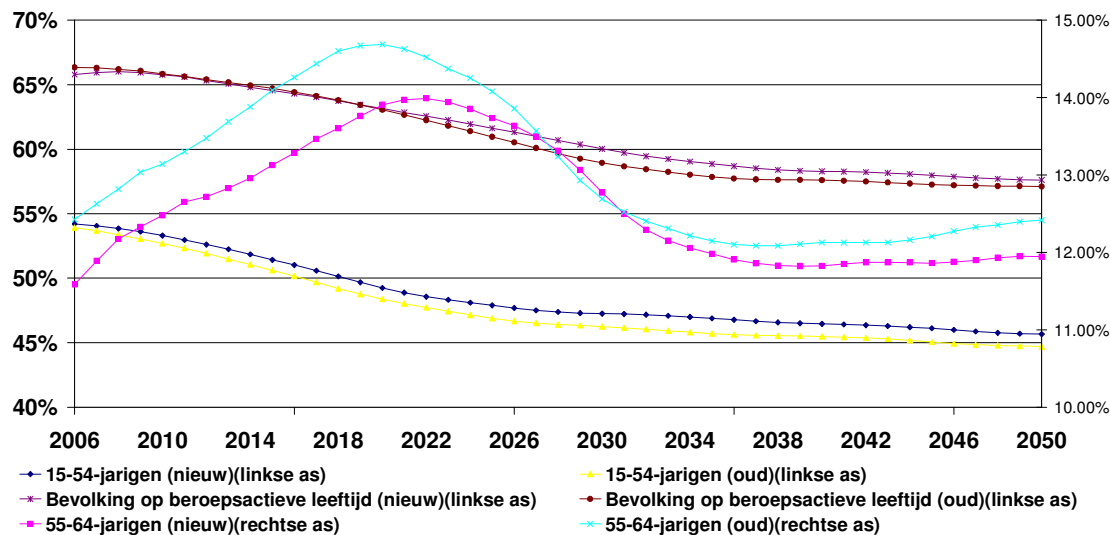
Bron:bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.7: Evolutie bevolking op beroepsactieve leeftijd: oude en nieuwe demografische projecties (totaal, 15-54-jarigen, 55-64-jarigen): Rijk

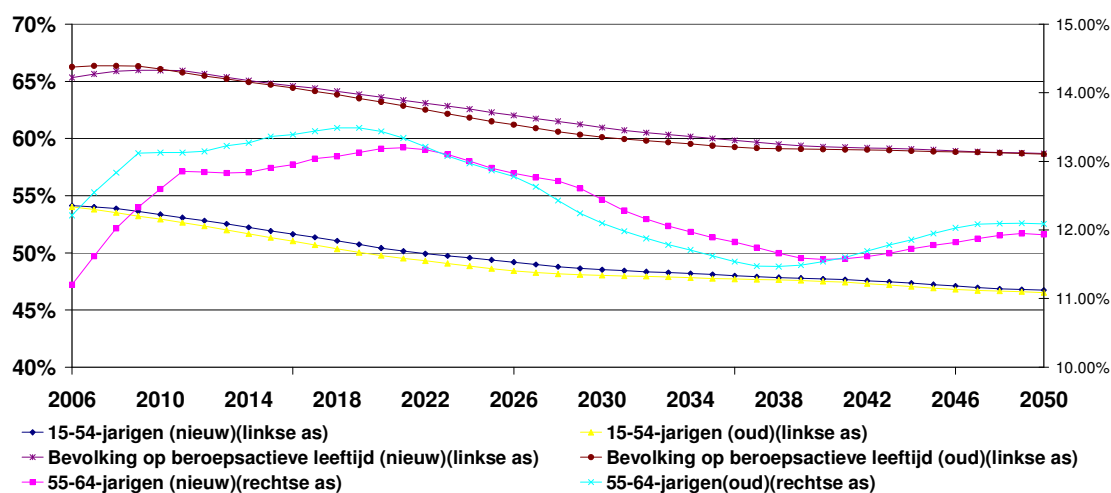
Bron:bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.8: Evolutie bevolking op beroepsactieve leeftijd: oude en nieuwe demografische projecties (totaal, 15-54-jarigen, 55-64-jarigen): Vlaams Gewest

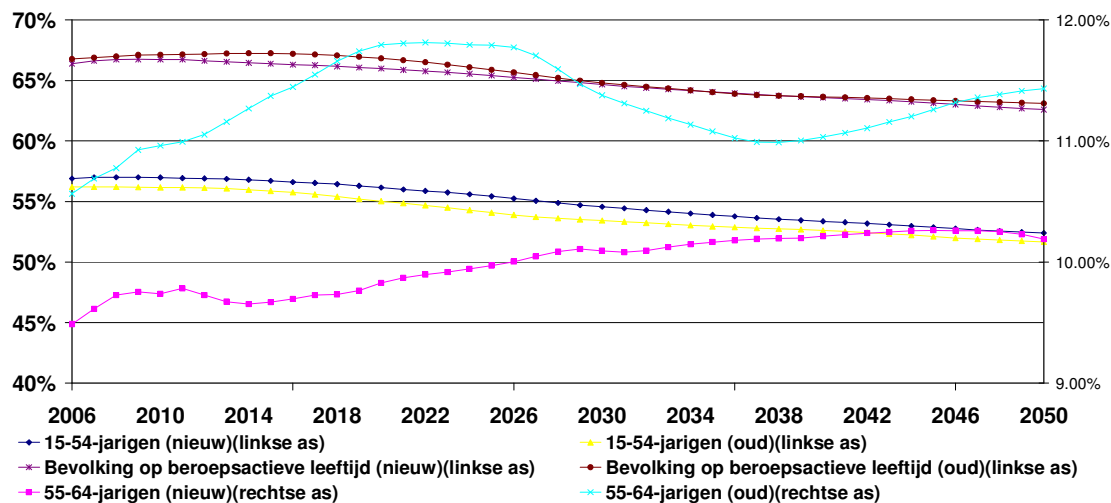
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.9: Evolutie bevolking op beroepsactieve leeftijd: oude en nieuwe demografische projecties (totaal, 15-54-jarigen, 55-64-jarigen): Waals Gewest

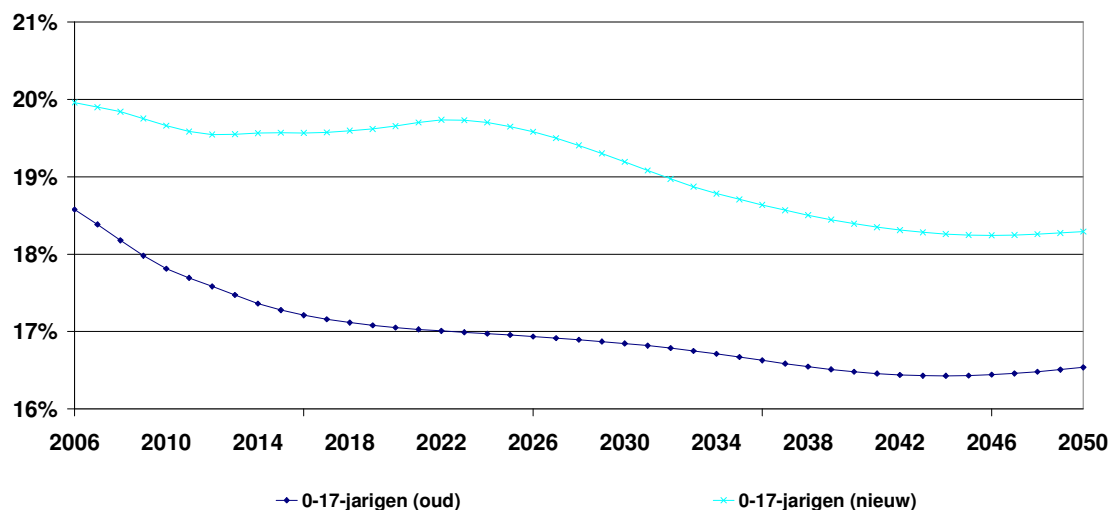
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.10: Evolutie bevolking op beroepsactieve leeftijd: oude en nieuwe demografische projecties (totaal, 15-54-jarigen, 55-64-jarigen): Brussels Hoofdstedelijk Gewest

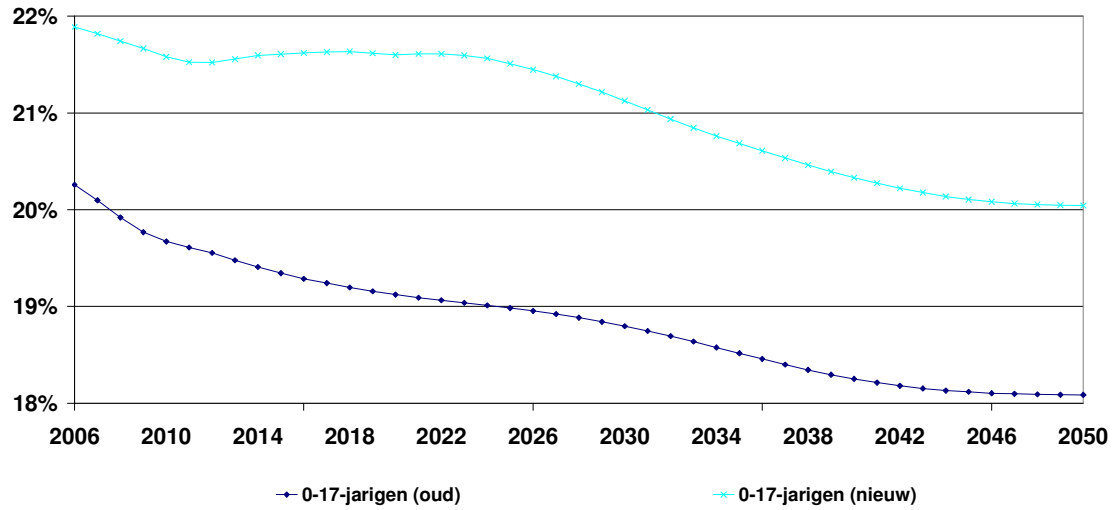
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.11: Evolutie min 18-jarigen: oude en nieuwe demografische projecties: Vlaamse Gemeenschap

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B1.12: Evolutie min 18-jarigen: oude en nieuwe demografische projecties: Franstalige Gemeenschap (excl. DG)

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 en 2007-2060+ eigen berekeningen

Bijlage 2: Scenario's in zorgverzekering en onderwijs

Tabellen B2.1 t.e.m. B2.3 tonen de gevoeligheid van de uitgaven voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en het onderwijs aan de keuze van de veronderstelde scenario's⁹⁴ in dit rapport.

Tabel B2.1: uitgaven voor welzijn, gevoeligheid aan het gekozen scenario m.b.t. uitgaven voor de Vlaamse Zorgverzekering (in % van het nationaal BBP volgens macro-economisch referentiescenario)

Welzijn, Volksgezondheid & cultuur	2006	2015	2020	2025	2030
Oud	1,16%	1,07%	1,07%	1,08%	1,09%
Nieuw: Basisscenario 1	1,16%	1,19%	1,18%	1,19%	1,21%
Basisscenario 2	1,16%	1,19%	1,19%	1,20%	1,21%
Scenario 1bis	1,16%	1,19%	1,19%	1,20%	1,22%
Scenario 2bis	1,16%	1,20%	1,20%	1,21%	1,23%
Scenario 2bis+Brussel	1,16%	1,20%	1,20%	1,21%	1,23%

Bron: eigen berekeningen

Tabel B2.2: uitgaven voor onderwijs (startbedragen Deschamps) met stijgende participatiegraad in het hoger onderwijs (in % van het nationaal BBP volgens macro-economisch referentiescenario)

Vlaamse Gemeenschap	2006	2015	2020	2025	2030
Oud ⁹⁵	2,65%	2,52%	2,50%	2,52%	2,55%
Nieuw: Constante participatiegraad	2,68%	2,73%	2,78%	2,85%	2,91%
Nieuw: Stijgende participatiegraad	2,68%	2,78%	2,86%	2,96%	3,07%
Franstalige Gemeenschap	2006	2015	2020	2025	2030
Oud	1,77%	1,73%	1,74%	1,76%	1,80%
Nieuw: Constante participatiegraad	1,78%	1,85%	1,90%	1,97%	2,02%
Nieuw: Stijgende participatiegraad	1,78%	1,89%	1,95%	2,02%	2,08%

Bron: eigen berekeningen

⁹⁴ In het parameterblad van Vladymo kan de gebruiker kiezen tussen de oude en nieuwe projecties, en in het laatste geval ook het gewenste scenario ingeven.

⁹⁵ De uitgaven voor onderwijs werden oorspronkelijk via formule 6.1 gemodelleerd, met een bijkomende koppeling van het geheel aan 80% van de evolutie van de min 18-jarigen in de respectievelijke Gemeenschap (80% omdat een daling van het aantal min 18-jarigen slechts op termijn een invloed zal uitoefenen).

Bijlage 3: Regionale kostenprofielen in de ziekteverzekering

We beschikken over data van het RIZIV voor 2006 m.b.t. de totale uitgaven of terugbetalingen door de mutualiteiten (exclusief remgeld) en het aantal gevallen of aantal keren dat er beroep gedaan werd op een terugbetaling. De gegevens zijn onderverdeeld per uitgavencategorie (54 groepen, o.a. honoraria van geneesheren, RVT/ROB/Dagverzorgingscentra, farmaceutische verstrekkingen, enz.), per leeftijdsklasse van vijf jaar, per sociale stand (algemene regeling of regeling zelfstandigen, al dan niet voorkeurregeling), per geslacht en per gewest volgens de woonplaats van de verzekerde. We hebben echter bijkomende data nodig m.b.t. het aantal personen waarvoor de uitgaven gedaan werden in de diverse categorieën, aangezien een louter demografische projectie, zonder onderscheid tussen bijvoorbeeld personen die al dan niet van de voorkeurregeling⁹⁶ genieten, een vertekend beeld zou opleveren.

De methodologie die we willen toepassen gaat als volgt:

We berekenen onderstaande (regionale) kostenprofielen e

$$e(x, y, v, g, j, t) = \frac{E(x, y, v, g, j, t)}{N(x, y, v, g, t)} \quad (10.1)$$

Met $E(x, y, v, g, j, t)$ de totale uitgaven voor leeftijdsgroep x en geslacht y , al dan niet rechthebbend op de verhoogde tegemoetkoming (VT) v , in gewest g voor uitgavencategorie j op tijdstip t

$N(x, y, v, g, t)$ de bevolking met leeftijd x en geslacht y , al dan niet VT v , in gewest g op tijdstip t

De uitgaven op een toekomstig tijdstip $t+1$ voor leeftijdsklasse x , geslacht y , al dan niet VT v , gewest g en uitgavencategorie j worden dan berekend als⁹⁷

$$e(x, y, v, g, j, t) * N(x, y, v, g, t + 1) \quad (10.2)$$

$$\text{Met } N(x, y, v, g, t + 1) = \frac{N(x, y, v, g, t)}{N(x, y, g, t)} * N(x, y, g, t + 1)$$

wanneer we veronderstellen dat de ratio $\frac{N(x, y, v, g, t)}{N(x, y, g, t)}$ constant blijft.

Om de totale uitgaven op een toekomstig tijdstip $t+1$ te verkrijgen, sommeren we over alle leeftijdsgroepen, geslachten, al dan niet VT, gewesten en uitgavencategorieën

⁹⁶ Het betreft hier de personen die recht hebben op een maximum factuur (MAF). Wanneer de remgelden aan een MAF gezin verleende geneeskundige verstrekkingen tijdens een kalenderjaar een bepaald grensbedrag overschrijden, wordt dit remgeld voor de rest van het jaar volledig vergoed. Onder MAF vallen o.a. weduwnaars of weduwen, invaliden, gepensioneerden of wezen (WIGW-statuut).

⁹⁷ We veronderstellen dat het kostenprofiel constant is over de tijd.

$$E(t+1) = \sum_{x,y,v,g,j} [e(x,y,v,g,j,t) * N(x,y,v,g,t+1)] \quad (10.3)$$

Alternatieve projectie

Wanneer er uitgesplitste data voorhanden zijn m.b.t. de RIZIV-uitgaven voor personen die al dan niet binnen het jaar overlijden, kunnen we ook een alternatieve projectie toepassen, die rekening houdt met de gezondheidskosten die veroorzaakt worden op het einde van het leven. Hiertoe berekenen we onderstaand kostenprofiel.

$$e(x,y,g,p,j,t) = \frac{E(x,y,g,p,j,t)}{N(x,y,g,p,t)} \quad (10.4)$$

Met p een parameter die aanduidt of men tot de overledenen binnen het jaar of tot de overlevenden behoort.

Uitgaven op tijdstip t+1 voor leeftijdsklasse x, geslacht y, gewest g, al dan niet binnen het jaar overledene p en uitgavencategorie j op tijdstip t worden dan berekend als

$$e(x,y,g,p,j,t) * N(x,y,g,p,t+1) \quad (10.5)$$

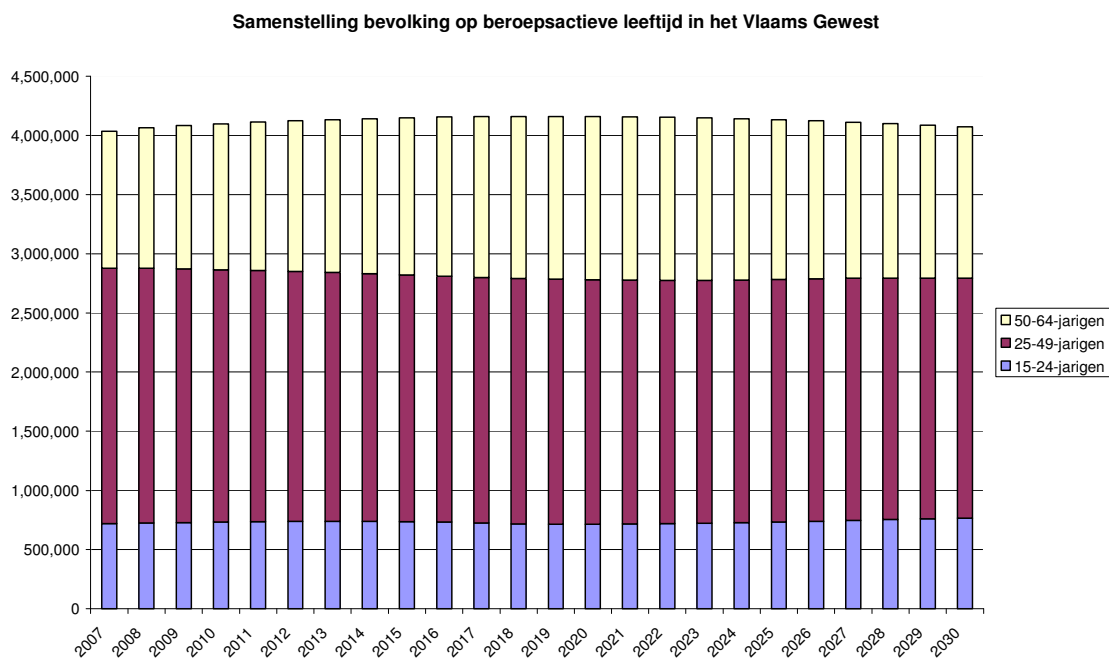
Met $N(x,y,g,p,t+1)$ verkregen data vanwege het federaal planbureau.

De totale uitgaven op tijdstip t+1 zijn dan gelijk aan

$$E(t+1) = \sum_{x,y,g,p,j} [e(x,y,g,p,j,t) * N(x,y,g,p,t+1)] \quad (10.6)$$

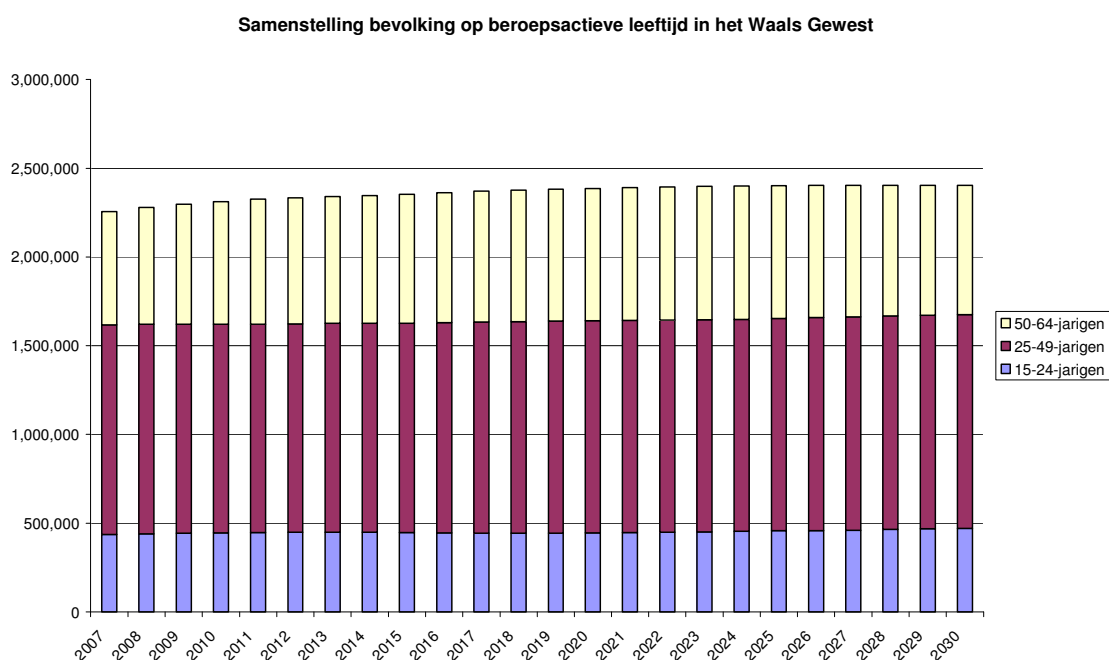
Bijlage 4: Grafieken m.b.t. endogene regionale groei-berekening

Figuur B4.1: Samenstelling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd in het Vlaams Gewest

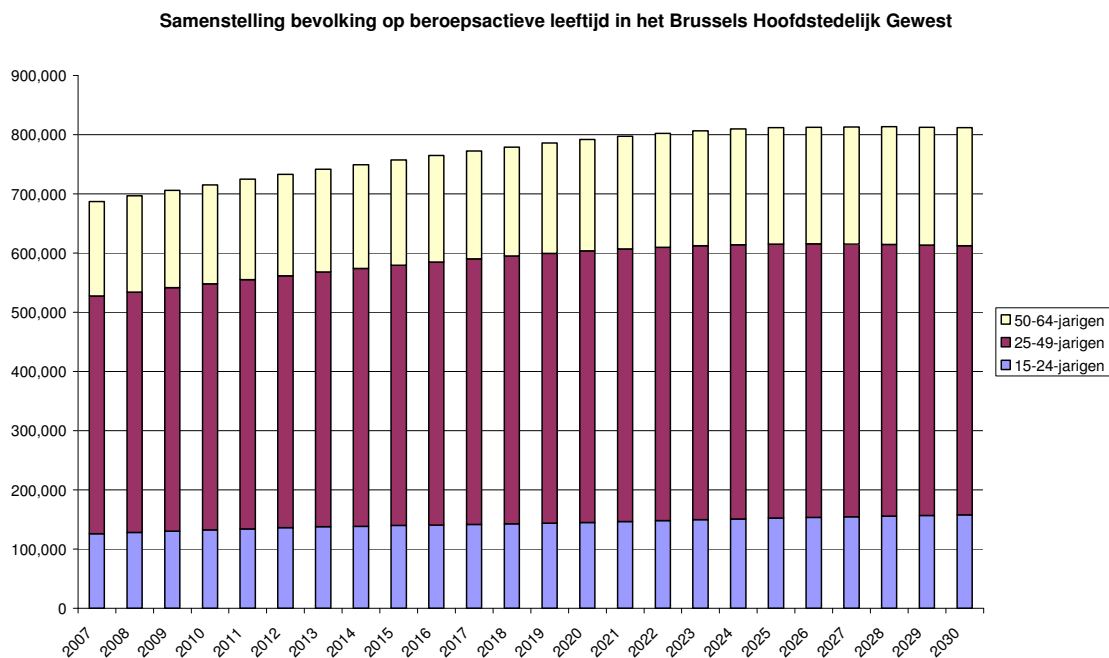
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B4.2: Samenstelling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd in het Waals Gewest

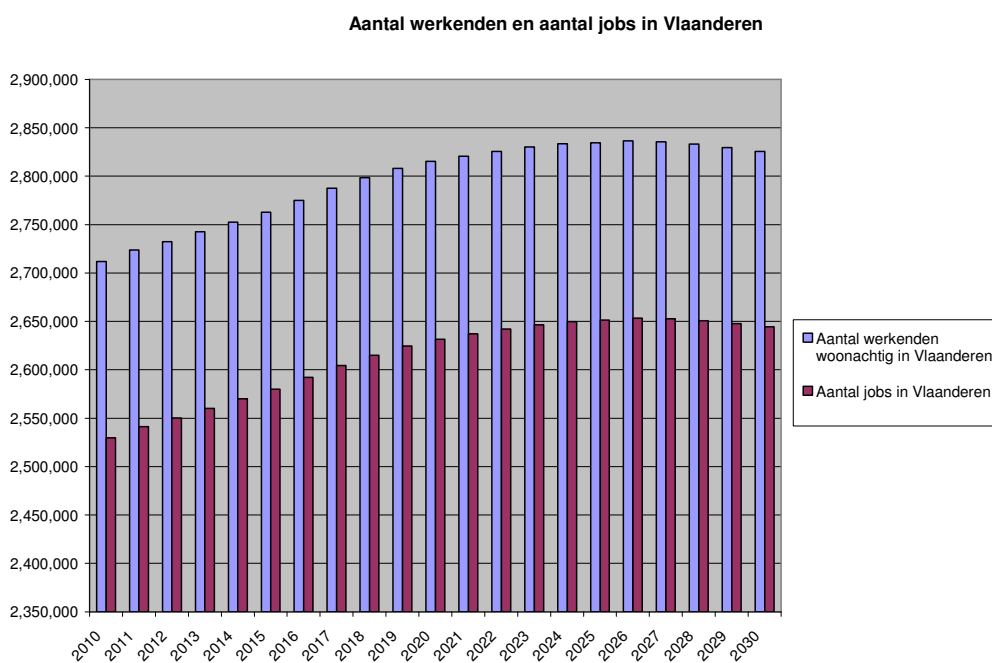
Bron: bevolkingsvooruitzichten 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B4.3: Samenstelling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: bevolkingsvooruitzichten 2007-2060+ eigen berekeningen

Figuur B4.4: Vergelijking aantal werkenden en aantal jobs volgens scenario 1: Vlaams Gewest

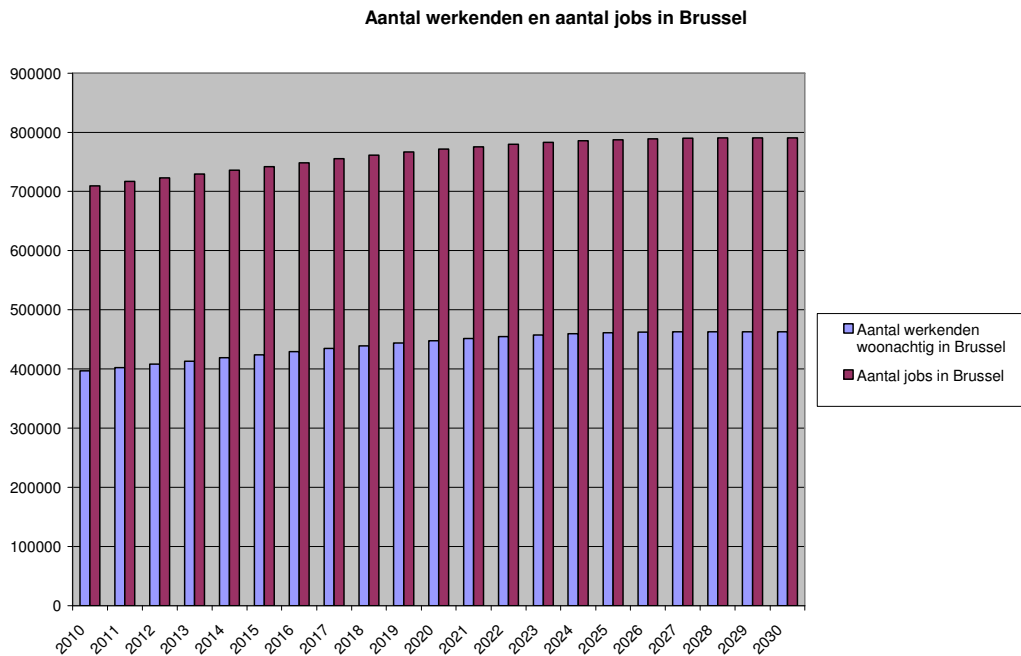
Bron: eigen berekeningen

Figuur B4.5: Vergelijking aantal werkenden en aantal jobs volgens scenario 1: Waals Gewest

Bron: eigen berekeningen

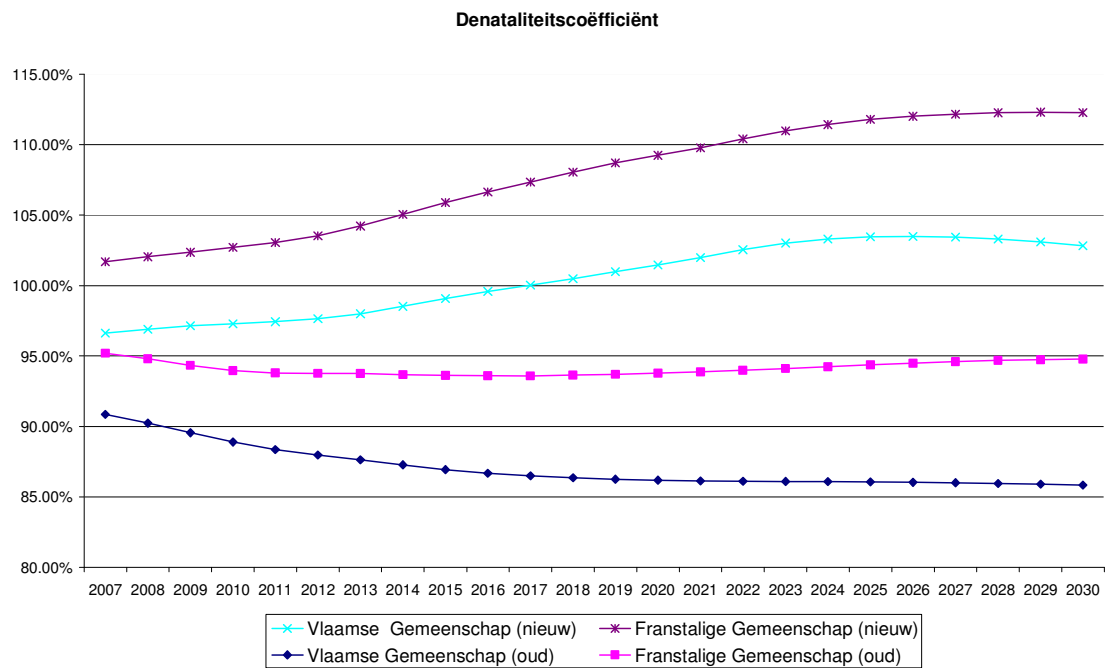
Figuur B4.6: Vergelijking aantal werkenden en aantal jobs volgens scenario 1: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: eigen berekeningen

Bijlage 5: Grafiek evolutie denataliteitscoëfficiënt

Figuur B5.1: Denataliteitscoëfficiënt op basis van oude en nieuwe bevolkingsprojecties

Bron: eigen berekeningen

Bijlage 6: Resultaten inkomensval met gewestbelastingen die niet toenemen met de reële groei.

Tabel B6.1: Ontvangsten Waals Gewest zonder koppeling gewestbelastingen aan de reële economische groei

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,63%	0,56%	0,51%	0,46%	0,42%
- Dotatie PB	0,76%	0,78%	0,80%	0,81%	0,83%
- Solidariteitsbijdrage	0,18%	0,15%	0,14%	0,13%	0,11%
TOTAAL	1,57%	1,50%	1,44%	1,40%	1,37%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,62%	0,56%	0,50%	0,45%	0,41%
- Dotatie PB	0,77%	0,79%	0,81%	0,83%	0,86%
- Solidariteitsbijdrage	0,17%	0,14%	0,12%	0,10%	0,08%
TOTAAL	1,56%	1,49%	1,43%	1,38%	1,35%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,63%	0,57%	0,51%	0,46%	0,42%
- Dotatie PB	0,75%	0,76%	0,77%	0,78%	0,78%
- Solidariteitsbijdrage	0,19%	0,18%	0,17%	0,16%	0,16%
TOTAAL	1,58%	1,51%	1,45%	1,40%	1,36%

Bron: eigen berekeningen

Tabel B6.2: Ontvangsten Brussels Gewest zonder koppeling gewestbelastingen aan de reële economische groei

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,35%	0,31%	0,28%	0,25%	0,23%
- Dotatie PB	0,17%	0,19%	0,20%	0,21%	0,21%
- Solidariteitsbijdrage	0,07%	0,06%	0,06%	0,05%	0,05%
TOTAAL	0,59%	0,56%	0,54%	0,51%	0,49%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,34%	0,31%	0,27%	0,25%	0,23%
- Dotatie PB	0,18%	0,20%	0,22%	0,24%	0,25%
- Solidariteitsbijdrage	0,07%	0,05%	0,03%	0,02%	0,01%
TOTAAL	0,59%	0,55%	0,53%	0,50%	0,48%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	0,35%	0,31%	0,28%	0,25%	0,23%
- Dotatie PB	0,17%	0,17%	0,17%	0,17%	0,18%
- Solidariteitsbijdrage	0,08%	0,09%	0,10%	0,09%	0,08%
TOTAAL	0,60%	0,57%	0,55%	0,52%	0,49%

Bron: eigen berekeningen

Tabel B6.3: Ontvangsten Vlaams Gewest zonder koppeling gewestbelastingen aan de reële economische groei

Scenario 1	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1,20%	1,08%	0,97%	0,89%	0,82%
- Dotatie PB	1,60%	1,60%	1,60%	1,61%	1,60%
- Solidariteitsbijdrage	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
TOTAAL	2,81%	2,68%	2,58%	2,49%	2,42%

Scenario 2	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1,20%	1,07%	0,96%	0,87%	0,79%
- Dotatie PB	1,60%	1,58%	1,57%	1,56%	1,54%
- Solidariteitsbijdrage	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
TOTAAL	2,79%	2,65%	2,53%	2,42%	2,34%

Scenario 3	2010	2015	2020	2025	2030
- Gewestbelastingen	1,21%	1,09%	0,98%	0,89%	0,80%
- Dotatie PB	1,62%	1,64%	1,66%	1,67%	1,69%
- Solidariteitsbijdrage	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
TOTAAL	2,83%	2,73%	2,64%	2,56%	2,49%

Bron: eigen berekeningen

Bijlage 7: Beschrijving van de schuldmodule in Vladymo

De schuldmodule brengt de jaarlijkse inkomsten en uitgaven van de federale en regionale overheden samen, en berekent hieruit het netto te financieren saldo (begrotingsresultaat), dat gelijk gesteld wordt aan de nominale schuldvariatie en het vorderingensaldo. Bij de federale overheid wordt verondersteld dat 10% van het begrotingstekort op korte termijn en 90% op lange termijn gefinancierd wordt. Jaarlijks vervalt bovendien een vast percentage (11,77%) van de uitstaande lange termijn schuld dat gehefinancierd wordt via de uitgifte van nieuwe langlopende schuld. De rente op lange en op korte termijn worden respectievelijk vastgelegd op 4% en op 3,65% voor de periode 2007-2030. De rentelasten worden echter berekend door de totale schuld van het vorige jaar op korte termijn en op lange termijn te vermenigvuldigen met de berekende gemiddelde rente op korte en lange termijn. Voor de evolutie van de gemiddelde rente op de korte termijnschuld wordt verondersteld dat de korte termijnschuld voor 90% bestaat uit schuld van het voorbije jaar (die gefinancierd wordt aan de gemiddelde korte termijn rentevoet in het vorige jaar), en voor 10% uit schuld van het lopende jaar (die gefinancierd wordt aan de huidige lange termijn rente). Wat de evolutie van de gemiddelde rentevoet op lange termijn betreft, wordt dezelfde redenering gevolgd. Dit alles laat toe om de rentelast op korte en lange termijn te berekenen voor de federale overheid.

Voor de Gemeenschappen en Gewesten is de berekening analoog. Er wordt echter niet verondersteld dat een deel van de schuld jaarlijks vervalt en niet de schuldvariatie, maar meteen de nieuwe totale schuld (uitstaande schuld + schuldvariatie) wordt onderverdeeld in korte (18%) en lange (82%) termijnschuld. De gemiddelde interestvoeten op korte en lange termijn worden jaarlijks overgenomen⁹⁸ van de berekeningen voor de federale overheid. Deze laten toe de jaarlijkse interestlasten van de regio's te berekenen.

⁹⁸ In het model wordt de toevoeging van een eventuele risico- en liquiditeitspremie bij de regionale schulduitgifte voorzien, maar deze is momenteel op nul gezet.

Bijlage 8: Sensitiviteit van de resultaten aan de veronderstelde regionale groei van de arbeidsproductiviteit.

Tabellen B8.1 tot B8.4 tonen de resultaten wanneer een verschillende groei van de arbeidsproductiviteit in de diverse regio's verondersteld wordt. We nemen aan dat de jaarlijkse gemiddelde productiviteitsgroei in het HERMREG model over de periode 1986-2005 zich verderzet tot 2030. Voor Vlaanderen zou de productiviteitsgroei dan jaarlijks 1,425% bedragen, en voor zowel Wallonië als Brussel 1,325%. Het rijk kent dan een productiviteitsgroei van 1,35%, in contrast met de 1,6% die de HRF vooropstelt.

Tabel B8.1: BGP-groei in het referentiescenario

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	1,88%	1,82%	1,70%	1,48%	1,30%
Waals Gewest	2,16%	2,04%	1,84%	1,68%	1,56%
BHG	2,33%	2,19%	1,96%	1,57%	1,32%
Rijk	2,03%	1,94%	1,78%	1,55%	1,36%

Bron: eigen berekeningen

Tabel B8.2: BRP-groei in het referentiescenario

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest	1,85%	1,79%	1,67%	1,46%	1,28%
Waals Gewest	2,16%	2,05%	1,85%	1,69%	1,58%
BHG	2,82%	2,60%	2,27%	1,67%	1,31%
Rijk	2,03%	1,94%	1,78%	1,55%	1,36%

Bron: eigen berekeningen

Tabel B8.3: Budgettair onevenwicht van de regio's met assumptie verschillen in regionale productiviteitsgroei (in miljoen €)

	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangsten 2007-2030	Vershil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Vlaanderen	489,430.3	462,620.2	26,810.1	-686.1	26,124.0
Waals Gewest	138,414.6	124,971.5	13,443.1	4,330.8	17,773.9
BHG	60,496.6	53,911.2	6,585.3	1,364.4	7,949.7
Franstalige Gemeenschap	175,432.9	162,302.7	13,130.2	2,760.0	15,890.2
Totaal	863,774.4	803,805.7	59,968.7	7,769.1	67,737.8

Bron: eigen berekeningen

Tabel B8.4: Budgettair onevenwicht van Entiteit I met assumptie verschillen in regionale productiviteitsgroei (in miljoen €)

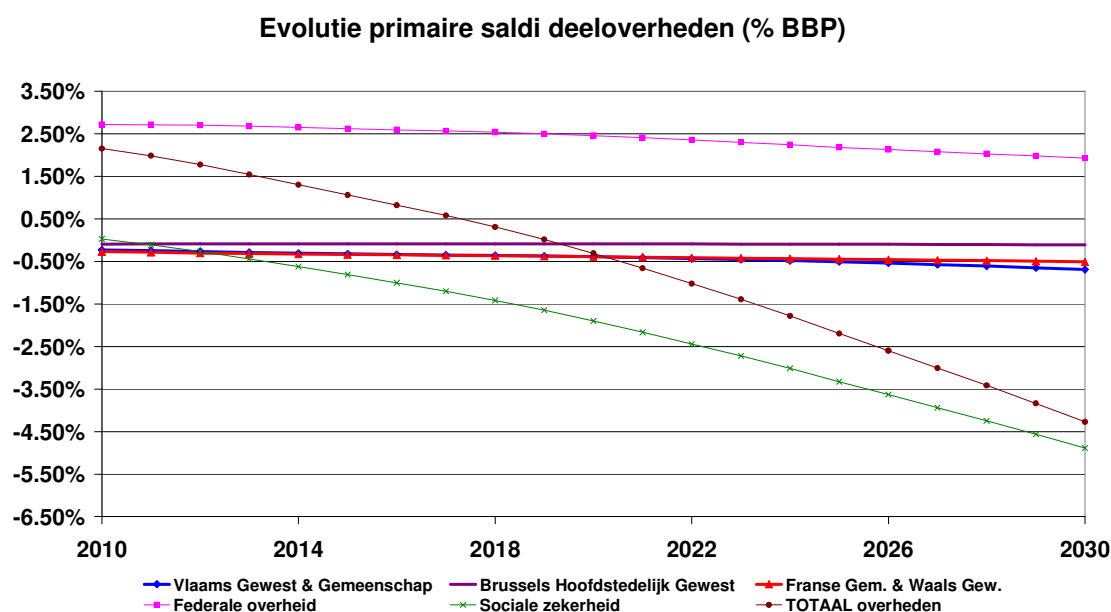
	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangsten 2007-2030	Verschil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Federale overheid	713,445.9	883,808.9	-170,363.0	264,000.0	93,637.0
Sociale Zekerheid	1,345,921.4	1,210,891.2	135,030.2	0.0	135,030.2
TOTAAL	2,059,367.3	2,094,700.1	-35,332.7	264,000.0	228,667.3

Bron: eigen berekeningen

Bijlage 9: Overzicht primaire saldi geconsolideerde overheid

Het referentiescenario geeft in vergelijking met de overige scenario's de meest negatieve evolutie van het primaire saldo van de gezamenlijke overheid weer, met een afname met 6,42% van het BBP over de periode 2010-2030. Figuur B9.1 en Tabel B9.1 illustreren de respectievelijke bijdragen van de deelopoverheden.

Figuur B9.1: Evolutie primaire saldi deelopoverheden (%BBP): Scenario 1

Bron: eigen berekeningen

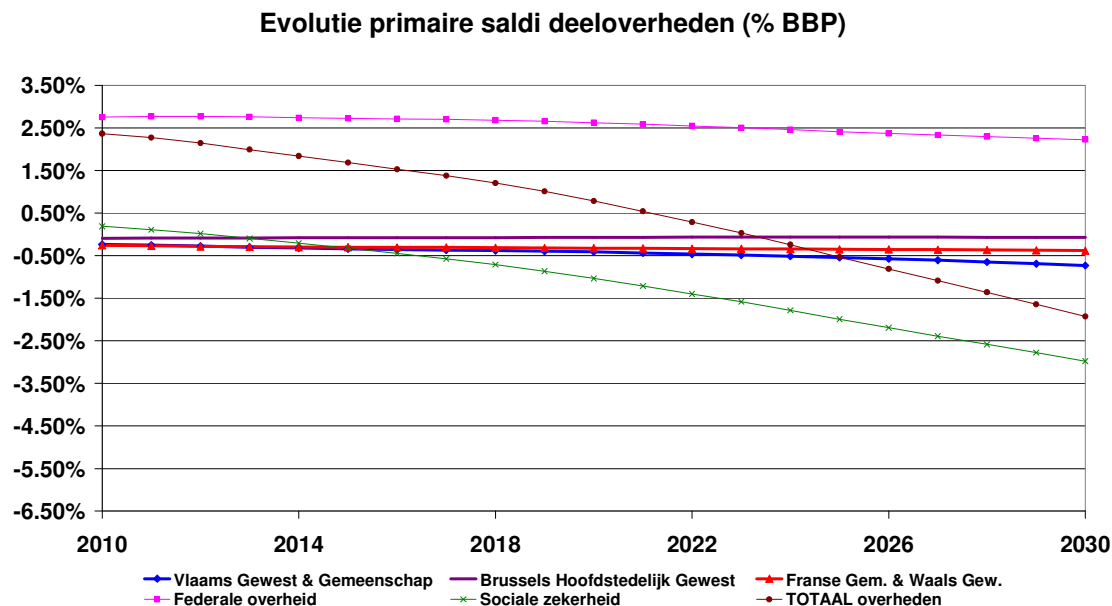
Tabel B9.1: Evolutie primaire saldi deelopoverheden (%BBP): Scenario 1

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest en Vlaamse Gemeenschap	-0.23%	-0.32%	-0.39%	-0.51%	-0.69%
Waals Gewest en Franse Gemeenschap	-0.27%	-0.34%	-0.39%	-0.45%	-0.51%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0.09%	-0.09%	-0.09%	-0.09%	-0.11%
Federale Overheid	2.7%	2.62%	2.46%	2.18%	1.93%
Sociale Zekerheid	0.03%	-0.81%	-1.90%	-3.33%	-4.89%
TOTAAL overheden	2.15%	1.06%	-0.31%	-2.20%	-4.27%

Bron: eigen berekeningen

In het convergentiescenario neemt het primaire saldo van de totale overheid af met 4,3% over de periode 2010-2030. Dit is voornamelijk te wijten aan een gunstiger verloop van het primaire saldo van de sociale zekerheid, dat in 2030 1,91% hoger zal liggen dan in het referentiescenario. Figuur B9.2 en Tabel B9.2 geven een illustratie.

Figuur B9.2: Evolutie primaire saldi deeloverheden (%BBP): Scenario 2

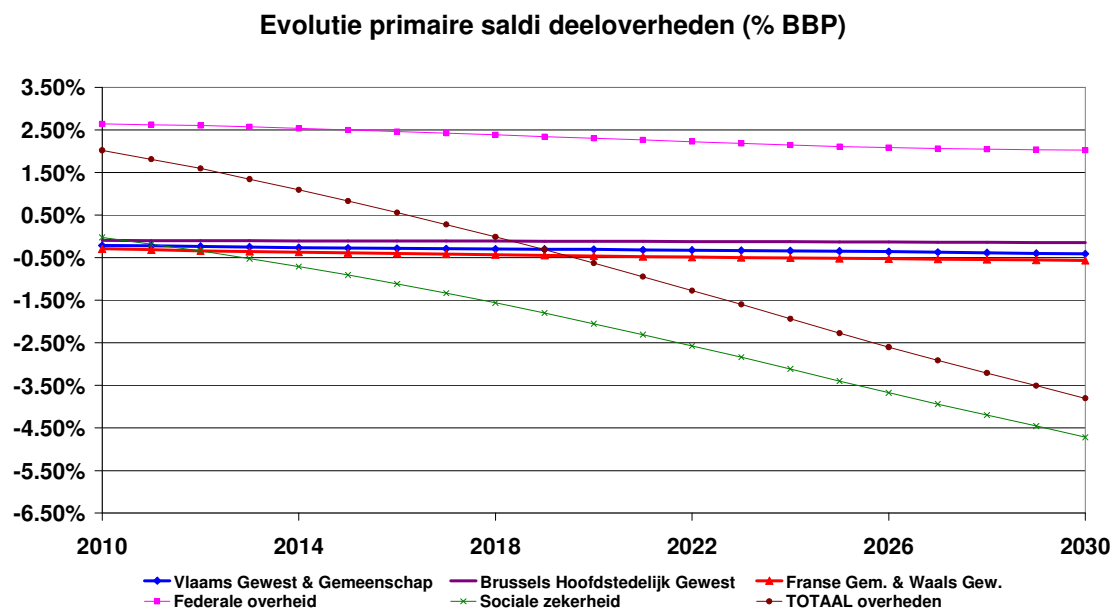
Tabel B9.2: Evolutie primaire saldi deeloverheden (%BBP): Scenario 2

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest en Vlaamse Gemeenschap	-0.24%	-0.34%	-0.41%	-0.54%	-0.73%
Waals Gewest en Franse Gemeenschap	-0.26%	-0.30%	-0.32%	-0.35%	-0.38%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0.09%	-0.08%	-0.07%	-0.07%	-0.07%
Federale Overheid	2.8%	2.73%	2.63%	2.41%	2.23%
Sociale Zekerheid	0.19%	-0.32%	-1.03%	-1.99%	-2.98%
TOTAAL overheden	2.37%	1.69%	0.79%	-0.53%	-1.93%

Bron: eigen berekeningen

Het HRF-scenario geeft een verslechtering van het primair saldo met 5,82% van het BBP van 2010 tot 2030. De evolutie van de primaire saldi van de deeloverheden is opgenomen in Figuur B9.3 en Tabel B9.3.

Figuur B9.3: Evolutie primaire saldi deeloverheden (%BBP): Scenario 3

Bron: eigen berekeningen

Tabel B9.3: Evolutie primaire saldi deeloverheden (%BBP): Scenario 3

	2010	2015	2020	2025	2030
Vlaams Gewest en Vlaamse Gemeenschap	-0.21%	-0.27%	-0.31%	-0.35%	-0.41%
Waals Gewest en Franse Gemeenschap	-0.29%	-0.38%	-0.46%	-0.51%	-0.56%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0.10%	-0.10%	-0.11%	-0.13%	-0.14%
Federale Overheid	2.6%	2.50%	2.31%	2.11%	2.03%
Sociale Zekerheid	-0.02%	-0.91%	-2.05%	-3.40%	-4.72%
TOTAAL overheden	2.02%	0.83%	-0.62%	-2.27%	-3.80%

Bron: eigen berekeningen

Bijlage 10: Sensitiviteitsanalyse m.b.t. de gebruikte discontovoet: budgettair onevenwicht berekend met een verdisconteringsvoet van 2% i.p.v. 4%.

Met een verdisconteringsvoet van 2% neemt het budgettair onevenwicht van de federale overheid af met zo'n 44 miljard euro, terwijl dat van de sociale zekerheid toeneemt met 55 miljard euro. De verklaring is het grotere gewicht dat nu toegekend wordt aan financieringsproblemen die zich verder in de toekomst situeren. Ook bij de Gemeenschappen en de Gewesten ligt het budgettair onevenwicht nu hoger bij elke deelentiteit. Dankzij de lagere discontovoet bedraagt het totale regionale BO nu 90 miljard i.p.v. 71 miljard euro.

Tabel B9.1: Budgettair onevenwicht van de deelopoverheden met discontovoet =2% (in miljoen €)

	Actuele waarde primaire uitgaven 2007- 2030	Actuele waarde ontvangsten 2007-2030	Verschil	Uitstaande schuld in 2007	Budgettair onevenwicht
Vlaanderen	638,181.8	599,557.3	38,624.5	-686.1	37,938.4
Waals Gewest	180,072.4	162,033.6	18,038.8	4,330.8	22,369.6
BHG	78,438.6	69,747.4	8,691.2	1,364.4	10,055.7
Franstalige Gemeenschap	228,872.2	211,085.6	17,786.6	2,760.0	20,546.6
TOTAAL G&G	1,125,565.1	1,042,423.8	83,141.2	7,769.1	90,910.3
Federale overheid	926,590.6	1,149,503.1	222,912.5	264,000.0	41,087.5
Sociale Zekerheid	1,761,156.9	1,569,732.7	191,424.2	0.0	191,424.2
TOTAAL Entiteit I	2,687,747.5	2,719,235.8	-31,488.3	264,000.0	232,511.7

Bron: eigen berekeningen